

GENÇLİK-SİYASET İLİŞKİSİNİN NİTELİĞİ :
ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN
SİYASAL YÖNELİM VE DAVRANIŞLARINI BELİRLEYEN ETMENLER
(Cumhuriyet Üniversitesi örneği)

Ali ESGİN

89551

Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Sosyoloji Anabilim Dalı İçin
öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Olarak Hazırlanmıştır.

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Ziyet BAHADIR

T89551

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

SİVAS - 1999

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim dalında

YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan : Pof. Dr. Faruk KOCACIK

İmza

Üye : Yrd.Doç.Dr. Ziyet BAHADIR

İmza

Üye : Yrd.Doç.Dr. Metin EROL

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım

/ / 1999

imza

Doç.Dr. Ali ERKUL
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu araştırma yalnızca bireysel bir çabanın ürünü değildir. Çalışmanın hazırlık aşamasından, sonuçlandırılmasına kadar birçok kimsenin yardımı olmuştur. İtiraf etmeliyim ki, onların yardımı ve desteği olmasaydı, karşılaştığım zorlukları yenmek kolay olmayacaktı.

Bu kişilerin en başında, aynı zamanda tez danışmanım olan sevgili hocam, Yrd. Doç. Dr. Ziyet Bahadır gelmektedir. Tüm yoğunluğuna rağmen bana her zaman vakit ayırdığı, deneyimleri ve birikimi ile bana yol gösterdiği için ona ne kadar teşekkür etsem azdır. Ayrıca onunla çalışma olanağı bulduğum için kendimi şanslı sayıyorum.

Tez çalışmam boyunca eleştiri ve önerileriyle yardımlarını esirgemeyen Doç.Dr. Sezgin Kızılcelik'e, Yrd.Doç.Dr. Nevzat Güldiken'e, Yrd.Doç.Dr. Mustafa Gündüz'e, Yrd.Doç.Dr. Ferhan Mutluer'e şükranlarımı sunarım.

Dostum Atakan Hatipoğlu kaynak problemimin çözümlenmesinde oldukça yardımcı oldu. İlgisinden ve yardımlarından ötürü teşekkür ederim.

Aynı zamanda değerli insanlar, arkadaşlarım Arş. Gör. Hülya ve Recep Ercan'a, Arş.Gör. Özey Karadağ'a teşekkürlerimi bir kez daha tekrarlamak istiyorum.

Tez çalışmamın zorluklarını en yakından hisseden, desteğini ve yardımını hiç esirgemeyen, rahat çalışabilmem için her türlü olanağı ve ilgiyi gösteren, sıkıntıları benimle paylaşan sevgili eşim Yıldız'a teşekkürü bir borç bilirim. Onun ilgisi benim için her zaman en önemli destek olmuştur.

Ali ESGİN

ÖZET

Yüksek lisans tezi olarak sunulan bu çalışma, gençlik ve siyaset ilişkisini konu almaktadır.

Araştırmamıza konu olan gençlik kesimi üniversiteli gençliktir. Üniversite gençliği diğer gençlik kesimlerinden öncelikle, eğitim düzeyi bakımından, dolayısıyla gelecekteki alacakları statülerden ve oynayacakları rollerden, kısacası üniversiteli olmaktan ötürü ayrılmaktadırlar. Bu durum aynı zamanda onları toplumsal gelecek ve siyasal istikrar açısından önemli kılmaktadır. Bu nedenle üniversite gençliğinin siyasal yönelimlerini ve bu yönelimlere ilişkin davranışlarını bilmek, olumlu ya da olumsuz davranışlara neden olan etmenleri analiz etmek araştırmanın temel amacıdır.

Araştırma Cumhuriyet Üniversitesi örneğinde yapılmıştır. Üniversitenin koşulları, konumu ve öğrencilerinin nitelikleri ile elde edilen veriler doğru orantılıdır. Zira, üniversite taşra üniversitesi kimliğiyle nitelendirilmektedir. Bu bakımdan veriler büyük kent üniversitesi öğrencilerinin siyasal yönelim ve davranışlarıyla karşılaştırınca daha anlamlı sonuçlar ifade etmektedir.

Siyasal yönelim kavramı, bireylerin (gençlerin) siyasal ortama ilişkin bilgi, duygu ve tercihlerini anlatmaktadır. Siyasal davranış ise, bu bilgi, duygu ve tercihlere ilişkin eylemlere karşılık gelmektedir.

Araştırmada bulgular esas olarak üç noktada toplanmıştır.

1. Üniversite öğrencilerinin siyasal yönelim ve davranışlarını belirleyen sosyo-ekonomik etkenler nelerdir?
2. Üniversite öğrencilerinin siyasal düşünce, inanç ve eylemleri, siyasal ilgi ve bilgi düzeyleri, tercihleri ve bütün bunlara ilişkin siyasal davranışları nelerdir?
3. Üniversite öğrencilerinin siyasal yönelim ve davranışlarında beliren siyasal kutuplaşma, tahammülsüzlük ve siyasal şiddet gibi olumsuzlukların nedenleri nelerdir?

Bulgular sonucunda genel olarak, öğrencilerin çoğunun geleneksel tutumlar sergilediği, bu tutumların onların siyasal yönelim ve davranışlarına da yansdığı ortaya çıkmıştır. Siyasal yönelim ve davranışların rasyonel olmayan görünüm sergilemesi ise, genel açıyla yine sosyo-ekonomik etkenlerin biçimlendirici etkisinden ve gençlerin siyasal ortam içerisindeki yerlerinden kaynaklanmaktadır.

SUMMARY

This work; that was presented as a master thesis, takes its subject from the relation between youth and politics.

This part of young people; that is theme of our investigation, is university students.

This circumstance also makes them significant from the point of social future and political stability. So, the main aim of this investigation is recognising of university students' tendencies and their behaviours towards those tendencies and also analysing the reasons that cause positive and negative behaviours.

The investigation was made in the example of the Cumhuriyet University. The university's conditions, its placement and the dates of students' qualities are proportional. But, university is qualified as a province university. From this point of view, the dates give more meaningful results when they are compared with the behaviours and political tendencies of the big city students.

The concept of political tendency explains the students' knowledge, sense and choice about political environment. Political behaviour is the same as the actions about these knowledge's, senses and choices.

In this investigation, the findings: in fact, come together in three points:

1-What are the socia-economic factors that determine the behaviours and political tendencies of university students?

2-What are the political behaviours that are about political thought, faith and actions and the levels of political knowledge and interest, their choices and of them?

3-What are the reasons of political violence, impatience and polarising that occurs in university students' political tendencies and behaviours.

Generally, by the help of the findings, it was come into being that the most students behaves in a traditional way and these behaviours and tendencies. And political tendency and behaviours' irrational views are emerged from the forming effect of socia-economic agents and students' conditions within political environment.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No:
TEŞEKKÜR	I
ÖZET	II
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ	VII
ÖNSÖZ	X
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN SİYASAL YÖNELİM VE DAVRANIŞLARINI BELİRLEYEN ETMENLER	5
A- ARAŞTIRMANIN PLANI	5
1- Araştırmanın Önemi	5
2- Araştırmanın Konusu ve Amacı	6
B- PROBLEM TANIMLAMASI	7
C- LİTERATÜR İNCELEMESİ	10
2. BÖLÜM: KURAMSAL VE KAVRAMSAL AÇILIM	13
A- GENÇLİK-SİYASET İLİŞKİSİ: YAPISAL-İŞLEVSEL BİR ANALİZ	13
1- Yapısal-İşlevselci Yaklaşım	14
2- Yapısal-İşlevselci Yaklaşım Açılımında Gençlik Ve Siyaset İlişkisi	17
B- GENÇLİK-SİYASET İLİŞKİSİNDE KAVRAMSAL BÜTÜNLÜK	19
1- Gençlik Olgusunun Niteliği	19
2- Siyasal Kültür Yapısı	21
3- Siyasal Yönelim ve Davranışlar	22
4- Siyasal Sosyalleşme Süreci ve Siyasal Bilinç Kazanımı	26
5- İdeolojik Açılım ve Gençlik	27
6- Siyasal Yönelimlerin Bir yönü: Siyasal Radikalleşme	30
7- Siyasal Şiddetin Görünümleri	31
C- ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	33

	Sayfa No:
3. BÖLÜM: METODOLOJİ	35
A. METODOLOJİ	35
B. BİLGİ TOPLAMA YOLU VE ARAÇLARI	35
C. ÖRNEKLEM SEÇİMİ VE UYGULAMA	37
1. Evren	37
2. Örnekleme İşlemi	38
3. Anketin Uygulanması	38
D. ARAŞTIRMADA KULLANILAN İSTATİSTİKSEL TEKNİKLER	39
4. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLAR	41
A. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL- EKONOMİK NİTELİKLERİ	41
B. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİYASAL YÖNELİMLERİ VE SİYASAL DAVRANIŞLARIYLA İLGİLİ DÜŞÜNCE İNANÇ VE EYLEMLERİ	50
C. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİYASAL YÖNELİM VE DAVRANIŞLARINI BELİRLEYEN ETMENLER	60
1. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİYASAL YÖNELİM VE DAVRANIŞLARINI BELİRLEYEN TOPLUMSAL- EKONOMİK ETMENLER	61
a. Cinsiyet Farklılığının Siyasal Yönelim Ve Davranışlarla İlişkisi	61
b. Kır Ya Da Kent Kökenli Oluşun Siyasal Yönelim Ve Davranışlara Etkisi	62
c. Gelir Durumunun Siyasal Yönelim Ve Davranışlara Etkisi	64
d. Aile Yapısının Siyasal Yönelim Ve Davranışlara Etkisi	65
e. Eğitim Durumunun Siyasal Yönelim Ve Davranışlara Etkisi	67
2. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİYASAL YÖNELİM VE DAVRANIŞLARINI BELİRLEYEN ÇEVRESEL KOŞULLAR VE SORUNLAR	68
a. Okuma Ve Yayın Takip Etme Alışkanlığının Siyasal Yönelimlerle İlişkisi	68
b. Yetişkinler Ve Gençler Arasındaki Güven Durumunun Siyasal Yönelimlere Etkisi	70

	Sayfa No:
3. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ VE ŞİDDET	70
a. Gençlik, Tahammülsüzlük Ve Kutuplaşma	72
b. Siyasal Şiddetin Görünümleri	73
5. BÖLÜM : SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	74
A- ARAŞTIRMA BULGULARININ VARSAYIMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI VE BULGULARIN ÖZETİ	74
B- GENEL SONUÇLAR VE ÖNERİLER	79
YARARLANILAN KAYNAKLAR	81
EKLER	
EK 1- ARAŞTIRMA ANKET FORMU	87
EK 2- GÖRÜŞME (MÜLAKAT) SORU CETVELİ	96

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No:
TABLO 1: Örneklemin Fakültelele göre cinsiyet açıısından dağılımı	38
TABLO 2: Örnekleme giren öğrencilerin cinsiyet açıısından dağılımı	41
TABLO 3: Öğrencilerin yaş değişkeni açıısından dağılımı	41
TABLO 4: Öğrencilerin doğum yerlerine göre dağılımı	42
TABLO 5: Öğrencilerin geldikleri coğrafi bölgelere göre dağılımları	42
TABLO 6: Öğrencilerin mezun oldukları okullara göre dağılımı	43
TABLO 7: Öğrencilerin aile biçimleri	44
TABLO 8: Baba ve annenin öğrenim durumları	44
TABLO 9: Anne-Babanın meslekleri	44
TABLO 10: Öğrencilerin ailelerinin aylık gelirlerinin dağılımı	45
TABLO 11: Aile içi kararlarda en çok etkili olanlar	45
TABLO 12: Üniversite öğrencilerinin barındıkları yerlere göre dağılımı	46
TABLO 13: Gençlerin yüksek öğretim yapma amaçları	47
TABLO 14: Üniversitenin sunmuş olduğu olanakların yeterlilik durumu	47
TABLO 15: Üniversite gencinin en önemli problemi nedir sorusuna verilen cevaplar	47
TABLO 16: Kendi gelecekleri ile ülkenin geleceği hakkındaki düşünceleri	48
TABLO 17: Üniversite gençlerinin boş zamanlarını değerlendirme biçimi	48
TABLO 18: Üniversite öğrencilerinin yayın takip etme alışkanlıkları (Gazete)	49
TABLO 19: Üniversite öğrencilerinin yayın takip etme alışkanlıkları (Dergi)	49
TABLO 20: Gençliğin siyasetle ilgilenip ilgilenmemesi hakkındaki düşünceler	50
TABLO 21: Günlük hayatta siyasal sorunları konuşma durumu	51
TABLO 22: Üniversite öğrencilerinin en çok konuştıkları siyasal sorunlar	51
TABLO 23: Gençlerin Politikacılar hakkındaki değer yargıları	51
TABLO 24: Yetişkinler (toplum) gençlere yeterince güveniyor mu?	52
TABLO 25: Siyasal konuların en çok konuşulduğu kişiler	52
TABLO 26: Gençlerin siyasal konularda en çok etkilendikleri kimseler	53

	Sayfa No:
TABLO 27: Ailenin siyasal konularla ilgilenme durumu	53
TABLO 28: Ailenin siyasal görüşleriyle gencin siyasal görüşlerinin uyma durumu	54
TABLO 29: Üniversite öğrencilerinin siyasal parti tercihleri	55
TABLO 30 : Sempati duyulan partinin en önemli özelliği	55
TABLO 31: Öğrencilerin kendilerini temsil ettiğine inandıkları siyasal gruplar	57
TABLO 32: Cumhurbaşkanı kim seçer sorusuna verilen cevaplar	57
TABLO 33: Cumhurbaşkanı kaç yıl süre ile seçilmektedir sorusuna verilen cevaplar	57
TABLO 34: Toplumun modernleşmesi için sosyal yapımızda, düşüncelerimizde ve yaşayış tarzımızda radikal bir değişme gerekir” ifadesine katılma durumu	58
TABLO 35: Esas olan zihniyet değişikliğidir. Bizi Çağ dışına iten gelenekleri bırakıp her şeyiyle modern bir hayat kurmalıyız görüşüne katılma durumu	58
TABLO 36: Eski ile bağlarını koparan bir millet yıkılmaya mahkum bir millettir ve buna izin vermemek gerekir görüşüne katılma durumu	59
TABLO 37: Tam ve olgun bir dünya görüşüne sahip olabilmek için dini inanç zorunludur görüşüne katılma durumu	59
TABLO 38: Bu toplumda dini inanç ve ibadet özgürlüğümüz sınırlanmaktadır görüşüne katılma durumu	60
TABLO 39: Gençlerin Kemalizm Türkiye'nin bugünkü sorunlarına cevap verebilecek yeterli bir yoldur görüşüne katılma durumu	60
TABLO 40: Bu ülkenin en önemli tehlikesi Komünizm tehlikesidir. Ancak bu millet ne pahasına olursa olsun komünistlerle savaşacaktır görüşüne katılma durumu	61
TABLO 41: Cinsiyet ve siyasal faaliyetlere katılma durumu arasındaki ilişki	63
TABLO 42: Cinsiyet farklılığı ve siyasal tercih ilişkisi	63
TABLO 43: Doğum yeri ve siyasal konularla ilgili konuşma ilişkisi	64
TABLO 44: Toplumsal köken ve siyasal düşüncenin şekillenmesinde etkilenen kişiler ilişkisi	64
TABLO 45: Kırsal ya da kent kökenli oluşla, siyasal tercih ilişkisi	65
TABLO 46: Ailenin gelir durumu ve siyasal tercih ilişkisi	66
TABLO 47: Aile biçimi ile siyasal tercih ilişkisi	67
TABLO 48: Aile içi kararlarda etkili olanlar ve siyasal tercih ilişkisi	67

TABLO 49: Mezun olunan okul ve siyasal tercih ilişkisi	69
TABLO 50: Mezun olunan okul ile siyasal bilgi ilişkisi	69
TABLO 51: Gazete okuma alışkanlığı ve siyasal tercih karşılaştırması	71
TABLO 52: Yetişkinlere karşı güvensizlik durumuyla siyasetle ilgilenme konusundaki İlişki	72
TABLO 53: Bir düşüncüyü başkalarına kabul ettirmek için şiddete başvurulmalı mıdır? sorusuna verilen cevaplar	73
TABLO 54: Şiddetin gerekli olduğu durumlar	74
TABLO 55: Üniversite öğrencileri arasında kutuplaşma durumu	74
TABLO 56: Üniversite öğrencilerinin birbirlerine karşı tahammül durumu	75
TABLO 57: Öğrenciler arasında şiddete neden olan genel etmen dağılımı	76
TABLO 58: Şiddete neden olan etmen hakkında kişisel görüşler	76

ÖNSÖZ

Gençlik üzerine çok şey söylenip çok şey yazılıyor. T.V. lerde, gazetelerde, günlük sohbetlerde, okul aile birliği toplantılarında vs. hep gençlikten bahsediliyor. Ortak soru şu: Ne olacak bu gençliğin hali? Sonuçta gençliğin söz konusu olduğu bu tartışmalarda genellikle eleştiriliyor gençlik. Yadırganıyor. İnsanlar sanki hiç genç olmamışçasına varolan tüm olumsuzlukları gençliğin üzerine yıkıp, kenara çekiliyor. Konunun bilincinde olan birkaç yetişkin dışında, gençliğin yaşadığı sorunları bütünsel açıdan tahlil eden, sorunlara neden olan etmenleri görebilen ve bu sorunlara çözümler arayan çok az kişi var. Bunun içindir ki, gençlik hala (gittikçe artan) eğitim sorunlarıyla, hala yetişkinlerin anlamak istemediği ya da anlayamadığı psikolojik sorunlarla iç içe yaşıyor. Gençlik ne istiyor? Aslında pek de kimsenin umurunda değil. Hal böyle olunca toplumsal-ekonomik yetersizliklerden de, diğer sorunlardan da en çok etkilenen gençlik kesimi oluyor.

Oysa ki; gençliği olabildiğince eleştirmek yerine (ne yazık ki, toplumca yapabildiğimiz en kolay iş eleştirmektir), gençliğimize sahip çıkıp, sorunlarına çözüm arasak, hatta bulduğumuz çözüm önerilerini görmezlikten gelmeyip, uygulamaya geçirebilsek, geçirsek birçok sorunun da önüne geçmiş olmaz mıyız? En azından binlerce gencimizin zamanını kahvehane, birahane gibi mekanlarda geçirmesine neden olan, bizce olumsuz etmenleri yok etmeye çalışsak ya da gençliği eğitim sürecinde bir yarış atı gibi görmekten vazgeçsek, onlara hoşgörü, tahammül gibi değerleri kazandırsak, bütün bunlar bizim için bir kazanç olmaz mı? Elbette ki bu iş sorumluluk isteyen, bilinçli anlamlı çabalar ve politikalar gerektiren oldukça zor bir iş; aynı zamanda toplumsal yetersizliklerin de olumsuz etkileri söz konusu. Ancak çözümlerin ya da çözüm üretecek çabaların önü tamamen kapalı değil.

Gençlik birçok sorun yaşamakta. Toplumsal yaşamda, toplumun geleceği için önemli bir anlam ifade eden öğrenci gençlik kesimi de bu sorunlardan bağımsız değil. Aksine özellikle üniversite gençliği tüm sorunlardan payını aldığı gibi, kendisine özgün sorunların yükünü de taşıyor.

Üniversiteye gelen genç, tamamıyla bir değişim, farklılaşım sürecine giriyor. Bu değişimi her konuda, onun dünyaya bakış açısında, giyim tarzında, düşüncelerinde görmek mümkün. Ama değişimi en çok siyasal davranışlarında ve ideolojilerinde görüyoruz. Hal böyle olunca, gençliğin özgül (spesifik) konumu sorunlar bağlamında farklı nitelermeleri beraberinde getiriyor. Gençlik siyasal anlamda kutuplaşıyor, hoşgörü ve tahammül gösteremiyor, şiddete başvurabiliyor. Üniversitelerde siyasal çatışmalar alışılmış eylemler olarak nitelendiriliyor.

Üniversite gençliği üzerine yapılan bir programda^(*) T.V. karesinde kalın zincirleri, sopaları, satarları, döner bıçaklarını vs. hayretle izliyoruz. Gençleri bu aletleri kullanmaya iten nedenleri tartışmak programda mümkün olmuyor. “Radikal dincisi” bir yanda, “milliyetçisi” bir yanda,

(*) Kastedilen T.V programı 6 ocak 1999 tarihinde Star televizyonunda yayımlanan Kadir Çelik yönetimindeki Objektif programıdır.

“solcusu” bir yanda, gençlik tartışmıyor, sanki çatışma çıkarmaya zemin hazırlıyor. Tahammülsüzlük ve hoşgörü yoksunluğunun en güzel örneğini görüyoruz. Yetişkinlerimiz ne yapıyor? Sadece hayretle izliyor, onları yargılıyor. Gençler anlamıyor, gençler anlaşılıyor. İki gün sonra bir gazetenin köşe yazarı program ve gençlik hakkında şunları yazıyor (Aldoğan 1999):

“Aynı üniversitenin çatısı altında okudukları varsayılan gençler, üç dört kampa ayrılmış ve birbirlerine öylesine düşman kesilmişlerdi ki, söz konusu bir canlı yayın olmasa, ortalık güvenlik görevlisi kaynamasa, birbirlerine saldırıp da boğazlarını sıkmaları işten bile değildi.

‘Okudukları varsayılan’ lafını boşuna söylemiyorum: o gençlerin bir kısmının öğrenci olmadığına eminim. Öğrenci olanlarında çoğu derse giren, sınıf geçmeye çalışan öğrenci değil, bunların çoğu, kantin, bahçe ve kahve öğrencisi. Bunlar derste gözükmezler ama kantin ve koridor duvarları onlardan sorulur, afiş asarken kavga çıkarır, ya ‘meşru müdafaa’ ya da ‘sathı ve hattı müdafaa’ gerekçesiyle dövüşürler...

Üniversite, ülkedeki örgütlü siyasi grupların, ideolojilerin çatışma alanı haline gelmiş. Eski hastalıklar aynen sürüyor. Öğrenciyken yaşadık, 70’lerde. Öğretim üyesi olarak yaşadık 70’lerin sonu, 80’de... Yine var...

O amfiyi doldurmuş gençlerin çoğunun ruhsal tedaviye ihtiyacı var. Ve işin acıklısı, onları biz delirtmiş olmalıyız. Biz, anaları, babaları, hocaları, siyasetçiler, medya, provokatörler, fırsatçılar, çeteler, polis... Neyse ki bu bulaşıcı ama iyileşebilir bir hastalıktır. Ölmez sağ kalırlarsa birkaç yıl sonra çoğu iflah olacaktır. Bundan öncekiler de öyle olmuştu!”

Başından beri söylenilenlere güzel bir örnek! İşte gençlik yine yargılanıyor, eleştiriliyor. İlginç olan nokta, Aldoğan’ında belirttiği gibi bu sorunların hep yaşanıyor olması. Ama görüyoruz ki, yetişkinler de hep aynı tavrı sergilemeye devam ediyorlar.

Gençlik-siyaset ilişkisi öteden beri sorunlu. Bugün de birçok sorun yaşanıyor. Çoğu aynı nitelikte. Bir kez daha düşünmek gerekiyor. Öncesini biliyoruz, bugünün şartları da gözümüzün önünde. O halde gençliği neden önemsemiyoruz ya da olumsuz süreçlere neden etki etmiyoruz? Neden gençliği siyasal karmaşa içerisinde yalnız bırakıp, birbirlerine karşı tahammülsüzlüklerini, siyasal çatışmalarını, sorunlarını görmezlikten geliyoruz? Seslerine neden kulak vermiyoruz?

“Gençlik-siyaset ilişkisinin niteliği: Üniversite gençliğinin siyasal yönelim ve davranışlarını belirleyen etmenler” konulu araştırma fikri, tüm bu gözlemler, belirlemeler ve kaygılar sonrasında ortaya çıkmıştır. Siyasal yönelim ve davranışlardaki olumsuzluklar; yani, siyasal anlamda bilgi düzeyi eksikliği, canlı siyasal ilgilerin yönleri, siyasal tercihlerdeki tutarsızlıklar vb. gibi olumsuzluklar ise araştırmamızı gençlik ve siyaset ilişkisini temele koyarak sınırlandırmıştır.

Yüksek lisans tezi olarak sunulan bu çalışmada problem, sosyolojik temele oturtularak ele alınmıştır. Bütün sosyolojik araştırmalar kaynağını toplumsal bir sorundan (problem) almaktadırlar ya da almalıdırlar. Gençlik-siyaset ilişkisinde de sorunlar gözlemlendiğinden, araştırmamızın kaynağı, toplumsal anlamda önemli olan bu iki olguya dayanmaktadır. Gençlik ve siyaset söz konusu olunca sosyolojinin alt disiplinlerinden olan siyasal sosyoloji ve gençlik sosyolojisi alanları ön plana çıkmaktadır.

Konu, siyasal sosyoloji ile ilgilidir. Çünkü, siyasal sosyolojinin ilgi alanı, siyasetle ilgili toplumsal fenomenlerin ilişkili görünümüdür.

Konu, gençlik sosyolojisi ile ilgilidir. Çünkü, gençliğe ilişkin toplumsal tasarım ve uygulamaları içermektedir. Kısacası her iki disiplininin verilerini birleştiren, temelde sosyolojik olan bir araştırma kapsamı oluşturulmak istenmiştir.

Araştırmanın her bölümü titizlikle ele alınmış, özellikle araştırmanın alana yönelik kısmına güvenilirlik ve geçerlilik açısından önem verilmiştir. Ancak araştırmanın hem kuramsal, hem de alana yönelik kısmında birtakım zorluklar yaşanmıştır. Bu zorlukların (kaynak eksikliği, metodolojik sorunlar, zaman kaygısı, yoğun iş yükü vs.) azda olsa araştırmayı olumsuz yönde etkilediği ve birtakım eksikliklerin ortaya çıkmasına neden olduğu söylenebilir. Ancak bu, araştırmanın güvenilir ve geçerli sonuçlar vermemesi anlamına da gelmemelidir.

Eylül, 1999

Ali ESGİN

Günümüzde bilim adamlarına düşen görev, gençleri çevredeki yerlerini bulabilmelerini ve doğru kararlara varmalarını sağlamada yardımcı olmak üzere, bilimsel temellere bağlı bir düşün yapısı ve bakış açısıyla donatmaktır.

Toplumsal dinamizmde bugün tanık olduğumuz baş döndürücü hızlanma, tarihsel değişimin büyüyen derinliği, toplumsal yaşamın artan karmaşıklığı ve her gün yüz yüze geldiğimiz olguların ve her birimizin şu ya da bu biçimde girdiğimiz toplumsal ilişkilerin genişleyen kapsamı ve çeşitliliği göz önüne alırsa, bu görevin ne ölçüde önemli ve acil bir görev olduğu ortaya çıkar. İşbölümün yoğun gelişimi ve toplumsal yaşamın tüm alanlardaki işlevsel değişiminin hız kazanmasıyla karşılıklı – ilişkilerde ve karşılıklı- bağımlılıklarda aynı anda meydana gelen artışlarda buna eklenmelidir.

Y.A. Zamosin (Felsefe doktoru)

GİRİŞ

Demografik açıdan bakıldığında genç nüfusun, özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından belirgin bir biçimde öne çıkmakta olduğunu görüyoruz. Aslında bu durum, gelişmişlik ölçütleriyle açıklanabilecek belirli kriterlerle açıklanır. Ortalama yaşam süresi, doğum oranı, ölüm oranı, hızlı nüfus artışı gibi nesnel verilerin gelişmekte olan ülkelerdeki genç nüfus yoğunluğunu açıklıyor olması, ilk planda az gelişmişliğin koşullarının ne derece etkili olduğunu akla getiriyor. Başka bir deyişle, az gelişmişlik ya da daha anlamlı haliyle gelişmekte olmak, bu duruma sahip toplumların taşımak istemedikleri bir çok olumsuzluğu anımsatıyor. Yetersizlikler, yetersizliklere bağlı; ekonomi, eğitim, sağlık gibi kurumsal sorunlar, sağlıksız kentleşme ve daha bir çok sorun gelişmekte olan ülkelerin gündeminde. Ancak şu da bir gerçek ki, gelişmekte olan ülkelerdeki genç nüfus yoğunluğu, varolan olumsuzlukların oluşturduğu, - insan potansiyeli açısından düşünüldüğünde - önemli bir kaynak olarak karşımıza çıkıyor. Geleneksel nokta da gelişmekte olan ülkelerin sahip olduğu genç nüfus yoğunluğu, elde bulunan önemli bir avantaj ya da gelişebilmenin anahtarı olarak görülüyor.

Bütün bunlar bir yana, gençliğin toplumsal önemi yadsınamayacak bir gerçek durumundadır. Gençliğin dinamikliliği, atılganlığı ve gelişmeye açık olması bunun nedenlerinden sadece birkaçıdır. Bu bakımdan, gençliğin içinde bulunduğu koşullar, bilgi düzeyleri, ilgileri, yetkinlikleri, eğitilebilme durumları ve koşulları, onlara verilen değer ve yaşadıkları sorunlar ile toplumların gelişmeleri arasında doğru bir orantı ortaya çıkmaktadır. Bu çok açık olarak; gençlik ne derece içinde yaşadığı sorunlardan uzaklaştırılır, bilgili, değişime ve gelişime açık, bilimsel düşünebilen dolayısıyla sorgulayan, çözümler üretebilen bireyler haline getirilirse, toplumlar da o derece gelişime açık olacaktır anlamına gelmektedir. Aksi durumda gençlik, toplumların geleceği ve güvencesi olmaktan, çok sorunlu bir toplumsal kesim olarak kalacaktır.

Toplumların geleceği ve güvencesi olması açısından üniversite gençliği, diğer gençlik kesimlerine oranla daha öncelikli bir konuma sahiptir. Bu öncelikli konum üniversiteden ve üniversiteye özgü niteliklerden kaynaklanmaktadır. Ancak ne yazık ki, üniversitelerimiz ve üniversiteli gençlerimiz birçok sorunla iç içe yaşamaktadır. Bu sorunların çoğunun eğitim ile ilgili sorunlardan oluşması, üniversiteli gencin beklenen niteliklerle donanmasını güçleştirmektedir. Bütün bunların yanında, toplumsal-ekonomik ve siyasal sorunlardan da en çok etkilenenler doğal olarak gençler olmaktadır. Birçok gerekçeyle önemli saydığımız gençliğin bu durumunu, tüm ana-babaların, tüm yetişkinlerin ve tüm siyasetçilerin başlarını elleri arasına koyup düşünmeleri gerekmektedir. Hatta düşünmekle kalmayıp artık çözümler üretmeleri, ürettikleri çözümleri uygulamaya geçirmeleri önce gençlik , sonra kendileri ve en önemlisi de toplumun geleceği için zorunlu görünmektedir. Hem de hiç ertelemeden...

Araştırmamız gençliğin yaşadığı sorunlardan en önemlilerinden biri olan siyasal yaşam üzerinedir. En önemli sorunlardan biri olan diyorum çünkü, bu sorun da diğer sorunlardan bağımsız değildir. Fakat yine de, siyasal yaşamın karmaşıklığı göz önüne alındığında yanlış bir niteleme olmadığı anlaşılmaktadır. Üniversite gençliğinin siyasal yönelim ve davranışlarını konu alan araştırmamızın tamamı incelendiğinde de yanlış bir yargıya varılmadığı ortaya çıkacaktır.

“Neden üniversite gençliği?” sorusuna gelince; bunun birbiriyle bağlantılı üç temel nedeni söz konusudur. Birincisi, yukarıda da açıklanıldığı gibi, üniversiteli gencin üniversiteli olmaktan kaynaklanan nitelikleridir; ikincisi, üniversiteli gençlerin siyasal yaşam içerisinde oynadıkları aktif roldür; üçüncüsü ise, birinci nedene bağlı olarak toplumsal ve siyasal gelecekte oynayacakları rollerdir.

Üniversite gençleri siyasal hayatta yeterince yetki ve söz hakkı sahibi olmasalar bile, aktif roller oynuyorlar. Bunun örneklerini yakın geçmişte gördük, şimdide görüyoruz. Gençlerin oynadığı

rollerin yönleri farklı da olsa toplumsal ve siyasal yaşam için önem arz eden bir durum. Aynı zamanda diğer etmenlere bağlı olarak, sorunlar karmaşasını da içeriyor.

Diğer bir açıdan üniversite gençleri, gelecekte toplumsal ve siyasal yaşam için önemli statülerde yer alacaklardır. Birçok araştırmada görülen, bireylerin eğitim seviyeleri ile idari kadrolara ve/veya üst statülere gelmesi arasındaki doğru orantı bunu göstermektedir. Bu bakımdan, Ozankaya'nın da belirttiği gibi (1966), "gelecekte önemli kadrolarda bulunacak insanların daha yetişme yıllarındaki siyasal tavır ve davranışlarının, siyasal düzenle ilgili değer yargılarının, bunları şartlandıran etmenlerin bilinmesi büyük önem taşımaktadır".

Araştırma Cumhuriyet Üniversitesi evreninde, yansıttığı sorunlar ve öznel koşulların gençler üzerine etkilerini ele alma anlamında çıkarımlar ortaya koymaktadır. Eş deyişle, belirli yönleri ya da olanakları açısından büyük kent üniversitesi olarak nitelendirilen üniversite öğrencileriyle, taşra üniversitesi olarak nitelendirilen üniversite öğrencilerinin karşılaştırılması olanağını sağlamaktadır. Bu bağlamda, -Cumhuriyet Üniversitesi koşulları dikkate alınarak- araştırmada genel olarak şu sorulara cevap aranmıştır: Gençliğin siyasal sorunları hangi boyutlardadır? Bu sorunlara neden olan sosyo-ekonomik, kültürel, psikolojik ya da siyasal etmenler nelerdir? Bu gençlerin gelenek ve/veya moderniteyle bağları nasıldır? Siyasal yönelim ve davranışları nelere göre şekil bulmaktadır? Siyasal davranışlarda ortaya çıkan şiddet eğilimlerin nedenleri nelerdir? En önemlisi, siyasal ilgiler ile bu ilgileri anlamlı kılacak siyasal bilgi düzeylerine, kendilerini geliştirme bilinçlerine, okuma ve daha yüksek oranda akılcı tercih ve görüş sahibi olma özelliklerine ne derece sahipler ya da bütün bunların ne derece farkındalar? Son olarak, gençlik-siyaset bağlamında ele alınan tüm bu sorunlara çözüm bulma yaklaşımları ve bu yaklaşımlar doğrultusunda ortaya çıkan çözüm önerileri neler olmalıdır?

Üniversite gençliğinin siyasal yönelim ve davranışları konulu araştırmamız beş bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde araştırmamızın önemi, konusu ve amacı açıklanmış ve araştırmanın genel planı verilmiştir. Ayrıca konumuzu belirginleştiren problemin açılımı ile konumuza ilişkin olarak yaptığımız literatür incelemesi de, Problem tanımlaması ve Literatür incelemesi başlıkları altında bu bölümde verilmiştir.

İkinci bölümde konunun kuramsal (teorik) çerçevesi yer almaktadır. Burada konu yapısal-işlevselci yaklaşım temeline oturtulmuş ve bu yaklaşıma göre gençlik ve siyaset ilişkisinin niteliği belirlenmiştir. Ayrıca konunun niteliği belirlenirken araştırmanın analizine ilişkin temel kavramların sosyolojik çözümlenmeleri ve tanımlamaları yapılmıştır. Gençlik olgusunun niteliği, siyasal kültür, siyaset ve siyasal sosyalleşme, siyasal yönelim ve davranışlar, siyasal radikalleşme, siyasal şiddet

araştırmaya ilişkin temel konulardır. Araştırmanın kuramsal çerçevesi çizildikten sonra bu bölümde son olarak, araştırmanın varsayımları belirlenmiştir.

Üçüncü bölümde araştırmanın metodolojisine yer verilmiştir. Araştırmaya ilişkin bilgi toplama yolları ve araçları, örneklem seçimi ve anketin uygulanması, araştırmada kullanılan istatistiksel tekniklerin tanıtımı/sunumu bu bölümü oluşturmaktadır.

Dördüncü bölümde araştırma sonucu elde ettiğimiz veriler analiz edilmiş, elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Bulgularımız üç grup halinde ortaya konulmuştur. Birinci grup bulgular; üniversite öğrencilerinin siyasal yönelim ve siyasal davranışlarının şekillenmesinde etkili olan yaş, cinsiyet, okul, öğrenim gördükleri bölüm, geldikleri coğrafi bölge, yerleşim yerleri, aile yapısı, gelir seviyesi, üniversite ortamı, siyasal ortam gibi toplumsal - ekonomik etkenleri içermektedir. İkinci grup bulgular; üniversite öğrencilerinin siyasal ortam içerisindeki yerlerini, siyasal yönelim ve siyasal davranışlarıyla ilgili düşünce, inanç ve eylemlerini, kendilerinin bu düzen içerisindeki yerlerini belirleme ve rollerini oynama şekillerini, siyasal ilişkilerini içermektedir. Üçüncü grup bulgular ise; Üniversite öğrencilerinin siyasal yönelim ve siyasal davranışlarında beliren siyasal başkaldırı, siyasal tahammülsüzlük ve siyasal şiddet gibi olumsuzlukların nedenlerini içermektedir.

Beşinci ve son bölümde ise, araştırma sonucunda elde ettiğimiz bulgular varsayımlarımızla karşılaştırılarak, sonuca gidilmiştir. Sonuçlarla ilgili olarak değerlendirme yapılmış, öneriler sunulmuştur.

1. BÖLÜM: GENÇLİK-SİYASET İLİŞKİSİNİN NİTELİĞİ :ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN SİYASAL YÖNELİM VE DAVRANIŞLARINI BELİRLEYEN ETMENLER

A. ARAŞTIRMANIN PLANI

1. Araştırmanın Önemi

Gençlik, toplumun sürekli değişim içerisinde bulunan en dinamik kesimidir. Aynı zamanda dinamikliği ile toplumsal değişimin ateşleyicisidir. Gençliğin en dinamik kesim olarak, toplumsal değişimdeki yeri ve toplumun geleceğini oluşturmadaki rolü özlü bir biçimde “gençlik toplumun geleceğidir” şeklinde tanımlanmıştır. Bu durum özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından öncelikli bir önem taşımaktadır.

Bilindiği gibi, gelişmiş olan ülkelerde yaşlı nüfus, gelişmekte olan ülkelerde ise genç nüfus çoğunluktadır. Bu noktada gelişmekte olan ülkeler açısından elde bulunan genç nüfusun, en iyi şekilde yönlendirilmesi ve toplumsal yapı içerisindeki yerinin belirginleştirilmesi gerekmektedir. Bunun da en öncelikli yolu, gençliğin kendine özgünlüğünün tanımlanmasında, özellikle gençlik dönemi sorun ve açmazlarının çözümlenip, giderilmesinde yatmaktadır.

Gerek toplumsal, gerekse siyasal düzen içerisindeki gençlik, özellikle üniversite gençliği anlaşılama, toplumla bütünleşememe gibi sorunlar yaşamakta, dolayısıyla, oldukça uzun süren bir bocalama dönemi geçirmektedir. Doğal olarak bu durum, gençliğin siyasal yönelim ve davranışlarına da yansıyor, birçok olumsuzluğu da beraberinde getirmektedir. Toplumun geleceği için belirleyici bir rol üstlenecek olan gençlik, öncelikle bu konuyla ele alınmalıdır.

Bu bakımdan, bu gençlerin siyasi düzen ile ilgili değer yargıları ve bunları şartlandıran etkenlerin bilinmesi büyük önem taşımaktadır. “Gerçekten bir siyasi düzenin istikrarı ve iyi işlemesi, genç kuşakların siyasal sürece katılma derecesi ve şekliyle yakından ilgilidir. Çünkü otorite sembolleri ve meşruluk ölçüleri toplum içinde ne kadar çok yayılır ve paylaşılırsa, özellikle gençler tarafından ne kadar çok benimsenirse, toplumun siyasal düzeni de o ölçüde istikrar kazanacak ve üzerinde toplumsal anlaşmaya varılmış olacaktır” (Ozankaya 1966:3).

Bu çerçevede gençliği en iyi şekilde anlamak, onları olumlu yönlere kanalize etmek ve daha önemlisi onları olumsuz süreçlere sokan etkenleri bilmek ve en azından bunların etkilerini azaltmak gerekmektedir. Bir söylemde olduğu gibi, bir ülkenin geleceği yetişen yeni nesle verilen değer ve sağlanan imkanlarla aydınlık veya karanlık olacaktır.

2. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırma üniversite gençliğinin siyasal yönelim ve davranışlarını konu almaktadır. Bu çerçevede araştırmada, “öğrenci gençlik” olgusunun önemli bir kesimini oluşturan üniversite gençliğinin siyasetle olan ilişkisi ve bu ilişkinin doğurduğu temel sorunlar ele alınmıştır. Üniversite gençliğinin siyasal yönelimleri ve siyasal davranışlarını belirleyen etmenler konu içerisinde önemli bir yer tutmaktadır.

Siyasal yönelim kavramı, bireylerin içinde buldukları siyasal ortama ilişkin bilgi, duygu ve tercihlerini anlatır. Bu, bilgi, duygu ve tercihlere ilişkin eylemler ise, siyasal davranış kavramıyla ifade edilmektedir.

Bireylerin siyasal yönelimlerini, yani siyasete ilişkin bilgi, duygu ve tercihlerini belirleyen oldukça çok değişken vardır. Bu değişkenleri toplumsal, ekonomik, kültürel ve psikolojik etkenler etrafında toplamak mümkündür. Daha açık ifade etmek gerekirse, bireylerin siyasal yönelimlerini, siyasal ve toplumsal düzenin yanında, kurumlar ve siyasal kararlar, kendilerinin düzen içindeki yerleri ve rolleri, bu yer ve roller hakkındaki bilgileri, duyguları ve değer yargıları belirlemektedir. Ayrıca bunlar üzerinde cinsiyet, yaş, meslek, eğitim durumu, gelir seviyesi gibi toplumsal – ekonomik etkenler de belirleyicilik taşımaktadır.

Bireylerin siyasal yönelimleri ve davranışları bu çerçevede yani, bilgi, duygu ve tercihleri bağlamında (temel değişkenlerin etkisine açık olarak) şu şekilde formüle edilmiştir. (Ozankaya 1966:3)

- 1- Bilgi yanı : Bireylerin, örneğin siyasal düzen, bu düzenin kurumları, işleyişi ve kendilerinin düzen içerisindeki konumları hakkında sahip oldukları algı
- 2- Duygu yanı : Aynı konular hakkında beslenen sevgi, nefret, korku, kayıtsızlık gibi duygular ve değer yargıları
- 3- Değerlendirme yanı : Bu bilgi ve duygulara göre bireyin hareket tarzını ayarlaması, Siyasetle ilgilenmeli mi? İlgilenmemeli mi? Hangi siyasal kararları desteklemeli? Bu siyasal düzen içerisinde yeri ne olmalı? gibi sorulara verilen cevaplar

Bireylerin siyasal yönelim ve siyasal davranışları ile ilgili tüm bu açıklamalar genel anlamda siyasal düzen içerisindeki tüm bireyleri kapsamaktadır. Konumuzun kapsamını öğrenci gençlik oluşturduğundan, bu veriler birçok yönüyle toplum içerisinde farklı bir kesimi temsil eden ve dolayısıyla bir kategori özelliği gösteren öğrenci gençlik üzerinde değerlendirilmiştir. Öğrenci

gençlik ile kastedilen ise üniversite gençliğidir. Araştırma Cumhuriyet Üniversitesi öğrencilerinin siyasal yönelim ve davranışlarını konu almıştır

Araştırmanın temel olarak üç amacı vardır : 1- Üniversite öğrencilerinin siyasal yönelim ve siyasal davranışlarının şekillenmesinde etkili olan yaş, cinsiyet, okul, öğrenim gördükleri bölüm, geldikleri coğrafi bölge, yerleşim yerleri, aile yapısı, gelir seviyesi, üniversite ortamı, siyasal ortam gibi toplumsal - ekonomik etkenleri analiz etmek ve tanıtmak. 2- Üniversite öğrencilerinin siyasal ortam içerisindeki yerlerini, siyasal yönelim ve siyasal davranışlarıyla ilgili düşünce, inanç ve eylemlerini, kendilerinin bu düzen içerisindeki yerlerini belirleme ve rollerini oynama şekillerini, siyasal ilişkilerini analiz etmek ve tanıtmak 3- Üniversite öğrencilerinin siyasal yönelim ve siyasal davranışlarında beliren siyasal başkaldırı, siyasal tahammülsüzlük ve siyasal şiddet gibi olumsuzlukların nedenlerini Cumhuriyet Üniversitesi örneğinde saptayabilmek ve çözümlenmek.

B. PROBLEMİN TANIMLANMASI

Bilindiği gibi her bilimsel araştırma belirli bir problem var olduğunda ortaya çıkar veya hareket noktasını belirli problemlerden alır. Araştırmamızın hareket noktasını gençlik ve siyaset ilişkisinde ortaya çıkan problemler oluşturmaktadır. Gençliğin birçok sorun yaşamasına karşın, araştırmada bu sorunların, siyasal ve toplumsal anlamdaki yansımalarını temele konulmuştur.

Sorun olarak nitelendirdiğimiz oluşumlar, toplumsal hedeflere ve rasyonel kalıplara ters düşen, arzu edilmeyen yönelim ve davranışlara karşılık gelmektedir. Başka bir ifadeyle, toplumsal gelecek için önem arz eden gençlik kesiminin, siyasal anlamdaki bilgi düzeylerinin, ilgilerinin yetersizliği, yine siyasal anlamdaki tahammülsüzlükleri, şiddete olan eğilimleri bütün olarak sorunlar kapsamına girmektedir. Dolayısıyla gençlik açısından bu oluşumların temeline inmek çok yönlü bir sorgulamayı gerektirmektedir. Hele hele toplumsal yapıyı oluşturan en önemli kurumlardan biri olan siyasal kurum söz konusu olduğunda, bu sorgulama başlı başına bir karmaşa içermektedir.

Gençlik olgusunun bu karmaşa içerisindeki yer alış biçimi üzerine birçok şey söylenmektedir. Ancak problem ya da sorunlar bağlamında genellenmiş yargıların sosyolojik boyutu/çözümü, öne sürülen belirlemeleri nesnel açıdan temeller üzerine oturtacak ve bu belirlemelere bilimsel bir açıklık getirecektir.

Gençlik özünde biyolojik bir olgudur. Yaşamın belirli bir dönemini içerir. Başka bir deyişle yaşam sürecinin üç önemli döneminden bir tanesidir. Dün çocuk olan, bugünün genci, geleceğin yaşlısı olacaktır. Bu biyolojik bir gerçektir. İnsanı diğer canlılardan ayıran nokta, onun yaşamakta olduğu bu dönemleri belirli alışkanlıklar, kurallar çerçevesine oturtmak için harcadığı çaba ile sınırlanmıştır. O halde özünde biyolojik bir kavram olan gençlik "insan" söz konusu olduğunda

toplumsal bir kavram haline dönüşmektedir. Ve her toplumda olduğu gibi gençlik kavramı da toplumu biçimlendiren yönlendiren temel faktörlerin etkisi altındadır. Yani gençliğin düşünce, tutum davranış ve eylemlerini ve sorunlarını öncelikle ve temel olarak içinde yaşadıkları toplumun ya da çevrenin ekonomik, sosyal, kültürel yapısı belirleyecektir (Gökçe 1981:4). Bununla beraber, gençlik dinamik bir oluşum olarak içinde yaşadığı topluma ve toplumsal değişmeye etki ederek, toplumsal değişimde de etkin olabilir. Ancak bu süreç gençliğin soyutlanması, pasifize edilmesi ya da edilgin hale dönüştürülmesi eylemlerini de beraberinde getirmektedir.

Toplumsal-ekonomik koşulların yetersizliği, gençliğin toplumdaki yerinin netleşmesine, etkin bir kimlik oluşturmaya olanak vermemektedir. Aynı biçimde bu durumun yapısal dayanakları, bilinçsiz, tutarsız, amaçsız, edilgin gençlik oluşumlarını da nedensel açıdan benzer kılmaktadır.

Yetişkinler açısından genç toplumsal hayata henüz hazır olmayan bir varlıktır. Aile dışında toplumsal ilişkilere girmesi yaşlıları ile arkadaşlık kurması, karşı cinse eğilim ve yaklaşım isteğini duyarak bunu sevgi ve saygı bağlamına dönüştürmesi, cinsel kimliğini ve rolünü benimsemesi zihinsel yeteneklerini ve becerilerini geliştirmesi, benlik ve topluma ters düşmeyecek değer ve amaçlara yönelmesi aşamalarında, kısacası, gençlerin toplumsallaşmasında yetişkinler kendilerini sorumlu görmektedirler.

Bu açıdan, yani yetişkinlerin sorumlulukları açısından gençlerin kendi dönemleri içinde yaşadıkları toplumsallaşma sürecini yine yetişkinlerinin beklenti ve değerlerine uygun bir biçimde geçirilmiş olmaları istenir. Bu durum –ileride de değinileceği gibi– gençlik sorunlarının toplumsal boyutunu dile getirir. Gerçekte eğitimin ya da sosyalleşmenin yetişkinlere yüklediği görev kuşak çatışmasını da beraberinde getirmektedir (Doğan 1993:170).

Gençliğin soyutlanması ve onlarca deneyimlenen psiko-sosyal belirsizlik yapısal farklılaşma ve değişimin dolaysız sonucudur. Kuşaklar toplumda karmaşık kişisel olmayan güçler tarafından ayrı bir tarafa itilmişlerdir ve gençlik hareketleri kısmen bu yapısal yabancılaşmanın sonucudur. Gençler yetişkinlerce kendilerine verilmeyen statü kazanmayı ve rol oynamayı istemektedirler. Böylece kuşaklar farklılaşması ortaya çıkar. Gençler ve yaşlılar arasındaki toplumsal konumlardaki çelişkilerden kuşaklar çatışması doğar. Çatışma ve gençliğin isyanı (özellikle suçluluk grupları, gençlik örgütleri ve asi gençlik hareketleri) sistemi onarmak, onu farklılaşmamış ve eşitçi orijinal düzeyine getirme çabalarıdır (Tezcan 1981:16-19).

Siyasal kültür içerisinde de aynı tutumları görmekteyiz. Yetişkinler ya da toplum gençliği karar ve etki süreçlerinin dışında tutarken gençlik yetki sahibi ya da yetkiye ortak olmak isteğiyle öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, gençliğin özgül (spesifik) konumu, toplumları, özellikle gelişmişlik ölçütleri düzeyinde toplum yapılarını gençlik problemleri bağlamında ilgili kılmaktadır.

Gençliğin toplumsal anlamda oldukça geniş bir alanı kapsamı, gelişmekte olan ülkeler açısından değerlendirilmesi gereken önemli bir avantajdır. Ancak gelişmekte olmanın ya da az gelişmişliğin getirdiği temel nitelikler/ölçütler, bu avantajı istenilen ölçüde değerlendirme imkanını sınırlamaktadır. Daha açık ifade etmek gerekirse; genç nüfusa sahip ülkeler, ekonomiden, bilime, eğitimden iletişime kadar her alanda atılım yapabilecek insan potansiyeline sahiptirler. Bütün sorun, bu altyapıyı oluşturan gençlik hammaddesini yoğurabilmek, dönemin hedefleri doğrultusunda en iyi şekilde yetiştirip, yönlendirebilmektedir. Ancak bu yolla bir ülkenin sahip olduğu gençlik potansiyeli atıl olmaktan çıkacak, sadece tüketen "asalak" rolünü terk edecek ve toplumun kendisinden beklediği rol ve statüleri kazanabilecektir. Fakat, her alanda olduğu gibi gençliğe ilişkin uygulamalarda da ortaya çıkan eksiklikler gelişmekte olan ülkeler açısından zorunlu bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitimden, ekonomiye, toplumsal alandan, siyaset alanına, her alanda gençliğin gelişmekte olmanın getirdiği olumsuzluklardan etkilendiğini görmek mümkündür. Üstelik hızlı toplumsal değişim sürecinde bu etkilerin boyutu daha da artmaktadır. Kısacası, gelişmekte olan toplumların gençlerinin sorunları ve uyumsuzlukları da daha büyük boyuttadır.

Bu durum doğal olarak bütün gençlik kesimlerini kapsamaktadır. Ancak üniversitedeki gençlik kesimi, içerisinde taşıdığı niteliklerden dolayı toplumdaki diğer gençlik grupları arasında özel bir konuma sahiptir*. Bu özel konumu, en başta üniversiteli olmasından kaynaklanır. Üniversite, bireyi yaşam tarzı, bakış açısı ve eğitim gibi konularda farklı kılmaktadır. Bu farklılık onların tüm yaşam alanlarını, toplumsal-ekonomik-psikolojik görünümünü biçimlendirmektedir. Ancak üniversite gencinin diğer gençlik gruplarından farklı olan, en azından farklı olması gereken temel nitelikleri, toplumsal-ekonomik-siyasal etkenler nedeniyle birçok sorun doğurmaktadır. Bunun yanında üniversite gençliğinin içinde bulunduğu etkileşim süreçleri ve bu süreçlere etki eden kimi oluşumlar, gençlik kesiminin dönemsel özellikleri nedeniyle zaten varolan sorunlarını hat safhaya ulaştırmaktadır. Bu sorunların bir çok kaynağı olmasına karşın, çözüm arayışı yerine sorunlara neden olan olumsuzlukların günden güne çoğaldığı bilinmektedir. Böyle bir görünüm, hem gençlik için, hem de toplum ve toplumun geleceği için önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Üniversite gençliğinin diğer gençlik kesimlerinden farklı olarak nitelendirilen yönleri, beklentileri, sorunları bir bütün olarak siyasal yönelim ve davranışlarına da yansımaktadır. Şu ya da bu şekilde siyasal ortam içerisinde bulunan genç, içinde yaşadığı toplumun izlerini taşımakta ve o toplumun sorunlarından etkilenmektedir. Dolayısıyla siyasal yapı içerisindeki yeri ve yönelimleri de bu etkilerden bağımsız olmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, gençlik ve siyaset ilişkisi anlamında

* Genel olarak üniversitelilerden ibaret olduğu kabul edilen, fakat son yıllarda yavaş yavaş liselileri de içerisine aldığı görülen "öğrenci gençlik" toplumdaki diğer gençlik grupları arasında özel bir konuma sahiptir. Genç işçilerin, genç köylülerin, genç memurların bir işçiden, bir köylüden, bir memurdan farkı, eninde sonunda bir kuşak farkıdır. Oysa üniversite gençliği yalnızca yaşından, kuşak farkından ötürü bir ayrılık göstermez. Toplumun öteki kesimlerinden üretim sürecine göre durumu bakımından, bir nitelik farkıyla ayrılır. Bu üretim süreci dışında yüksek öğrenim yapmak üzere bir araya gelmiş, toplu yaşayan ve bu yüzden benzer alışkanlıkları bulunan, toplu hareket edebilen genç insanların oluşturduğu bütündür (Kırsal 1974:16).

birçok sorun yaşanmakta, sorunların devamı olarak da birçok olumsuzluk gözlemlenmektedir.

Tüm bunlardan hareketle araştırmamızın problemi; üniversite gençliğinin siyasal yönelim ve davranışlarında gözlemlenen ve olumsuz olarak nitelendirilen (arzu edilmeyen, benimsenilmeyen) tavır ve eylemlerle, bu olumsuzluklara neden olan etmenleri hedef almaktadır.

Üniversitemizde hemen her gün gençlik arasında belirginleşmiş ve belli ölçütlerin dışına çıkmayan kutuplaşmalar görülmekte, bu kutuplaşmalara bağlı olarak siyasal radikalleşme, siyasal tahammülsüzlük, siyasal başkaldırı, siyasal çatışma ve siyasal şiddet gibi olumsuzluklar yaşanmaktadır. O halde; **üniversite gençliğinin siyasal yönelim ve davranışlarında ortaya çıkan ve olumsuz olarak nitelendirilen tavır ve eylemlerin toplumsal-siyasal nedenleri nelerdir?** sorusu araştırmamızın temel problemini oluşturmaktadır. Bu bağlamda üniversite gençliğinin siyasal yönelim ve davranışları hangi ölçütlere göre biçim bulmaktadır? Ya da bu yönelimlere neden olan toplumsal-ekonomik nedenler nelerdir? Bu yönelimler sonrasında ortaya çıkan ve olumlu karşılanmayan davranışların siyasal nedenleri nelerdir? şeklindeki sorular araştırmamızın temel probleminin açılımını verecek olan alt problemlerdir.

C. LİTERATÜR İNCELEMESİ VE BAZI TEMEL BULGULAR

“Üniversite gençliğinin siyasal yönelim ve davranışlarını belirleyen etmenler” konulu araştırmanın hazırlık aşamasında gençlikle ilgili çalışmalar olanaklar dahilinde taranmaya çalışılmıştır*. Ulaşılan kaynaklardan gençlik ve siyaset ilişkisini temel alan veriler derlenmiştir. Bu kaynaklar içerisinde konumuzla direkt ilgili çalışmalar olduğu gibi, konumuzla bağlantılı ve/veya dolaylı olarak ilgili araştırmalara da rastlanmıştır. Aşağıda bu çalışmalardan önemli gördüklerimizin birkaçı tanıtılmış, araştırmamızın çeşitli aşamalarında yararlandığımız bu çalışmaların bazı temel bulguları özetlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma konumuzla direkt olarak ilgili en önemli çalışma Ozankaya'nın yaptığı (1966) “Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri” başlıklı araştırmadır. Ozankaya bu çalışmada Ankara Üniversitesi öğrencilerinin siyasal kültürünü ele almıştır. 317 sivil öğrenci ve öğrenci kuruluşlarında aktif rol oynayan dernek yöneticisi 109 öğrenci üzerinde uygulanan anket sonucunda; öğrencilerin siyasal yönelimlerine etki eden haberleşme araçları, öğrencilerin siyasal düzenle ilgili yönelimleri, siyasal sorunlar karşısındaki tutumları ve siyasal düzen içerisindeki rolleri irdelenmiş

* Literatür incelemesi sonucunda gençlik konusuna ilişkin birçok araştırmanın yapıldığı görülmüştür. Gençlik olgusunun oldukça geniş bir alanı kapsamaması nedeniyle, gençlik üzerine yapılan çalışmaların ele aldığı konularda çeşitlilik göstermiştir. Bu anlamda hem gençlik sosyolojisi gelişmiş, hem de gençlik psikolojisi, gençlik eğitimi gibi alanlarda veriler çoğalmıştır. Bizim burada yaptığımız, bu çalışma ve verileri kendi araştırmamız açısından değerlendirmek olmuştur. Bu nedenle, bu kısımda sadece konumuzla bağlantısı açısından önemli gördüğümüz çalışmalar üzerinde durulmuştur.

ve tüm bunlara etki eden toplumsal-ekonomik etkenler o günün koşullarında tahlil edilmeye çalışılmıştır.

Konumuz açısından önemli sayabileceğimiz bir diğer araştırma Kışlalı'nın yaptığı (1974) "Öğrenci Ayaklanmaları" başlıklı çalışmadır. Kışlalı öğrenci ayaklanmalarını ele aldığı bu çalışmada, özellikle 1968 dönemi üzerinde durarak, öğrenci ayaklanmalarının temelinde yatan ortak nedenleri ortaya koymaya çalışmıştır. Ankara Üniversitesi ve Erzurum Atatürk Üniversitesi öğrencileri üzerinde uygulanan bir anketle temellendirilen çalışma sonrasında, öğrenci hareketlerinin ortak nedenleri; üniversiteye karşı olmak, rejime ve toplumsal düzene karşı olmak, yetişkinlerin önderliklerinden ve örgütlerinden bağımsız olmak ve şiddet olarak belirlenmiştir. Çalışmada öğrenci hareketleri, genel kuramsal bölümde makro ölçütler kullanılarak, siyasal sistem ve gelişmişlik düzeyi açısından sınıflandırılmıştır.

Başka bir çalışma, gençliği oldukça kapsamlı olarak ele alan "Gençliğimiz ve Sorunları" isimli çalışmadır. Eksî'nin (1982) bu çalışmasında; gençliğin ruhsal gelişimi ve sorunları, cinsel gelişimi ve sorunları, yüksek öğretim beklenti ve sorunları konularını kuramsal düzeyde incelemiştir. Daha sonraki bölümlerde ise kuramsal verilerle biçimlendirilen ve anket uygulaması sonucu elde edilen veriler sunulmuştur. Elde edilen bulgular üç kısım halinde ele alınmıştır. Bunlar; aile tutumlarındaki olumsuzluklar sonrasında ortaya çıkan sorunlar, cinsel yaşam ile ilgili sorunlar ve üniversite yaşamı ile ilgili sorunlardır.

Köknel'in "Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları" adlı çalışması (1982), Cumhuriyet gençliğinin genel durumunu ortaya koymak ve temel sorunlara çözüm getirebilmek amacıyla taşımaktadır. Köknel'in çalışmasında alan araştırması uygulanmamasına karşılık, geniş bir inceleme sonucu elde edilen bilgiler, kuramsal anlamda ele alınmış, bir durum saptaması yapılmıştır. Kitapta yer alan konular, genç kuşağın içinde bulunduğu ortam, eğitim ve öğretim yapılan çevre, öğrenci dernekleri ve gençlik eylemleri, demokrasi ve gençlik, gençlik döneminde ruh sağlığı, gençlik sorunlarının planlanması gibi konulardır. Kitapta ayrıca, gençlik belirli kategorilere ayrılarak, çalışan gençlik, asker gençlik, gecekondulu gençlik şeklinde ifade edilmiştir.

Önemli veriler sunan bir başka araştırma da İMV-SAM'ın (İstanbul Mülkiyeliler Vakfı Sosyal Araştırmalar Merkezi) yaptığı (1995) ve üniversite gençlerini konu alan "Türkiye'de 90'ların gençliği" * adlı çalışmadır. Çalışmada üniversite öğrencilerinin kimlik oluşturma şekilleri, birleştikleri ve ayrıştıkları noktalar, siyasal eğilimleri, aidiyetleri, sosyal kişilikleri, kültür, gelenek ve modernite ile bağları, şiddet eğilimleri gibi konular, uygulanan anket sonucunda alınan verilerle değerlendirilmiştir. 70'li, 80'li, 90'lı yılların gençliği karşılaştırmalar bağlamında ele alınırken, sorunların tespiti, iç içe geçen değerlendirmelerle betimlenmiştir.

* Bu çalışma 1995 yılında Yeni Yüzyıl gazetesinde yazı dizisi olarak yayımlanmış, daha sonra yine Yeni Yüzyıl gazetesince (Türkiye'nin Sorunları 2. Kitap) kitap eki olarak verilmiştir.

“Toplum, İdeoloji, Gençlik” adı ile yayımlanan (1989) İnan’a ait çalışmada ise, gençliğin hem kendi kendisiyle, hem de doğa, okul, aile, çevre ve toplumla çatışması konu alınmıştır. Gençliğin toplumumuzdaki yeri , ideolojiler karşısındaki etkileşimi, konuya ilişkin kaynaklardan elde edilen verilere dayanarak, geniş bir perspektifle ortaya konulmuştur.

Gençlik ve siyaset ilişkisini, gençlik siyaset ilişkisinin şekillenmesi anlamında ele alan Alkan’ın çalışmasının (1979) ismi “Siyasal Toplumsallaşma”dır. Bireylerin siyasal bilinç kazanma sürecini tanımlamaya çalışan Alkan, bu süreci üç temel aşamaya ayırmıştır. 1-Kontrol ve meşruiyetin sürdürülmesi. 2-Karşı ideolojilerin gelişimini sağlayan bilinçlenme süreci. 3-Meşruiyetin benimsetilmesi süreci.

Çalışmasında bu süreçleri Türkiye örneğine taşıyan Alkan, Cumhuriyet döneminde okutulan ders kitaplarını içerik çözümlemesi tekniği ile çözümlemiş ve bulguları yorumlamıştır. Aynı zamanda başka ülkelerdeki görgül araştırmaların sonuçlarını da değerlendiren Alkan’ın çalışması, kuramsal yönüyle de doyurucudur.

Tezcan’ın gençlik konusuna ilişkin yazılarını topladığı ve gençlik sosyolojisi değerlendirmesi yaptığı çalışma “Gençlik Sosyolojisi Yazıları”(1991) ismini taşımaktadır. Kitapta genel olarak, gençliğe ilişkin kavramlar, yerleşim birimlerine göre gençlik, okuyan gençlik, çalışan gençlik, toplumsal değişme ve gençlik, gençlik hareketleri ve eylemleri, gençlik alt kültürleri, yönetime katılma ve gençlik, vb. gibi konular ele alınmış ve incelenmiştir.

Mardin “Türkiye’de Gençlik ve Şiddet” (1993) isimli çalışmasında gençliğin şiddet unsuru taşıyan eylemlerinden örnekler vererek, buna neden olan etmenlerin çözümlenmesini yapmıştır. Kuramsal temellendirmelerle ortaya çıkan çalışmada, gençlik ve şiddet olgusuna ilişkin bulgular, Türkiye örneğine indirgenerek tartışılmıştır. Kültür bunalımı, yetersiz eğitim, bütünleşme sorunu ve sağlıklı kentleşme gibi etmenler üzerine yoğunlaşan Mardin, özellikle kültürel yapı incelemeleri ile çalışmaya konu olan gençlik ve şiddet olgusunu ilişkilendirmiştir.

Konumuzla ilişkisi açısından önemli gördüğümüz ve bu kısımda değineceğimiz son çalışma “Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma” adı ile Bayhan tarafından (1994) yapılan çalışmadır. Bu çalışmada Bayhan üniversite gençliğindeki anomi ve yabancılaşma sorununu ele almıştır. İnönü Üniversitesinde 450 kişi üzerinde uyguladığı anket sonuçlarından aldığı verilere göre üniversite gençliğini ve dolayısıyla toplumu tehdit eden sorunların analizini yapmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde anomi, yabancılaşma, gençlik gibi temel kavramlar verilmiş ve çalışmanın teorik çerçevesi çizilmiştir. Araştırmanın bulgular kısmında gençliğin hem bireysel, hem de sosyal anomi ve yabancılaşma eğilimleri ortaya konmuştur. Aynı zamanda gençlik siyaset ilişkisi, şiddet eğilimleri ile anomi ve yabancılaşma arasında ilişki kurulmuştur.

2. BÖLÜM: KURAMSAL-KAVRAMSAL BÜTÜNLÜK

A. GENÇLİK-SİYASET İLİŞKİSİ: YAPISAL-İŞLEVSEL BİR ANALİZ^(*)

Bilimsel araştırmanın bir kuramdan hareket etmesi ya da genellenebilir sınanmış bilgilerle bir kurama varması beklenir. Gençlik, konulacak varsayımların bir modele ilişkili olarak sınanmasının zorlaştırmaktadır. Gençlik sorunlarının doğasında-ki karmaşıklık bu olgudaki toplumsal niteliklerin başatlığından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle gençlik araştırmalarında kesin, açık, yalın varsayımlar oluşturmak başlı başına bir yöntem sorunudur. Gençlerin cinsel sorunları, sorumluluk alma eğilimleri, aileleri ile ilişkileri vb. sorunlara ilişkin önermeler açık, sınırları belirlenmiş ve kesin olmadığından, bunların varsayımlara dönüştürülmesi mümkün olamamaktadır. Gençlikle ilgili kurumların yokluğu, bu alanda yapılacak sistematik gözlemler sonucu oluşturulacak varsayımlarla bir ölçüde azaltılabilir. Nitekim yapılan gençlik araştırmalarında sürekli geçici varsayımlardan hareket edildiği, bunların sonuçları ile yetinildiği görülmektedir. Sonuçta gençlik araştırmalarının toplum bilimleri araştırmalarındaki sıkıntılarının tümünü içerdiği ayrıca, alana ilişkin bir kısım yöntem sorunları da olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç gençlik konusunun toplumsal içeriğinin yoğunluğundan ve çok yönlülüğünden kaynaklanmaktadır (Açıkalın 1985:123).

Bu açıdan bakıldığında araştırma konusuyla ilgili uygulamalarda, araştırmanın analiz biçiminde kullanılacak yaklaşımın özellikle gençlik konusuna ilişkin açıklamalar yönünden etkin bir profil çizmesi gerekmektedir. Böylelikle gençlik-siyaset ilişkisinde ortaya çıkan problemler ve bu problemlere ilişkin varsayımlar daha sağlam bir tabana oturtulacak, elde edilen sonuçların kuramsal olarak değerlendirilmesi de daha anlaşılır olacaktır.

Tüm bunlar göz önüne alındığında araştırmamızın varsayımlarının dayandığı yaklaşım yapısal-işlevselci yaklaşım olarak belirlenmiştir. Eş deyişle araştırma konumuzu analiz ederken yapısal-işlevselci yaklaşımdan hareket edilmiştir. Yapısal-işlevselci yaklaşımı kullanmamızın araştırmamız açısından ve yaklaşımın niteliğinden dolayı bir takım gerekçeleri vardır. Ancak bu gerekçeleri ortaya koymadan önce, yapısal-işlevselci yaklaşımı kısaca açıklamakta yarar vardır.

(*) Bütün toplumsal araştırmalarda konu/problem belli bir yaklaşım çerçevesinde ele alınmaktadır. Çünkü yaklaşım, araştırmanın her bölümünde ele alınan konuyu ya da problemi çözümlenebilmenin ön koşullarını kendi bütünlüğü içinde sistematize etme olanağı vermektedir. Bununla birlikte, kullanılan ya da çıkış noktası olarak kabul edilen her yaklaşımın yine kendi çıkarımları içinde belirsizlikleri de bulunabilmektedir. Başka bir ifadeyle her yaklaşımın eleştiri gören bir çok noktası vardır. Bu anlamda, yaklaşımların birbirini tamamladığı söylenilebilir. Örneğin yapısal-işlevselci yaklaşımın değişim ya da çatışma konusundaki yetersizliğini, çatışmacı kuram tamamlayabilmektedir. Alışveriş kuramı sosyal psikoloji ağırlıklı bir kuram olmasına karşın toplumsal yaşamın ince noktalarını daha ayrıntılı ele almaktadır. Ancak bu yaklaşımları bir arada kullanmak hem konunun sınırlanması hem de çözümlenme açısından sakıncalar yaratmaktadır. Çünkü bu yaklaşımlar aynı zamanda birbirleriyle çelişen çıkarımlar da içermektedir. Bu bakımdan araştırmada başka yaklaşımlar bir arada kullanılmamıştır. Araştırmanın dayanağı olarak yapısal-işlevselci yaklaşım kullanılmasının ana gerekçelerine ise, ileriki bölümlerde değinilmiştir.

1. Yapısal-İşlevselci Yaklaşım

Toplumbilimlerde işlev kavramı işlevselcilikle iç içe geçmiş durumdadır ve işlev kavramından hareketle oluşturulan bilimsel çözümleme yaklaşımına işlevselcilik adı verilmektedir (Armağan 1983:165).

Yapısalcılık ise 1950'lerden sonra ortaya çıkan ve özellikle kıta Avrupa'sında egemen olan bir düşünce akımı ve yaklaşımdır. Bir yaklaşım olarak yapısalcılık bir bütünün hiçbir zaman ve hiçbir biçimde onu oluşturan öğelerin ya da parçaların toplamına indirgenemeyeceğini, onu oluşturan öğelerin kendi başlarına bir değeri olmadığını ve bu öğelerin bir bütün içindeki konumlarına göre anlam kazandığını ifade eden bir yaklaşımdır (Armağan 1983:64)

Yapısal-işlevselci yaklaşım her iki yaklaşımın bir aradalığından doğan bir bakış açısıdır. En önde gelen temsilcileri T. Parsons, R.K. Merton, W. Ogborn, W. Buckley olan yapısal-işlevselci yaklaşımın temel kavramları, yapı, işlev, toplumsal yapı, sistem, statü, rol, norm, düzen, yapısal farklılaşma, dinamik denge ve konsensüstür (Kızılcılık 1994:72-77)

Bir sistem* işlevsel terimlerle kavramlaştırılırken bu sistemin öğelerinin nasıl çalıştığı konusunda bir dizi sayıltı oluşturur. Söz konusu sayıltılar şunlar önemlidir (Abrahamson 1990:3):

Bir sistemin öğeleri işlevsel olarak karşılıklı ilişki içindedir. Bunun anlamı bir öğenin normal işleyişinin diğer öğelerin normal işleyişini gerektirdiğidir. Bir başka sayıltı ise, bir sistemin oluşturdukları bu sistemin süre giden işleyişine genellikle olumlu katkılarda bulunurlar şeklindedir. Burada ana ilgi noktası, bu katkıların veya sonuçların analizidir. İşte işlevler olarak tanımlanan bu katkılar üzerindeki vurgula-ma nedeniyle de işlevselcilik bir ad olarak ortaya çıkar. Eğer katkı olumsuz ise, yani sistemi bozuyorsa bu öğe bozuk işlev olarak adlandırılır.

Bir başka açıdan pek çok sistem diğer sistemler üzerinde etkide bulunur. Bunlar aynı zamanda tüm bir organizmanın alt sistemleri olarak görülebilirler. Örneğin insan organizması açısından ele alındığında, sindirim sistemi, dolaşım sistemini etkiler veya daha sonra tüm biyolojik organizma bir sistem olarak kavramlaştırıldığında, aynı sindirim sistemi bir alt sistem olarak görülebilir. Tüm bu sayıltılar her durum için geçerlidir: Analiz edilen öğe özel bir sistemin öğesi ya da daha geniş bir sistemle bağıntısı açısından bir alt sistem olsa bile.

İşlevselciliğin sosyolojik açımdaki sayıltıları ya da kuramsal öngörülleri de yukarıda değinilen temel sayıltılardan farklı değildir. Sosyolojik kuramda işlevselciliğe göre "toplum birbirine bağlı kurumlar karmaşığından oluşur ki, bunların her biri toplumsal dengenin sağlanmasına

* Buradaki sistem kavramı yapı kavramı yerine kullanılmıştır. Sistem ve yapı kavramlarının birbirlerinin yerine kullanılması, her iki kavramın da anlamsal olarak birbirini karşılamasından ileri gelmektedir. Bu konuda geniş bilgi için bkz. (Armağan 1983: 8-11)

katkıda bulunur. İşlevselci kuram toplumsal değişmeden çok toplumsal denge üzerinde durur. Belirli bir toplumdaki ögeler sistemin devamı için önemli işlevlere sahiptir” (Tezcan 1981:12).

Özetle yapısal-işlevsel yaklaşıma göre “toplum birbirlerine bağımlı olan ve her biri meydana getirdiği bütünün (toplumun) daha iyi uyumunu sağlamak için (ihtiyacı karşılamak için) belli işlevlere sahip olan ögelerden meydana gelir. Bu ögeler işlevsel bir bütünleşme içinde toplumu meydana getirir (Kongar 1979:91).

Son olarak, yapısal-işlevselciliğin araştırmamız açısından önemini ve tahlil boyutunda temele konma gerekçesini anlamlandırabilmek için, sistem (yapı) çözümlemesinde kullanılan temel kavramları açıklamak yerinde olacaktır. Böylelikle araştırmamızda bu yaklaşımı kullanma gerekçelerimiz de daha anlaşılır olacaktır.

Aktör : En basit anlamıyla toplumsal nitelik kazanmış birey ya da toplum içinde bulunan bireydir. Aktör çevresel anlamlara göre davranışta bulunur; bu anlamları veren ise, değerler, normlar ve simgelerdir.

Çevre kavramı : Aktörün çevresini oluşturan üç temel ortam vardır. Sosyal ortam, aktörün ilişkide bulunduğu diğer aktörlerin oluşturduğu ortamdır. Kültürel ortam ise, simgesel nesnelere kapsayan ortamdır. Aktör işaretler, simgeler yoluyla çevresini algılar, hisseder, değerlendirir, etkiler. Buna bağlı olarak kültürel ortam değerleri, normları kapsayan ortam olmaktadır. Üçüncü ortam ise, fiziksel ortamdır. Fiziksel ortam sosyal ortamın yer aldığı ortamdır; iklim kaynakları, teknikler, araçlar ve biyolojik varlıklar bu ortamı oluştururlar.

Sosyal eylem kavramı : Sosyal eylem aktörün dış dünyadaki keşfettiği anlamlara göre belirlenen ve yönlendirilen tüm davranışlardır. Sosyal eylem iki ya da daha fazla aktör arasındaki anlamlı davranış olarak da tanımlanabilir. Her eylem sisteminin iki temel ögesi vardır. Bunlar aktör ve durumdur. Sosyal eylem ancak aktör ve durum açısından nesnel olarak çözümlenebilir. (Armağan 1983:23-25, Poloma 1993: 148-151).

Bu noktalardan hareketle, araştırmamızda yapısal-işlevselci yaklaşımı kullanmamızın temel gerekçeleri şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

1- Araştırmamızın temel konusu üniversite gençliğinin siyasal yönelim ve davranışlarını belirleyen etmenlerdir. Eş deyişle gençlik ve siyaset ilişkisini konu almaktadır. Gençlik ve siyaset ilişkisini analiz ederken toplum ve toplumu oluşturan alt sistemleri (ekonomi, eğitim, aile, siyaset vb. gibi) ve bu sistemler arasında varolan karşılıklı bağları bir bütün olarak alma gereği vardır.

Gençlik araştırmalarında, gençliği toplumdan soyutlanmış bir olgu olarak ele alma yanlışlığı* böylelikle ortadan kalkacaktır. Zira, gençlik olgusu toplumsal anlamda hem yapısal bütünlüğü, hem de işlevsel açıdan ele alınması gereken bir genellemeyi içermektedir.

2- Gençlik siyaset ilişkisini incelemek için yapısal-işlevselci yaklaşım oldukça uygundur. Çünkü, yapısal-işlevselci yaklaşım incelenen olguyu tek nedene bağlamaya imkan vermez ve incelenen konuyu etkin olan (yapı ve işlev bakımından) değişkenleri göz önünde tutarak bir bütünlük içerisinde ele alır. Şöyle ki, yapısal-işlevselci yaklaşım incelenen ya da gözlenen bir olgunun açıklanmasında oldukça çok sayıda değişkenin etkisini çözümlemeye katmayı amaçlamaktadır. Ancak bu şekilde, olgular gerçek durumları içerisinde ele alınabilir, tüm ilişkiler ağı içerisinde incelenebilir, neden-sonuç bağlantıları kavranarak açıklanabilir. Diğer bir anlatımla, karmaşık bir nedensel yapı içerisinde ortaya çıkan olguların hem bütünü, hem de ayrıntılarıyla açıklanmaları için, bu olguyla ilişkisi olan ya da bu olguyu oluşturan bütün değişkenlerin çözümlemeye katılması, bilimsel incelemenin geçerlilik ve güvenirlilik derecesini arttıracaktır (Abrahamson 1990:3, Armağan 1983:7, Kızılcelik 1996: 70).

3- Üçüncü olarak gençlik siyaset ilişkisini analiz ederken toplum-siyaset ve gençlik-siyaset düzlemini oluşturan unsurları kendi aralarındaki ilişki ve etkileşimleri araştırmamız gerekir. Bunu yapabileme imkanını ise bize, yapısal-işlevselci yaklaşım vermektedir. Çünkü, yapıyı ya da sistemi oluşturan unsurların kendi aralarındaki ilişki ve etkileşimleri işlevsel açıdan, en iyi yapısal-işlevselci yaklaşımda ortaya konulmuştur.

4- Toplumsal yapı içerisinde gençlik olgusunu analiz ederken incelenen olguların tutarlı bir biçimde açıklanabilmesi için, özellikle gençlik olgusu üzerinde önemli anlamları olan kültürel yapı, statü, norm, rol, toplumsal bütünlüşme, yapısal farklılaşma, dinamik denge konsensüs gibi kavramlar üzerinde durmak gerekmektedir. Bu kavramlar ise, yapısal-işlevselci yaklaşımın temelini oluşturan kavramlardır.

5- İncelenen hiçbir olgu onun oluşumunu sağlayan sosyo-ekonomik ve kültürel içerikten ayrı olarak düşünülemez (Kızılcelik 1996:71). Aynı zamanda toplumun kültürel yapısı da onu oluşturan öğelerden ayırmaz. Gençlik-siyaset ilişkisinde kültürel yapının belirleyiciliği ise açıktır. “Toplumun kültürel yapısı, o toplumun sosyo-ekonomik yapısının bir yansıması olduğuna göre, toplumun mu, kültürün mü belirleyici olduğu ya da hangisinin daha önemli olduğu da bir sorun teşkil etmemektedir. Burada önemli olan, hangisinin daha etkin olduğu değil, fakat her birinin nasıl

* Açıkalın'ın belirttiği gibi, gençlik araştırmalarında ortaya çıkan en büyük yanlışlık, gençlik olgusunu toplumdan soyutlanmış, sanki toplumsal yaşamdaki ayrı bir olguymuş gibi ele almaktır (Açıkalın 1985: 128). Elbette ki gençlik kendine özgü nitelikler taşımaktadır. Ancak bu kendine özgü olguyu, onun toplumdan ayrı bir olguymuş gibi ele alınmasını haklı çıkarmaz.

eşleştiği ve yek diğeri ile nasıl iç içe bulunduğu” (Yücekök 1997:17). Bu noktayı, yani işlevsel açıdan ortaya çıkan açılımı değerlendirme olanağını yine yapısal-işlevselci yaklaşım vermektedir.

2. Yapısal-İşlevsel Yaklaşım Açılımında Gençlik ve Siyaset İlişkisi

Belirtildiği üzere yapısal-işlevselci yaklaşım açısından toplum birbirine işlevsel açıdan bağlı kurumlar karmaşığından oluşmaktadır. Ekonomi, eğitim, siyaset, aile gibi temel toplumsal kurumlardan oluşan toplum bir mekanizma olarak bu kurumların karşılıklı etkileşimiyle biçimlenir. Aynı zamanda etkileşim sürecinde ortaya çıkmış, toplumsal dengeyi sağlayan normlar, değerler, statüler ve roller sistemi bir bütünlük arz eder. Toplumun devamlılığı, toplumsal gereksinim ve istemler sonucu ortaya çıkmış sistemin, düzenli ve dengeli bir biçimde işlemesiyle doğru orantılıdır. Elbette ki, toplumsal değişme kaçınılmaz bir olgudur. Fakat toplumsal değişmeyi yaratan bu düzen ve dengenin yok olması değil, aksine istem ve gereksinimlere bağlı olarak ortaya çıkan unsurların belirleyiciliğidir. Bu bağlamda “gerek sosyal sistemin bir değişim sürecine girmesi, gerekse yeni istemlerin oluşması gerginlikleri, çatışmaları ve görelî dengeleri içerecektir. Başka bir anlatımla sosyal ve siyasal sistem değişimlerin yarattığı çatışmaları, giderek krizleri çözmeye yönelik işlevleri gören çeşitli unsurlara sahip olacaktır” (Sarıbay 1985:21).

Değerler, kurallar, gruplar ve roller gibi dört kategori altında toplanan unsurların birinde meydana gelen değişme, giderek sosyal/siyasal sistemin değişmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda yapılar var olduğu için belli işlevler ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bir sosyal birimin karmaşık, farklılaşmış ve çeşitli işlevler gören bir yapıya geçişi sistemin değişim dinamiğini meydana getirmektedir. Sosyal/siyasal sistemin değişim süreci içinde ekonomik, sosyal, siyasal... işlevlerin farklılaşması yapısal farklılaşmayı, farklılaşan her işlevin bir kurum tarafından yerine getirilmesi de işlevsel farklılaşmayı ifade etmektedir (Sarıbay 1985:21).

Aynı anlayışa dayalı olarak, toplumu oluşturan bireylerin sistem içerisindeki varlıkları da, statüler, değerler ve roller etrafında biçim bulmaktadır. Bir başka ifadeyle, bireylerin yaşam alanı, toplumsal nitelikleri, varolan sistem içerisinde yine sistemin yapısal özelliklerine göre olumlu ya da olumsuz nitelikler almaktadır. Doğal olarak bireyler yapısal-işlevsel farklılaşma/değişim sürecinden de, bu süreç içerisinde oluşan gerginlik, çatışma, düzensizlik ya da denge unsurlarından etkilenerek geçmektedirler. Aynı zamanda, sisteme ya da yapısal-işlevsel farklılaşmaya nitel ve nicel anlamda etkide bulunan temel öğeler, (dolayısıyla bireye, birey-toplum ve bireyler arası ilişkilere) o sisteme veya topluma gelişmişlik ya da az gelişmişlik ölçütünü veren belirleyici öğelerdir.

Açıktır ki konumuzu oluşturan gençlik-siyaset ilişkisi de bu bağlamda ele alınmalıdır. Gençliğin gerek niceliksel gerekse niteliksel açıdan toplumda kapsadığı alan, daha açığı toplumsal yapı içindeki spesifik görünümü bunu zorunlu kılmaktadır. Toplumsal değişmeden ya da yapısal-

işlevsel farklılaşmadan en çok etkilenen kesim olan gençlik, istemleri ve gereksinimleri doğrultusunda sistem içinde spesifik bir görünüm arz etmektedir. Dolayısıyla tanımlanmaları, etken ya da edilgin olma ihtimalleri, eylemleri, kısacası bireyler olarak toplumsal sistem içerisindeki konumları, onların kendine özgü olduğu göz önüne alınarak açıklanmalıdır.

Yapısal-işlevsel anlamda göreceli tanımlamaları bulunan aktör olarak genç, çevresel anlamlara göre davranışlarda bulunmaktadır. Bu anlamları değerler, normlar ve semboller vermektedir. Verilen anlamların gençlik için biçimlenmiş etkileri, onları eylemlere götürmektedir. Çevresel koşulların anlamlar dolayısıyla eylemler üzerindeki biçimleyici etkisi de göz ardı edilmemelidir. Sonuçta gençlik için anlamlar da, eylemlerin yönü de farklılık göstermektedir. Farklılık sistem içerisinde yetişkinlerle gençlik arasında, sisteme ya da sistemde meydana gelen yapısal-işlevsel değişimlere verilen anlamlardaki farklılıktır.

Gençlik bu durumda sistem içerisinde birçok kurumla etkileşimde bulunan, spesifik yönleri olan bir kesimi ifade etmektedir. Böyle olunca ekonomi, siyaset, eğitim vb. gibi kurumlar karşısındaki görünümü, aynı zamanda yapısal-işlevsel farklılaşmalar karşısındaki durumunu da anlaşılır kılacaktır.

Toplumsal anlamlar ve yapısal-işlevsel farklılaşmalar sonucunda görülmektedir ki, gençlik kesimi sistemin temel dinamiklerine dayalı olarak birçok olumsuzluk yaşamaktadır. Özellikle gelişmekte olmanın verdiği birtakım olumsuz nitelikleri üzerinde taşıyan toplumlarda, gençlerin yaşadıkları sorunların etkilerinin çok yönlü olduğu görülmektedir.

Siyaset kurumunun yapısal-işlevsel tanımlama içerisindeki belirgin yeri, diğer kurumlarda olduğu gibi gençliğe, sistemin unsurlarına dayalı olarak yer vermektedir. Gençlik ve siyaset ilişkisi bu temel üzerine biçimlenmekte, diğer etkenlerden bağımsız olamamaktadır. Hal böyle olunca gençlik ve siyaset ilişkisi kurumlar arası bağlar ve farklılaşmaların getirdiği bütünsel olumsuzlukları yansıtır durumdadır. Ortaya çıkan olumsuzluklar, yapısal-işlevsel açıdan etkili olan sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziksel çevre koşullarına ve bu koşullar ekseninde oluşan sosyal eylemlere de yansımaktadır. Eylemlerin, gençlerin siyasal yönelim ve davranışlarına dönük olan yönü tümüyle bir durum analizini içermektedir. Gençlik-siyaset ilişkisinde ortaya çıkan siyasal kutuplaşmalar, siyasal tahammülsüzlük, siyasal radikalleşme, siyasal çatışma ve şiddet eğilimleri bu durumun göstergeleridir.

B. GENÇLİK-SİYASET İLİŞKİSİ: KAVRAMSAL BÜTÜNLÜK^(*)

Gençlik-siyaset ilişkisinde ortaya çıkan olumsuzlukların analizine ilişkin araştırmanın temelini konulan belirlenmiş bilgi birikimleri ve kuramsal açılımlar, araştırmada hem nedensellik ilişkisinin kurulmasını hem de bu ilişkinin bütünlüğünün kavranarak genel çıkarımlara gidilmesini sağlayacaktır. Kuramsal bütünlük anlamında konuya ilişkin olan kavramların netleştirilmesi de zorunluluk olarak görülmektedir. Zira bir konunun incelenmesi veya araştırılması sürecinde sonuç alabilmenin ön koşullarından biri net kavramlar üzerinde çalışmaktır. Bu çerçevede bu bölümde konuya ilişkin olan kavramların tahlili yapılacak ve kavramların kuramsal yapıyla bütünlük oluşturmasına yönelik bir çaba sergilenecektir.

1. Gençlik olgusunun niteliği

Gençlik olgusunu ele alan çoğu çalışmada, olgunun bir ya da birkaç niteliğin öne çıkartılarak tanımlandığı görülmektedir. Yaş sınırlaması, demografik ya da psikolojik boyut öne çıkarılan temel nitelilerin başında gelmektedir. Böyle bir çaba, sonuçta birbirini andıran, fakat sınırları belirli birçok farklı tanıma da beraberinde getirmiştir^{*}. Nitekim konu üzerine eğilenlerin “gençlik, tanımlanması zor olan bir olgudur” ya da “üzerinde anlaşılan bir gençlik tanımı yoktur” türünden açıklamaları, yine bu çabanın yani, gençliği tek bir ölçüt kullanarak tanımlama anlayışının zorunlu bir sonucudur. Oysa ki, gençlik kavramı, bir ya da birkaç nitelikle daraltılamayacak ya da kimilerinin yaptığı gibi toplumsal yaşamdan soyutlanamayacak kadar geniş ve karmaşık bir anlam içermektedir. Unutulmamalıdır ki, gençlik öncelikle toplumun bir üyesi, toplumsal bir varlıktır.

Başından beri söylenildiği gibi gençlik, özünde özgül (spesifik) nitelikler taşıyan toplumsal bir kesimi ifade etmektedir. Tüm insanlar gibi genç de, içinde yaşadığı toplumun bir üyesi olarak toplumsal bir varlıktır. Gençliğe toplumsal yaşam içerisinde spesifik görünümü kazandıran, eş deyişle, toplumsal yaşam içerisinde onu farklı kılan tamamıyla bahsedilen nicel ve nitel etmenlerin (yapısal-işlevsel etkenler) ya da ölçütlerin etkiler toplamıdır.

^(*) Çoğu araştırmada olduğu gibi, biz de araştırmamızın bu bölümüne hem biçimsel, hem de niteliksel olarak araştırmaya fazla bir katkı sağladığına inanmadığımız “Konuya İlişkin Temel Kavramlar” başlığı altında bir bölüm koyabilirdik. Ancak bunun kanımızca hiçbir anlamlı neticesi yoktur. Kavram tanımlaması başlığı altında ele alınan bu tür bölümler, çoğunlukla araştırmadan soyutlanmış, hatta yalnızca araştırma geleneği içerisinde yer aldığı için yazılan bölümlerdir. Aynı zamanda araştırmada yer alan bu bölümler, araştırmacı tarafından genellikle şişirilmekte, böylelikle konuyla ilişkili olmayan birçok kavrama da yer verilerek konunun dışına da çıkılmaktadır. Söylemek istediğimiz şey, araştırmalardan bu tür bölümlerin tamamıyla çıkartılması gerektiği değildir. Söylemek istediğimiz şey, bu tür bölümlerin konuyla iç içe, açıklayıcı ve kuramsal yapıyla bağdaşık olması, kuramsal bir bütünlük içinde sunulmasının daha anlamlı olacağıdır. Dolayısıyla, örneğin gençlikle ilgili araştırmalarda, genç, eğitim, okul, arkadaş, toplum, aile gibi kavramları sözlük mahiyetinde açıklamanın bir anlamı olamaz. Söylenildiği gibi, bilimsel mantık içerisinde olması gereken, uygun görülen konuyla, konuya ilişkin yaklaşımla ve probleminizle ilgili kavramların kuramsal bütünlük içerisinde netleştirilmesidir. Yoksa, sadece kavram tanımlaması yapmak anlamsız olmaktadır.

^{*} Örneğin yaş ölçütüne göre gençlik kimilerince 15-21, kimilerince 14-25 arası yaş dilimine karşılık gelmektedir. Yaş sınırlamasında bir tutarlılık olmadığı gibi, üretim durumuna geçme ölçütü dikkate alındığında bu sınırlama geçersiz kalabilmektedir. Zira, bu sınırlamanın üzerinde olan ve hala üniversite öğrencisi statüsünde birçok genç vardır.

O halde genç; birbirini niteleyen yaş dilimi, fiziksel, duyuşsal ve bilişsel farklılıklar; toplumsal anlamlar; toplumsal konum, toplumsal işlevler, üretim durumu gibi birçok ölçüt karşısında toplumun diğer kesimlerinden ayrılan ve bu ölçütlerce şekillenmiş, kendine özgü (spesifik) görünümleri olan toplumsal bir varlıktır demek yanlış olmayacaktır.

Toplumsal yaşam içerisindeki yeri ve/veya belirleyici toplumsal-kültürel koşullar karşısındaki görünümü ve bu görünümdeki kültür içi farklılıklar, gençliğin alt kültürler oluşturmasının temel sebebidir. Bu açıdan “gençlik alt kültürü, geniş kültürden değer, tutum ve davranışlar bakımından farklı, kendine özgü bir kültürü ifade etmektedir” (Kızılcelik ve Erjem 1994: 183).

Üniversite gençliği, genel nitelikleri; yaşı, toplumsal konumu, üniversitenin aktardığı diğer nitelikler ve etkileşim çevresi açısından bir alt kültür oluşturmaktadır. Bunun yanında üniversitenin toplum için (kurumsal olarak) taşıdığı önem de üniversiteli genci farklı kılmaktadır.

“Üniversiteler eğitim-öğretim ve nitelikli insan gücü yetiştirme gibi her yüksek öğretim kuruluşunun klasik amaç ve görevlerinin yanı sıra, araştırma yapma, bilgi üretme, yayma, koruma, toplum önderliği yapma ve kamuoyu oluşturma amaçlarını da üstlenmiş özerk kuruluşlardır. Bu özellikleri ve fonksiyonları çerçevesinde gençleri yetiştiren üniversite kurumu, toplumun dinamizmini oluşturan ve önemli sorumlulukları taşıyan organizasyonlardır. Toplumun elit, yönetici ve düşünen bireylerini oluşturacak olan üniversite gençliğinin, bu anlamda bilinçli ve kaliteli yetiştirilmesi gerekmektedir” (Bayhan 1994:240).

Bu gerekçelerden hareketle, üniversite gençliğinin bilinçli ve akılcı gençlik ölçütünde, duyarlı, araştırmacı, sorgulayıcı, tartışan, çözümler üretebilen, bilimsel düşünebilen dolayısıyla, düşünsel ve eylemsel anlamda toplumun genelinin önünde olan, kimliğini kazanmış, kendini gerçekleştirmiş bireyler olması beklenmektedir.

Toplumumuz açısından üniversite gençliğinin, bu niteliklerin tümünü üzerinde taşıdığı söylemek güçtür. En azından gözlemlerimiz bu yöndedir. Sosyalleşme süreci, eğitim süreci ve bunların yönünü belirleyen sosyo-ekonomik kültürel durumların üniversite gençliği üzerine etkisi kendi ölçülerimiz içinde, beklenen niteliklerde bir gençlik profili çizmemektedir. Geline nokta, üniversite gençliğinin büyük bir kısmı, yukarıda ifade edilen olumlu niteliklerin aksine, gelecekle ilgili hedeflerini belirleyememiş, eğitimde ezberci, dolayısıyla; araştırma, sorgulama ve çözüm üretme yeteneklerinden yoksun, bilimsel zihin yapısını oluşturamamış, içeriklere değil etiketlere önem veren, bakış açısı daralmış, bireysel kimliğe değil, kolektif kimliğe dayalı bir gençlik olarak ifade edilmektedir(Kılıçbay 1989, Gökçe 1991, Kongar 1995, Gürses ve Gürses 1997, Kızılcelik 1999). Gerçekten de üniversiteli gençlerin çoğunun bu özellikleri taşıdığı, yadsınamaz bir gerçek

durumuna gelmiştir. Gerçi bu durum, yetersiz koşulların yoğun olduğu ve taşra üniversitesi diye nitelendirilen üniversiteler açısından daha etkindir, ancak genelleme yapmak da yanlış olmayacaktır.

Çizilen tabloya bağlı olarak, gençliğin taşıdığı bu niteliklerin yansıması, gençlikle ilgili her konuda bir kaygı olarak dile getirilmektedir. Siyasal alanın söz konusu olduğu ve üniversite gençliğini konu alan tartışmalarda ya da araştırmalarda da aynı kaygıdan hareket edildiği görülmektedir(Ozankaya 1969, Kışlalı 1974, Kılıçbay 1994, Mardin 1992, Bayhan 1994).

Gençlik-siyaset ilişkisi, gençliğin içinde bulunduğu koşullar yanında, siyaset sosyolojisi açısından oluşturulmuş belli kuramlara dayanarak da açıklanmaktadır. Bu kuramların başlıca dayanak noktaları eğitim düzeyi, gelir seviyesi, cinsiyet ve yaş ölçütüne bağlı olarak ortaya çıkan kuşaklar arası tutum farklarıdır. Bunların yanında siyasal düzen ve psikolojik etmenlere bağlı olarak oluşturulan kuramların da çözümleme açısından önemi büyüktür. Esasen bu çözümlemenin dayandığı temel nokta siyasal kültür ve bu kültürü belirleyen öğeler üzerinedir.

2. Siyasal Kültür Yapısı

Siyasal kültür kavramı, bir siyasal sistemin üzerine kurulu olduğu kurumlar ve ilkeler konusunda, toplumu teşkil eden bireylerin, yönelimlerini yani bilgi, duygu ve tercihlerini anlatır (Ozankaya 1966:1). Başka bir anlatımla, her siyasal sistemde toplum üyelerinin siyasal sisteme ilişkin inançları ve tutumları olduğu gibi, siyasete ilişkin davranış kuralları bulunmaktadır. Bunların tümü siyasal kültürü oluşturmaktadır (Turan 1976:33).

Gençlik de bu kültürün içerisinde yer alan belirgin bir kesimi oluşturduğundan, gençlik ve siyasal kültür etkileşiminin bağlarını kuramsal anlamda çözümlemek, toplumun siyasal kültür yapısını çözümlenmekten ayrı düşünülmemelidir. Ancak sözü edildiği gibi, gençliğin spesifik görünümü bu noktada ön planda tutulmalıdır. Oluşturulan kuramların da genelde böyle bir anlayışı beslediği görülmektedir.

Siyasal kültürün biçimlenmesi, devamlılığı, değişkenliği belirli etkenlerin direkt veya dolaylı etkileri sonucunda gerçekleşmektedir. Tıpkı geniş anlamda kültürün maddi ve manevi öğelerce oluştuğu ve hatta yine bu öğelere etki eden değişkenlerin belirleyiciliği gibi. Bununla birlikte etkenlerin birbirinden bağımsız olmadığını da belirtmek gerekmektedir. Sonuçta siyasal kültür açısından şöyle bir yargıya varılmaktadır : “Siyasal Kültür, bir toplumun maddi koşulları, toplumsal kültürün diğer boyutları, siyasal sistemi yönetenlerin tercihleri, toplumsal olaylar ve deneyimler tarafından etkilenmektedir” (Turan 1976:33).

Geçmiş deneyimler tarafından biçimlendirilen tutumlar, gelecekteki siyasal davranışlar üzerinde de etkili olmaktadır. Bu açıdan karşılıklı bağlar düşünüldüğünde, bireylerin öğrenerek

eylemde buldukları kadar, eylemde bulunarak öğrenmeleri de mümkün olmaktadır (Sarıbay 1992).

Bu noktada siyasal kültürün kazanımı ve öznel anlamda etkililiği önem kazanmaktadır. “İnsanlar içinde dünyaya geldikleri toplumun öteki kurumlarına olduğu gibi, siyasal kurumlarına ve kültürüne de, aile, arkadaş grupları, okul, meslek ve kitle haberleşme araçları gibi yollarla hazırlanır, başka bir deyişle alıştırlırlar” (Ozankaya 1966:3)

Bireyin siyasal nesnelere karşı tutumunu oluşturmaya katkıda bulunan üç önemli etken ayırt edilebilir(Sarıbay 1992:70). Bunlar: *

1. Bilişsel (Cognitive)
2. Duygusal (Affective)
3. Yargısal (Evaluative) etkenlerdir.

Birey siyasal sistemin işleyişine ve onun önde gelen şahıslarına ve mevcut politika sorunlarına dair belli bir bilgiye sahip olabilir. Bu bilgi bireyin bütün olarak sisteme uymasının tamamlayıcı bir parçası işlevini görebilir.

Öte yandan birey sistemi, ailesinin ve/veya arkadaşlarının etkisiyle duygusal olarak reddedebilir. Otoriteler tarafından kendisine empoze edilenlere duygusal olarak uymayabilir.

Nihayet birey, sistemi moral bir değerlendirmeye tabi tutabilir. Sözelimi, bireyin demokratik normları onu sistemin siyasal taleplere yeterli düzeyde yanıt vermediği sonucuna götürebilir; veya ahlaki normları kayırmacılığı kınamasına yol açabilir (Sarıbay 1992:69-70)

Görüldüğü gibi, siyasal kültür içerisinde belirginleşen yönelimler ve yönelimlere bağlı olarak ortaya çıkan davranışların öznel görünümleri farklı etkileri de içinde barındırmaktadır. Kast edilen farklı etkilerin siyasal yönelim ve davranışlar üzerindeki biçimlendirici yönünü açmakta fayda vardır.

3. Siyasal Yönelim Ve Davranışlar

Daha öncede değinildiği gibi, siyasal yönelim kavramı, bireylerin içinde buldukları siyasal ortama ilişkin bilgi, duygu ve tercihleri anlatmaktadır. Bilgi, duygu ve tercihlere, yani siyasal yönelimlere ilişkin eylemler ise, siyasal davranış kavramıyla ifade edilmektedir.

* Etken olarak ifade edilen durumlar “yönelim” kavramına karşılık olarak da kullanılmıştır. Açıklanan bu etkenleri, Sosyolog Talcott Parsons ve Edward Shills’in geliştirdikleri eylem kuramı içinde bulmaktayız (Bkz. Ozankaya 1966, Sarıbay 1992, Kızılcılık 1996, Polama 1993, Daver 1993)

Siyasal yaşamda her şey davranış olarak nitelendirilmemelidir. Fransız siyaset bilimcisi Jean Ranger davranışı eylemle eş anlamda kullanmıştır. Davranmak bir eylemde bulunmaktır. Bütün davranışlar siyasal da değildir. Kişinin çeşitli toplumsal davranışları arasında, içinde yaşadığı siyasal topluma karşı gösterdiği tepkiler siyasal davranışları oluşturmaktadır. Siyasal davranışların bilinmesi, siyasal kültür konusunda aydınlatıcı verileri saptama olanağı vermektedir. Belirli bir siyasal kültür çerçevesinde hangi tip siyasal davranışın oluştuğu, bu sistemin tanımlanması, karşılaştırmalı incelemelerin yapılabilmesi bakımlarından büyük önem taşımaktadır(Çam 1977:325).

Siyasal davranışların en önemli yönünü siyasal katılım belirlemektedir. Bir başka anlatımla, “siyasal katılım, bireyin siyasal sistem karşısındaki durumunu, tutumunu, ve davranışlarını gösteren bir kavramdır” (Daver 1993:203).

Siyasal katılma çeşitli düzeylerde gerçekleşmektedir. Bu düzeyler şunlardır(Çam 1977:327)

- ✓ Siyasete katılmamak, ilgi duymamak, örneğin oy vermemek,
- ✓ Sadece seçimlere katılmak,
- ✓ Seçimler dışında da siyasete ilgi duymak biçimindedir.

Bu son katılma biçiminde de, katılma derecelerini belirlemek olanağı vardır: olayları sadece izlemek, siyasi konuşmaları dinlemek, bu konuşmalara katılmak, yönetmek gibi,

Daha üst bir düzeyde ise, siyasal yaşama etkin olarak katılmak (partiye üye olmak, parti yayınlarını izlemek, parti için çalışmak) söz konusudur (Çam 1977:328).

Yukarıdaki açıklamalar, siyasal yaşam içerisindeki her bireyin siyasetle aynı derecede ilgilenmediğini, siyasal yönelim ve davranışlarının farklı durumlar içerebildiğini göstermektedir. Genelde bu farklılıkları, bireysel-toplumsal etkenler belirlemektedir. Konuyu daha yerinde açıklamak, daha önemlisi gençlik bağlamında ele almak için, bu etkenleri kuramsal anlamda çözümlenmekte yarar vardır. Böylelikle, hem gençlik kesiminin kendine özgülüğünden kaynaklanan birtakım değişkenlerin belirleyiciliği gözden kaçırılmamış, hem de siyasal davranışları belirginleştiren nesnel ölçütlerin kuramsal yönü ele alınmış olacaktır.

Çözümleme açısından, bu kuramlara dayanak noktası oluşturan etmenleri belirli kategoriler etrafında toplamak mümkündür. Eğitim düzeyi, gelir seviyesi gibi etmenleri, sosyo-ekonomik etmenler olarak ele alırken, yaş ve cinsiyet gibi etmenleri biyo-fiziksel etmenler olarak ele alabiliriz. Bunun yanında siyasal düzenin yapısı ve işleyişi siyasal etmeni, siyasal kişilik, siyasal ilgi gibi etkenlerde psikolojik etmeni oluşturmaktadır (Kışlalı 1984, Turan 1986, Güldiken 1996).

Sosyo-ekonomik etkenler bireyin siyasal ilişkisine yönelik tutum ve davranışlar üzerinde önemli bir etki gücüne sahiptir. Özellikle sosyo-ekonomik durumunda oluşacak değişme bireyin

çevresini algılayışını, düşünce biçimini etkileyebilir. Yine böyle bir değişim kişiye yönelen sosyal dürtülerin, iletilerin değişmesine yol açabilir. Bu çerçevede, statü, meslek, gelir durumu, eğitim düzeyi gibi sosyo-ekonomik etkenler bireyin siyasetle olan ilişkisini etkilemektedir. Ancak unutmamalıdır ki, bireylerin siyasetle olan ilişkisi söz konusu olduğunda, belirleyici sosyo-ekonomik etkenler hiyerarşisinde hiçbir etken tek başına kesin belirleyici değildir. Sosyo-ekonomik değişkenlerin birbirleriyle yakın ilişkisi söz konusudur(Güldiken 1996:42-59)

Biyo-fiziksel etmenler içerisine cinsiyet ve yaş değişkenleri girmektedir. Yaş ve cinsiyet değişkenleri siyasal davranışlar açısından, ayrıca ele almayı gerektiren biyolojik ve toplumsal olgulardır.

Toplumlarda kadınlara ve erkeklere özgü değer ve yargı kalıpları oluşmaktadır. Cinsiyet özellikle bu kalıplara girmiş kişilerin bilinçli veya bilinçsiz olarak kendilerini belirli beklentilere yanıt verecek şekilde ayarlamalarına yol açar ve belirli baskılar yaratır (Güldiken 1996:42).

Kadınlara erkekler arasındaki düşünce ve davranış farklılığının genel olarak onların toplumdaki konumlarının farklılığından kaynaklandığı söylenilebilir. İki cinsin toplumsal konumları arasındaki farklılık ise, çoğunlukla bir eşitsizliğin yansıması biçiminde ortaya çıkmaktadır. Böylece sorun kadın erkek eşitsizliğine gelip dayanmaktadır(Kışlalı 1984:147).

Yapılan birçok araştırmada kadınların siyasete ilgisinin daha az olduğu ve siyasal katılımı, siyasal davranışlarını sergilemede daha pasif olduğu görülmektedir. Aynı zamanda seçilme hakkını kullanma aşamasında kadının konumunu gözlemlemek, kadın ve siyaset ilişkisini özetlemektedir. Toplumsal gelişmeyle birlikte kadının konumu, dolayısıyla siyasetle olan ilişkisi de olumlu süreçlere girmektedir.

Cinsiyet rolleri gibi bireyin denetimi dışında belirlenen bir diğer siyasal kaynak da bireyin yaşıdır. Yaşın siyasal kaynak olarak taşıdığı önem onun kronolojik ya da biyolojik-genetik niteliklerinden ötürü değildir. Yaş grupları farklı toplumsallaşma etkileri altında farklı siyasal davranışlar gösterebilmektedirler. 1960'lı yıllarda yaşanan gençlik veya üniversite gençliği hareketleri bu bağlamda hatırlanmalıdır(Kalaycıoğlu 1983:20).

Yaş ölçütü etrafında kategorileştirilen ve gençlik dönemi olarak nitelendirilen yaşamsal dönem, özellikleri itibarıyla çocukluk, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinden ayrılmaktadır. Bu dönemlere karşılık olarak kuşak kavramı da kullanılmaktadır. Kuşakların kendine özgü görünümü, kuşaklar arası ayrılıkları doğal bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kuşaklar arasında varolan tutum farklarının, siyasal davranışlara da doğal olarak yansıdığı ve özellikle oy verme eğilimlerinde somutlaştığını kanıtlayan çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu

konudaki temel varsayımı şöyle özetleyebiliriz: Gençler, yaşlılara oranla, genellikle daha çok değişme ve yenilik yanlısıdır. Yaşlılarda ise tutucu eğilimler güçlenmektedir.

Gençliğin kendine özgü nitelikleri; enerjisi, değişim arzusunun belirginliği ve daha birçok etkenin yanında, gelir düzeyiyle eğitim düzeyinin genellikle birbirine koşut olduğunu düşünürsek, gençliğin eğitim süresince edindiği bilgilerin –içinde bulunduğu ortamla birlikte- farklı siyasal tutumlar geliştirdiğini söylemek mümkündür (Kışlalı 1994:133-135).

Siyasal davranışı etkilediği saptanmış olan psikolojik değişkenler ise, etkinlik duygusu, girişkenlik duygusu ve siyasal ilgi olarak özetlenebilir.

Çevrelerini etkileyebildiklerini, denetleyebildiklerini düşünen kimseler her türlü toplumsal faaliyete daha çok katılma eğilimi göstermektedirler. Daha açığı kendini siyasal bakımdan etkin gören kişiler, siyasal sistemin eylemlerini kararlarını etkileyebileceklerini düşünürler. Bunun yanında, etkinlik duygusuna benzer başka bir duygu olarak sosyal girişkenlik duygusu karşımıza çıkmaktadır ki, bireylerin girişimci niteliklerini ifade etmektedir. Siyasal ilgi ise, siyasal olayları, siyasal sistemin işleyişini ve siyasal kararların alınmasını sürekli ve düzenli bir biçimde izleme eğilimidir. Bireyin siyasal ilgisi arttıkça, siyasal olayları algılaması kolaylaşmakta ve siyasal olaylara ilişkin dürtülerin bireydeki etkileri yoğunlaşmaktadır (Güldiken 1996:55-57).

Siyasal yönelim ve davranışların gençlik açısından psikolojik tahlili tamamıyla gençliğin dönemsel psikolojik özelliklerini kapsamaktadır.

Son yıllardaki gençlik hareketlerinin şiddete yönelmesini de psikolojik nedenlere bağlayanlar bulunmaktadır. Buna göre, aile ve toplum düzeyinde gençlere “geçerli özdeşleşme görüntüleri” verilememesi psikolojik bir gerekçedir. Genç ne babasında, ne de toplumda, kendisine model olarak alacağı, benzemek istediği görüntüyü bulamamaktadır. Bunun yanında engellenme, dolayısıyla doyumсуuzluk ve içten duyulan bir güçsüzlüğü gizleme çabası da psikolojik etkenler içerisinde (Kışlalı 1974:19-20).

Siyasal yönelim ve davranışları biçimlendiren etkenler içerisinde son olarak değineceğimiz kategori siyasal etkenler kategorisidir. Siyasal değişkenlerle siyasal yönelim ve davranışlar arasındaki ilişkileri iki grupta toplamak mümkündür.

- Sistemin yapısı
- Sistemin işleyişi

Her siyasal sistem siyasal sürecin bir kurallar dizisi içinde devamını öngörür, yasalarla siyasal yaşantıyı düzenler. Sözelimi, her sistemde kimin siyasal sürece katılabileceğine, bazı durumlarda, hangi düzeylerde katılabileceğine ilişkin kayıtlar vardır. Oy verme ve seçilme hakkı çeşitli biçimlerde kısıtlanmıştır. Seçmen olabilme belli bir yaşa gelmeyle elde edilir(Turan 1976:89).

Bunun yanında siyasal partilerin durumu, sisteme etki eden maddi ve tarihsel koşullar, seçim sistemleri, ideolojik görünümde de siyasal yönelim ve davranışlar üzerinde sistemin yapısı ve işleyişi bakımından etkilidir.

Siyasal düzenin otoriter veya liberal, siyasal iktidarın toplumsal düzendeki köklü değişmelerinden yana veya karşı oluşu ve nihayet siyasal iktidarın genç kuşaklara açık veya kapalı oluşu, gençlik ve siyaset ilişkisinin niteliğinin belirlenmesinde önemli etkenler olarak ortaya çıkmaktadır. Düzen otoriterleştikçe, öğrenci hareketleri düzene karşı bir görünüm kazanmakta ve toplumda belli bir destek bulabilmektedir. Bu desteğin toplumun hangi kesiminden geleceği, sınıfsal yapıya ve bilinçlenme düzeyine bağlı olarak, ülkeden ülkeye değişmektedir. Tersine düzen liberalleştikçe, öğrenci hareketlerinin çoğunlukla -düzeni atlayarak- toplumsal düzendeki bozukluklara karşı çıktığı görülmektedir. Bu eğilim içerisinde kısa sürede etkili olamamak öğrencileri şiddete ve toplumsal bozuklukların o düzen içerisinde çözümünün olanaksız olduğu düşüncesine itmektir. Bu aşamada öğrenci hareketleri, geleneksel muhalefeti temsil eden yetişkinlerin siyasal örgütlerinden ve önderliklerinden bağımsızlaşmakta, sonuç olarak da toplumsal destekten yoksun kalmaktadırlar. Bunun yanında, iktidarın genç kuşaklara açık veya kapalı oluşu da bu durumla yakından ilgilidir. İktidar genç kuşak seçkinlerine kapandıkça, öğrencilerin bizzat düzenin kendisine karşı çıktıkları görülmektedir (Kışlalı 1974:94-95).

Gençliğin siyasal yönelim ve davranışlarının belirlenmesine etki eden temel etmenler daha çok siyasal sosyalleşme süreciyle ilgilidir. Eş deyişle, siyasal sosyalleşme süreci, bireylerin siyasal yönelim ve davranışlarının biçimlendiği bir sürece karşılık gelmektedir. Bu bakımdan siyasal sosyalleşme süreci üzerinde de durmakta yarar vardır.

4. Siyasal Sosyalleşme Süreci Ve Siyasal Bilinç Kazanımı

Genel anlamda bireylerin toplumsal yaşama uyum sağlama sürecine ya da başka bir anlatımla, kişinin toplumsal değerleri, toplumsal normları, geniş anlamda toplumsal kültürü öğrenme sürecine sosyalleşme/toplumsallaşma denilmektedir. Bu tanım çerçevesinde bakıldığında, siyasal sosyalleşmeye, bireylerin siyasal kültürü edinme sürecidir demek mümkündür.

Sosyalleşme süreci dinamik bir süreçtir. Toplumsal yaşama katılan bireyler, çocukluk döneminden başlayarak, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinde, yoğunlukları farklı olmakla birlikte bu süreci yaşarlar. Siyasal kültür kazanımı ya da siyasal bilinç kazanımı olarak niteleyebileceğimiz siyasal sosyalleşme süreci de aynı niteliktedir. Çocukluk döneminde bilişsel ve duygusal olmak üzere iki boyutta karşımıza çıkar. Gençlik döneminde bu süreç oldukça etkin bir hale gelmektedir. Olgunluk ya da yetişkinlik olarak nitelediğimiz dönemde ise siyasal sosyalleşme

süreci netlik kazanmaya başlamaktadır*. Ancak yine de bu süreci kesin çizgilerle ayırmak güç görünmektedir. Çünkü sosyalleşme süreci ya da siyasal bilinç kazanımı bireysel-toplumsal etkenlerin değişebilirliği ile ilişkilidir.

Siyasal toplumsallaşma, toplumsal-siyasal çevre ile birey arasında yaşam boyu süren dolaylı ve doğrudan etkileşim sonucunda, bireyin siyasal sistemle ilgili görüş, davranış, tutum ve değerlerinin gelişmesi (Alkan 1979:8) olduğundan, bu süreçle birlikte bireylerin siyasal yönelim ve davranışları biçimlenecek, bilgi, duygu ve tercihleri açığa çıkacak ve siyasal bilinç bireysel anlamda belirginlik kazanacaktır.

Bireylerin siyasal sosyalleşme sürecini yaşadıkları çevre bu noktada önem kazanmaktadır. Çünkü, sosyalleşmenin olumlu ya da olumsuz (başarılı veya başarısız), gerçekleşmesini sağlayan, yine bireylerin siyasal sistem içerisindeki yerlerini belirleyen ve siyasal kişiliği oluşturan, sosyalleşme sürecine etki eden, çevre koşulları, diğer bir adla sosyalleşme araçlarıdır. Bu koşullar

(değişkenler) ya da araçlar aile, arkadaş grubu, okul, yaşanılan çevre, kitle haberleşme araçları, kişisel deneyimler, bireysel anlamda sosyo-ekonomik konum ve varolan siyasal sistem olarak özetlenebilir (Turan 1976:55-62, Alkan 1979:54-149).

Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere bireylerin siyasal yönelim ve davranışlarını belirleyen etmenler oldukça geniş bir açılım göstermektedir. Bu nedenle siyasal yönelim ve davranışları ele alırken bütün bu etkenleri göz önünde tutma gereği vardır.

Siyasal yönelim ve davranışlar açısından ele alınması gereken bir başka kavram ideoloji kavramıdır. Zira ideoloji, gerek bireylerin siyasal kültür edinme süreçlerinde, gerekse siyasal davranışlarında yön verici bir etken olma özelliği sergiler.

5. İdeolojik Açılım Ve Gençlik

Güncel anlamda ideoloji bir kişiye, bir gruba, topluma ait özel çıkarları haklılaştırmaya (meşrulaştırmaya) yarayan fikirler sistemi (Kızılcıkel ve Erjem 1993:213) anlamında kullanılmaktadır. Buna ilave olarak ideolojinin siyasal düşüncelere, duygulara ve tutumlara yönelik olarak da kullanıldığı görülmektedir. O halde ideoloji; bireylere ve toplumsal gruplara sosyo-politik seçenekler karşısında yön alabilmeleri için oluşan ve karmaşık toplumsal gerçekliği açıklamayı amaçlayan, bir inançlar ve kavramlar modeli (Çam 1977:263) olarak ifade edilebilir.

İdeoloji bir anlam kümesi olarak, toplumun stratejik fonksiyonlarının baş köşesini tutmaktadır. Toplum mekanizması içerisindeki önemleri ile bir kimlik ve anlamlılık kazanan

* Siyasal sosyalleşme sürecinin çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemleri açısından geniş değerlendirmeleri için bkz. (Turan 1976, Çam 1977, Alkan 1979, Duverger 1982)

(Mardin 1993:73) ideoloji ya da ideolojiler, toplumsal gerçekliğe dolayısıyla topluma egemen olmayı hedefler. Böyle bir yargı ise, ideolojinin toplumsal ve bireysel işlevlerinden ortaya çıkmaktadır.

Bireysel düzeyde ideolojinin başlıca işlevi; kişiye düşünce ve davranışlarında yol gösterici ve eyleme yön veren bir düşünsel bütün oluşturmaktır. Bunun yanında ideolojiler, insanın duygusal boyutuna da yöneliktir. Hem akılla kabul edilen, hem de duygusal anlamda bağlanan ideolojiler, onu benimseyen kişi tarafından, gerçeğin ta kendisi olduğuna dair bir inanç yaratmakta, kişiyi doğru ve tutarlı davrandığına inandırmaktadır. Bu 'doğru yolda' davranma duygusu kişiye ruhsal açıdan rahat ve huzur verecek, kişinin içsel bir uyum içerisinde olmasını sağlayacaktır. Ancak ideoloji, bireyi bir taraftan başkaları ile yakınlaşmaya götürürken, diğer taraftan düşünsel bir yalnızlığa ve kapalılığa da itebilmektedir (Çam 1977:269).

İdeolojinin sadece düşünceyi değil, aynı zamanda eylemi belirlemesi ve onu yönlendirmesi işlevi en belirgin niteliklerindedir. Bu bakımdan denilebilir ki; ideolojilerin çekiciliği, düşüncenin yanı sıra özellikle eylemi de yönlendirmesinde oynadığı rolden ileri gelmektedir.

İdeoloji aracılığı ile bireyler ve toplumu oluşturan çeşitli gruplar toplum düzenini denetleme ve değiştirme sürecinde etkili olabilmektedirler (Çam 1977:271).

Bu genel açıklamalar sonucunda anlaşılıyor ki; ideoloji tamamı ve üstlendiği işlevler bakımından oldukça geniş bir anlam içermektedir. Bu anlamı siyasal olanla açıklamak, yani ideolojiyi siyasal bir niteliğe büründürmek yanlış bir tutum olmayacaktır.

Zira; ideoloji günümüzde siyasal bilimlerin toplandığı önemli eksenlerden biri haline gelmiştir. Kitle toplumunun ortaya çıkması ile beraber önem kazanan inançlar, ideolojik bir yapıda karşımıza çıkmaktadır. Bu inancı ve tutumları belli bir şahsın fikri yapıtlarına indirgemek mümkün değildir. İdeoloji bu anlamda daha çok 'idare edilenler' in arasında yaygın, yönlü fakat sınırlı, belirsiz fikir kümelerinden meydana gelmektedir (Mardin 1993:16). Kısacası, ideoloji bir düşünceler bütünü olarak düşünüldüğünde, siyasal düşünce ile ilintili görülmektedir.

Siyasal ideolojinin ana hatlarını siyasal kültür^{*} kavramının açılımını yaparak betimlemek mümkündür. Siyasal kültürün siyasal semboller sistemi olduğu (Sarıbay 1992:69) düşünülürse, böyle bir betimlemenin gerekliliği de ortaya çıkacaktır. Zira, ideolojiler de semboller sisteminden oluşan bir bütündür.

* *Kültür ve ideoloji kavramlarını birbirinden ayırmak gerekmektedir. İdeolojinin kültürle özdeşleşmesi demek kültürü tamamen kapsamaması demektir. Oysa ideoloji kültürü kapsayamaz ve kapsamamaktadır. Şöyle ki; kültür her ne kadar bir bütün ve bir sistem oluşturuyorsa da, kültürde mantıksal bir iç tutarlılık söz konusu değildir. İdeoloji ise kendine özgü bir mantığa ve iç tutarlılığa sahiptir. İdeoloji bu bakımdan kültürün bir ögesini oluşturur.*

Semboller insanları günlük hayatın dünyevi havasından alır, kolektivite ile yeniden birleştirir ve siyasal topluluğa olan inancı yeniden onar. Bunu yaparken de toplumsal hayatın karmaşık gerçekliğini organize ederler ve bilişsel yol haritaları rolünü görürler. Dolayısıyla, siyasal hayatta aktör bu bilişsel yol haritasına bakarak yönelir ve içinde bulunduğu siyasal dünyayı anlamlandırır. Bu bağlamda, muhafazakar, liberal, solcu ve sağcı ayrımları ve sınıflamaları bu anlamlandırmayı kolaylaştıran yaftalar olarak belirtilebilir. Böylelikle, birey kendini kavramlaştırmıştır. Bireyin ben kimim sorusuna verdiği cevap bu kavramlaştırmayı niteler. Bu açıdan bakıldığında, bir aktörün her hangi bir sembole yönelmesi önemli derecede bilişsel bir nitelik taşıyorsa sembole gösterilen bağlılık ideolojiktir (Sarıbay 1992:74).

Başka bir deyişle, sosyal sistem içerisinde bir sembol sistemi olarak ideoloji, çevreyi tanımlamakta ve bireyin bu çevreyle ilişkide bulunuş tarzını ve yöntemini belirtmektedir. Bu özelliği ile ideoloji tabiatıyla bireyin kendisini toplumsal ve siyasal rol kategorilerini tanımlamasına da yardımcı olmaktadır. O kadar ki, sonuçta ideoloji bireyleri toplumsal tarihsel olgunun bütünlüğü içine oturtarak onları geniş bir toplumsal / siyasal çevrenin anlamlı bir parçası yapmakta; ve toplumsal siyasal değişim süreci içerisinde bir sorumluluk yüklemektedir (Sarıbay 1992:31-32).

Hem semboller sistemi, hem de Manheim'in deyimini ile genel toplum bütünü içinde zümrelerin egemenliklerini meşrulaştırmak üzere kabul ettirmeye çalıştıkları inançlar bütünü (Çam 1977:266) olarak ele aldığımız ideolojinin siyasal yönünü, açıkladığımız bu noktalar ortaya sermektedir.

İdeolojilerin bireyler üzerindeki etkisi (ideolojilerin işlevleri ve amaçları açısından), özellikle siyasal bilinç kazanımında biçimlendirici bir nitelik taşımaktadır. Öyle ki, bireyin ideolojisi ile kimliği arasında bir özdeşlik olabilmektedir. Bu ideolojinin kimlik yaratma işlevini de ortaya sermektedir.

Gençliğin ideolojiler karşısındaki görünümü, doğal olarak onların siyasal yönelim ve davranışları çerçevesinde açıklanabilir. Gençlik dönemsellik özellikleri itibarıyla ideolojik oluşumlara daha açıktır. Hatta çoğu zaman ateşli birer savunucusudurlar. Toplumumuz açısından gençliğin içinde bulunduğu koşullar, ideolojilerin kendi işlevleri ve amaçları için gençliği potansiyel bir kaynak olarak algılamalarına neden olmaktadır. Nitekim, bunun en güzel göstergesi, (çalışmanın bulgularının yorumlanması bölümünde de değinileceği gibi) gençlerin kendini ifade ediş biçimlerinde, siyasal fikirlerinde ve birbirlerine karşı tutumlarında görülmektedir. Ayrıca gençlerin siyasal anlamda radikalleşmeleri, tahammülsüzlükleri ve şiddete eğilimli olmaları da ideolojilerin gençler üzerindeki etkililiğinin bir başka yönüdür.

6. Siyasal Yönelimlerin Bir Yönü: Siyasal Radikalleşme

Siyasal radikalleşme özünde, siyasal sistem karşısındaki kesin ve köklü yönelimleri içermektedir. Eş deyişle, siyasal rejim ya da düzene karşı bir uç muhalefeti dolayısıyla bir rejim karşıtlığını veya sistem içi bir katılığı ifade etmektedir.

Gençlerin sisteme yönelik tutumları, başka bir deyişle siyasal yönelim ve davranışları çerçevesinde radikalleşme, toplumsal-ekonomik-siyasal etkenlerin dolaysız bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu etkenler, onların siyasal yönelimlerini belirleyen etkenlerle de sınırlı değildir. Elbette ki genellenmiş etkenlerin direkt etkileri yadsınamaz fakat, makro ölçütleri de göz ardı edemeyiz. Bu açıdan konuya geniş bir yelpazeden bakmak gerekmektedir.

Öncelikle belirtmeliyiz ki, sistem içerisinde bireylerin hal alışları, başka bir anlatımla siyasal yönelim ve davranışları, yukarıda açıklanan etkenler çerçevesinde şekil bulmaktadır. Bu genellenmiş etkenlerin arasında ise, karşılıklı bağlar söz konusudur. Siyasal katılım ve katılımın yönleri de, yine bu noktalarda önem kazanmaktadır.

Alışlagelmiş siyasal katılma biçimleri, siyasetle ilgilenmekten başlayan ve siyasal nitelikteki örgütlerde aktif görev almaya kadar uzanan geniş bir alanı kapsamaktadır. Alışlagelmiş biçimlerin yaygınlıkla görülen biçimler olarak devam etmeleri, toplumu oluşturan grupların bu yollardan siyasal süreci etkileyebilmelerine, etkilediklerine inanmalarına ve vazgeçilmez olarak gördükleri gereksinim ve ihtiyaçlarının bir ölçüde karşılanabilmesine bağlıdır. Siyasal sistemden beklenenlerin gerçekleşmemesi, sistemin başarısızlığı, toplum katlarının isteklerinin bağdaştırılamayacak kadar zıtlaşması, belirli toplulukların kendini toplumdan yabancılaşmış görmesi ya da olağan yollardan katılmayı becerememesi durumlarında siyasal katılmanın olağandışı biçimlere dönüştüğü sık sık görülmektedir (Turan 1976:72).

Olağandışı siyasal katılma biçimleri; bildiri dağıtmak, imza toplamak, gösteri ve mitingler düzenlemek, yasalara bilerek uymayarak, siyasal amaçlara ulaşmak için yapılan eylemlerde bulunmak, sistemi zaten kabul etmeyenlerin zaman zaman zor kullanmaya, şiddete ve teröre yönelmesi (Turan 1976:73) gibi organize etkinlikler olarak ifade edilebilir.

Üniversite gençliğinin siyasal yönelim ve davranışları kapsamında bu tür siyasal katılım biçimlerini, toplumun diğer kesimlerine oranla daha sık görmekteyiz. Tamamıyla siyasal bilinç kazanımı, bilincin davranışsal düzeyde belirginleşmesi ve gençlik olgusunun içeriğiyle alakalı olan bu durum, üniversite, siyasal ve toplumsal düzen ve beklentiler düzleminde ortaya çıkmaktadır. Kışlalı'nında belirttiği gibi (1974:39), bu durumun en genel ifadeleri ise, üniversiteye karşı olmak, rejime veya toplumsal düzene karşı olmak, yetişkin örgütlerinden ve önderliklerinden bağımsız olmak ve şiddet olarak belirlemektedir.

7. Siyasal Şiddetin Görünümleri

Gençlik açısından üniversiteye karşı olmak, rejime veya toplumsal düzene karşı olmak ve yetişkinlere karşı tepkiler geliştirmek gibi eğilimler belli noktalarda öğrenci hareketleri dediğimiz eylemleri doğurmaktadır. Öğrenci hareketlerini, amaçsal yönleri göz önüne alındığında “iki gruba ayırmak mümkün görünmektedir” (Kışlalı 1974:96).

- A- Şiddete dayalı isyan niteliğindeki öğrenci hareketleri;
- B- Rejimle bütünleşmiş, rejimin bir parçası halindeki isyan niteliğinde olmayan öğrenci hareketleri

Gerek rejimle bütünleşmiş, gerekse şiddete dayalı öğrenci hareketlerini oldukça sık olarak gözlemlemekteyiz. Amaçları ve biçimleri dönem koşullarına göre şekil bulan öğrenci hareketlerinin çoğu, şiddet eylemlerine sahne olmuş^{*}, günümüzde de olmaktadır.

Öğrenci hareketlerinin şiddet yönü, onların birbiriyle çatışması, sözlü saldırılarda bulunmaları, zorbalıklar, tehditler, kantin işgalleri gibi eylemlerde kendini göstermektedir. Yapılan araştırmalardan ve gözlemlerden anlaşıldığı üzere öğrencilerin bu tür şiddet unsuru taşıyan eylemlere yönelmelerindeki temel gerekçe, rasyonel olmayan siyasal davranışlara bağlı olarak ortaya çıkan, hoşgörü yoksunluğu, siyasal tahammülsüzlüktür. Ancak öğrenciler arasında yaşanan şiddet olaylarının şiddet olgusu ile alakalı genel nedenleri de bulunmaktadır.

Genel anlamda şiddet zarar verici bir saldırı olarak ifade edilmektedir. Ancak şiddet yalnızca insan vücuduna zarar veren maddi bir saldırı değil, aynı zamanda zihinsel ve duygusal bakımdan da bireyde tahribata yol açan etki anlamına da gelmektedir (Ergil 1980:3). O halde, gençlik ve şiddet ilişkisini ele alırken, gençliğin şiddete yatkınlığının, eş deyişle, hoşgörü yoksunluğunun ve siyasal tahammülsüzlüğünün koşullarını görmek gerekmektedir.

Mardin, Türkiye’de Gençlik ve Şiddet (1993) adlı araştırmasında, gençlik ve şiddet olgusuna ilişkin bulguları, kültür bunalımı, yetersiz eğitim, bütünleşme sorunu ve sağlıksız kentleşme olarak tespit etmiştir. Bu bağlamda, gençliğin koşullarının, başka bir ifadeyle Türkiye’de halihazırdaki gençlik çağı şartlarının, psikolojik olgunlaşmanın iyi tanımlanmış bir evresi olarak görülmemesi gerekir ama, Türk gençliğinin gösterdiği uyum bozukluğu kültürel çözülme ve anominin^{*} sonucudur. Kültürel çözülme, geleneksel kültür, modern kültür karşıtlığının doğal bir

^{*} Öğrenci hareketleri hakkında geniş bilgi için bkz. (Kışlalı 1974, Arırt 1979, Köknel 1981, Türkddoğan 1985, İnan 1989, Tezcan 1991, Kabacalı 1992, Mardin 1993, Kocabaş 1996, Gürses ve Gürses 1997)

^{*} Anomi kavramı kurlsızlık ve/ veya normsuzluk anlamına gelip, bireylerin ve toplumsal grupların davranışlarını uyduracakları etkili toplumsal kurumların bulunmadığı bu nedenle, kişisel ve toplumsal çözülmeye yol açan durumu ifade etmektedir. Bu çerçevede anomi kavramı toplumdaki ya da gruptaki değerlerin bozulması veya görelî eksikliği yoluyla tanımlanan bir süreçtir.

sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürün ve toplumsal yaşamın modernleşmesi aşamalarında ortaya çıkan kimi durumların, tıpkı sağlıksız kentleşmeye neden olması gibi, ekonomik ve siyasal durumlara dolayısıyla, kimlik oluşturma süreçlerine de etki etmesi kaçınılmaz olmuştur. Eğitimin geleneksellikten kurtulamaması ve yetersizliği gençliğin içinde bulunduğu ve birçok olumsuzluğu beraberinde getiren oluşumları açıklar durumdadır.

Elbette ki eğitimin niteliği en önemli ölçütlerdendir. Daha öncede değinildiği gibi, eğitimin niteliği, öğrencileri ezberci, düşünemeyen, tutarsız, araştırmayan, sorgulamayan, toplumla bütünleşmemiş bireyler haline getirebileceği gibi, tam tersine, duyarlı, araştırmacı, sorgulayıcı, çözümler üretebilen ve toplumu olumlu yönlere kanalize edebilen bireyler haline de getirebilmektedir. Dolayısıyla gençliğin içinde bulunduğu olumsuz durumlardan eğitim kurumlarının ya da eğitim sisteminin büyük etkisi vardır demek mümkün görünmektedir.

Bir başka nokta, bütün bu açıklananlara ek olarak, gençlik ve şiddet eğilimlerini ortaya çıkaran nedenlerin genel ifadesi ya da genel sebepleri üzerine yapılan çıkarımlardır. Bu çıkarımlar ekseninde yine gençliğin siyasal görünümünü belirgin noktalara çekmek mümkündür. Bu çıkarımlar şu şekilde özetlenebilir;

Gençlik toplumsal ve siyasal yaşamda gelecek kaygısını ön plana çıkarmaktadır. Yani sorun, gençliğin üniversite eğitimi sonunda, geleceğini garanti altına alıp almamasındadır. Üniversite mezunlarının büyük çoğunluklara ulaşması, bunun yanında istihdam olanaklarının sınırlı olması, her üniversite mezununun geleceğini garanti altına alma şansını zorlaştırmaktadır. Diplomalı işsiz sayısının günden güne artması bunun en açık göstergesi durumundadır.

Bir başka nokta, gençliğin toplumsal ve siyasal yaşamda karar ve etki süreçlerinin dışında bırakılmasıdır. Bu durumun şiddet olgusunu nasıl biçimlendirdiğini Kışlalı (1974:88-89) şu şekilde dile getirmiştir;

“Gençlerin kendilerini karar alma mekanizmalarını etkilemekten güçsüz hissettikleri ölçüde şiddete başvurdukları dikkati çekmektedir. Kendilerini çaresiz görmek, amaca ulaşamamak öğrencileri hırçınlaşmaktadır. Burada üzerinde durulması gereken ikinci nokta da, gençleri birazda güvenlik kuvvetlerinin anlayışsız tutumlarının ittiğidir. Öğrenciler normal yollardan seslerini duyurmak istediklerinde hemen hiçbir cevap alamamışlardır. Ancak hareketleri bir isyana dönüştüğünde seslerini duyurabilmişler, bu da şiddeti öğrenciler açısından meşru zeminlere çekmeye olanak sağlamıştır”.

Gelinen noktada önemli gördüğümüz bir çıkarımı da, öğrencilerin siyasal yönelim ve davranışları açısından yapabiliriz. Bu çıkarım öğrencilerin siyasal anlamda bağlı buldukları ideolojiler ve siyasal örgütler üzerinedir. Öğrencilerin bağlı buldukları siyasal ideolojilerin ve

siyasal örgütlerin genel yapıları, amaçları ve bu amaçları gerçekleştirmek için meşru zemine çıktıkları eylem biçimleri de şiddete zemin hazırlayabilmekte, ya da tahammülsüzlük ve hoşgörü yoksunluğunu ortaya çıkarabilmektedir. Zira, siyasal kutuplaşmalardaki onca katı çizginin, sağ veya sol gruplardaki karşı bakış açılarının geldiği noktaları veya ideolojik savaşımaları bu anlamda ele alabiliriz (Mardin 1992, Türkdoğan 1985, Kışlalı 1974).

Siyasal davranışlardaki tahammülsüzlük, hoşgörü yoksunluğu ve şiddet gibi rasyonel olmayan görünüşleri, gelişmekte olan toplum olmanın verdiği birtakım olumsuzluklar açısından ele almak sosyolojik açıdan bilimsel bir anlayışı ifade etmektedir. Ancak bireysel bazda gerçekleşen fakat, toplumsal nedenlerden kaynaklanan ve bizce oldukça önemli olan bir sebep de siyasal bilinç kazanımı ve siyasal yönelim ve davranışlar çerçevesinde ortaya çıkan tutarsızlık ve bilinçsizlik durumudur. Gerçi bu durum diğer anlatılanlardan ayrı düşünülemez fakat, gençlerin siyasal ideolojiler ve örgütler karşısındaki durumunu açıklar niteliktedir. Gözlemler özellikle uç ideoloji ve örgütlere yönelen gençlerin, siyasal anlamdaki amaçlarının ve bilinçlerinin geleneksel ölçütler, arkadaş grupları ve beklentiler gibi değişkenlerce belirlendiğini, dolayısıyla bu durumun belirli anlamlar içerdiğini göstermektedir. İdeolojisi ve örgütü hakkında yeterince bilgilenmeyen genç, bunlara daha çok duygusal yakınlık göstermekte, kolektif kimlik arayışında veya güçlü olma beklentisinde sığındığı bir dayanak bulmaktadır. Böylelikle belli misyonları üzerinde bulunduracak olan genç içinde yaşadığı toplumun koşullarına da bu dayanakla uyum sağlayacak ya da kendi çevresinde tatmin olacaktır. Sonuçta bu, körü körüne bağlılığı ve misyonuna ne pahasına olursa olsun sıkı sıkıya bağlılığı getirecektir. Bunun bir başka ismi ise “Siyasal yabancılaşma”dır.

C. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Üniversite gençliğinin siyasal yönelim ve davranışlarını belirleyen etmenler konulu bu araştırma da kuramsal ve kavramsal çerçeveye dayalı olarak dört ana varsayım sınınmaya çalışılmıştır. Ana varsayımlar genel bir ifade olarak ortaya çıkmış, varolan problemleri belli bölümler dahilinde vurgulamıştır. Alt varsayımlar ise, ana varsayımların açılımı olan vurguları nitelemek için oluşturulmuştur.

Varsayım: Bireylerin (üniversite gençliğinin) toplumsal-ekonomik özellikleri, siyasal davranışlarını biçimlendirmektedir. Üniversite gençlerinin siyasal yönelim ve davranışlarıyla, onların toplumsal-ekonomik koşulları arasında pozitif bir ilişki vardır. Bu ana varsayıma ilişkin alt varsayımlar ise şu şekildedir.

1. Üniversite gençlerinin cinsiyet farklılığı, siyasal katılımlarını ve tercihlerini etkilemektedir.
2. Gençlerin kır ya da kent kökenli oluşuyla, siyasal ilgi ve siyasal tercihler arasında pozitif ilişki vardır.
3. Üniversite öğrencilerinin gelir durumu, siyasal ilgi ve siyasal tercihler anlamında önemli bir etkidir.
4. Üniversite gençlerinin aile biçimi ve yapısı, siyasal ilgi ve tercihlerini biçimlendirmektedir.
5. Gençlerin mezun oldukları okul ile, siyasal tercihler arasında ilişki vardır.

Varsayım: Bir aktör olarak bireyin (gencin) çevresel faktörleriyle (okul, arkadaş, kitle iletişim araçları, siyasal örgütler, sosyal etkinlikler), siyasal yönelim ve davranışları arasında pozitif bir ilişki vardır. Çevresel koşullara ilişkin alt varsayımlar şunlardır.

1. Gençlerin okuma ve yayın takip etme alışkanlıklarıyla, siyasetle ilgilenme istekleri ve siyasal konulardan haberdar olma durumları arasında pozitif bir ilişki vardır.
2. Merkez dışı tutucu sağ eğilimli partileri tercih eden gençlerde, modernlikten gelenekselliğe doğru bir kayış söz konusudur.
3. Siyasal sembollere ihtiyaç duyma isteği, kolektif olmanın sağladığı yarardan dolayıdır.

Varsayım: Genç ile yetişkin arasında ortaya çıkan çevreyi anlamlandırma farklılığı, gençliğin siyasal kültürünü etkilemektedir. Çevre ve siyasal kültür değişkenlerine ilişkin alt varsayımlar şunlardır.

1. Yetişkinlerin gençlere güvenmediği anlayışı, gençlerin özerk olma isteklerini arttırmıştır.
2. Gençliğin özerkleşme isteği ile siyasal tercihleri arasında ilişki vardır.

Varsayım: Üniversiteli gençliğin ekonomik, toplumsal ve siyasal olanakların tümünün ya da bir kısmının dışında tutuluşu, onları tahammülsüz yapmakta, dolayısıyla siyasal sosyalleşme süreci etkileriyle de şiddete eğilimli olmalarına neden olmaktadır.

1. Siyasal kültüre bağlı olarak gençler arasında siyasal kutuplaşmalar gözlemlenmektedir.
2. Siyasal kutuplaşmalara bağlı olarak öğrencilerin büyük bir kısmında tahammülsüzlük, dolayısıyla şiddet eğilimi vardır.
3. Öğrencilerin içinde buldukları gruplar şiddet eğilimini arttırmaktadır.

3. BÖLÜM : METODOLOJİ

A- METODOLOJİ

Üniversite gençliğinin siyasal yönelim ve davranışlarını belirleyen etmenler konulu araştırma kuramsal ve uygulamalı niteliğiyle gençlik-siyaset ilişkisini analiz etmeye yöneliktir. Araştırma genel niteliğiyle toplumsal araştırma yoluyla, gençlik-siyaset ilişkisinde ortaya çıkan sorun ve gereksinimleri ortaya koymak, çözümler getirmek yanında, bu toplumsal kesimin konumu ve ilişkilerinin dinamiği üzerinde birtakım genelliklere varmaya yöneliktir (Cılga1993:26, Sencer ve Irmak 1984:26-27).

Bu tür araştırmalar için Çelebi'ninde(1990:32) belirttiği gibi, araştırma hem varolanı tespit etmeyi amaçlayan betimleyici bir araştırma, hem de değişkenler arası ilişki arayan açıklayıcı bir araştırmadır. Başka bir deyişle, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında sadece "birlikte bulunma ilişkisi" araştırılmamış, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında öncelik ve sonralık, neden sonuç ilişkisi de oluşturulmaya çalışılmıştır.

Gençlik-siyaset ilişkisinin yapısal işlevsel açıdan analiz edilmesi ve konuya ilişkin verilerin bütüncül olarak ele alınması kuram – uygulama bütünlüğünde bilgi üretme sürecinin çerçevesini içermektedir.

B. BİLGİ TOPLAMA YOLU VE ARAÇLARI

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket, mülakat (görüşme), katılımsız gözlem ve yazılı kaynaklara başvurma (literatür inceleme) teknikleri* bir arada kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan tekniklerin hazırlanmış ve geliştirilmiş aşamaları ise aşağıda sunulmuştur.

Ankette varsayımların test edilmesi için ilgili sorular yer almaktadır. Öncelikle gençlikle ilgili olan ve araştırmamızın konusuna kaynaklık eden temel problemler belirlenmiş, uygulamalı ve kuramsal düzeydeki araştırmalar taranarak, konuyla ilgili problemlerin dökümü yapılmış ve bu problemlere göre genel varsayım ve alt varsayımlar oluşturulmuştur. Anket aracı bu varsayımlar doğrultusunda hazırlanmış ve geliştirilmiştir.

* Araştırmada veri toplama aracı olarak, anket, mülakat(görüşme), katılımsız gözlem ve yazılı kaynaklara başvurma tekniklerinin bir arada kullanılmasına, araştırmamızın güvenilirliği ve geçerliliği açısından gerekli görülmüştür. Zira, özellikle sosyal bilimler açısından insan kaynağından alınan verilerin kuşkuyla karşılandığı ve verilerin başka kaynaklarca da doğrulanması gerektiği bilinmektedir. Bir başka deyişle, sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda tek bir araştırma tekniğinin kullanılması yarıltıcı ya da güven verici olmayabilmektedir. Bu nedenle genellikle, araştırmamızın güvenilirliği ve geçerliliği açısından birbirini doğrulayan verilere ulaşabilmek için, birkaç araştırma tekniğinin bir arada kullanılması zorunluluğu doğmuştur.

Anket formu 62 sorudan meydana gelmektedir. Ankette yer alan sorular araştırmanın konusuna, amacına ve varsayımlarına uygun olarak beş grup etrafında toplanmıştır.

Birinci grup sorular; ankette yer alması gereken ve belirli değişkenleri (yaş, cinsiyet, okul gibi) içeren olgusal sorulardır. Bu sorular 1-17. sorulardır.

İkinci grup sorular; 18-35 arası sorulardır ve siyasal yönelim ve siyasal davranışların belirlenmesinde önemli değişkenler içerisinde yer alan ve yine varsayımlarımıza göre oluşturulmuş, üniversite öğrencilerinin aile, çevre ve üniversite ortamına ilişkin davranış sorularını kapsamaktadır.

Üçüncü grup sorular; Bu gruptaki sorular, üniversite gençlerinin siyasal yönelim ve siyasal davranışlarına ilişkin, kendi duygu, düşünce ve inançları çerçevesinde oluşan, kendi dünyalarına ait özellikleri ve beklentileri yansıtan tutum ve görüş sorulardır. 36-50. sorular bu grubu oluşturmaktadır.

Dördüncü grup sorular; üniversite öğrencilerinin siyasal konulardaki bilgi düzeyleri ile ilgili, neyi ne ölçüde bildiğini anlamaya yönelik olan 51. ve 52. sorulardır.

Beşinci grup sorular; Bu gruptaki sorular, üniversite öğrencilerinin siyasal konularla ilgili kendi davranış, tutum ve görüşlerinin kökenine inen, neden ve niçinlerini araştıran sondaj soruları ile daha önceki sorulara alınan cevapların doğru olup olmadığını açığa çıkarmak amacıyla sorulan sınıma sorularından oluşmaktadır. Bu amaçlarla sorulmuş olan sorular, 53-62 arası sorulardır.

Anket soruları, literatür taraması sonucu elde edilen konumuzla ilgili alan araştırmalarındaki, güvenilirliği ve geçerliliği ispatlanmış sorulardan (Ozankaya 1966, Kışlalı 1974, Bayhan 1994, Gökçe 1981, Tezcan 1981) ve ayrıca kendi ürettiğimiz sorulardan varsayımlarımıza uygun olarak hazırlanmıştır.

Mülakat (görüşme) tekniğinden sözlü olarak daha geniş açılımlı bilgi toplamak ve anket tekniğinden alınan verileri desteklemek amacıyla yararlanılmıştır. Konumuza ve varsayımlarımıza uygun olarak hazırlanan sorular bireylerle yüz yüze görüşülerek sorulmuştur. Anket formunda yer alan sorulara göre daha yüzeysel olan sorular, görüşme sırasında daha kapsamlı hale gelen veriler elde etmemizi sağlamıştır. Mülakat tekniğinde kişilere yöneltilen soru adeti 15'tir.

Diğer bir veri toplama aracı olarak kullanılan teknik olan katılımsız gözlem ise, araştırmamızın konusu ve amacı doğrultusunda öğrenci gençlik kesimini gözlemlemek şeklinde gelişmiştir. Gözlem sonuçları araştırmada kullanılmak için not edilmiş, daha sonra diğer verilerle birleştirilerek kullanılmıştır. Katılımsız gözlem tekniği, diğer veri toplama araçlarını desteklemek ve yorumlamak için başvurulan dar kapsamlı bir ara teknik olarak düşünülmüştür.

C- ÖRNEKLEM SEÇİMİ VE UYGULAMA

1- Evren

Üniversite gençliğinin siyasal yönelim ve davranışlarını belirleyen etkenler konulu araştırmamızın evrenini üniversite gençliği teşkil etmektedir. Araştırmamızın çalışma evrenini (Aziz 1990:44) ise, Cumhuriyet üniversitesi gençliği oluşturmaktadır. Bu noktada evrenin niteliği açısından Cumhuriyet üniversitesini kısaca tanıtmakta yarar vardır.

Cumhuriyet Üniversitesi, Cumhuriyetimizin kuruluşunun 50. yılı anısına 9 Şubat 1974 tarihinde çıkartılan 1788 sayılı kanunla kurulmuştur.

Atatürk'ün "Cumhuriyetin Temelini Burada Attık" dediği şehrimiz Sivas'ta kurulan üniversite, başlangıçta Tıp ve Fen-Edebiyat Fakültelerinden ibaret iken, bugün Tıp ve Fen-Edebiyat fakülteleri yanında, Mühendislik, İktisadi ve İdari Bilimler, İlahiyat, Dış Hekimliği ve Eğitim fakülteleri de işlevlerini sürdürmektedir.

Üniversite bünyesinde farklı zamanlarda kurulan ve Lisans düzeyinde eğitim-öğretim veren Hemsirelik ile Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının yanı sıra, iki yıllık olup ön lisansta eğitim-öğretim veren toplam 13 adet yüksekokul bulunmaktadır.

Rektörlük, Hastane, Tıp Temel Bilimler Bölümü, Fen Edebiyat Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Eğitim Fakültesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, Spor Salonu, Merkezi Kütüphane, Bilgi İşlem, Sinevizyon salonu, Merkezi Kafeterya, Isı Santrali, Yurt, Gençlik Salonu, Sosyal Tesisler ve Lojmanlar gibi birimler kampus alanında kendi binalarında faal durumda hizmet vermektedirler.

Üniversitedeki eğitim-öğretim gündüz ve gece (sadece belli branşlarda) olarak sürdürülmektedir. Üniversitenin öğrenci sayısı 1998-1999 Eğitim-Öğretim yılı verilerine göre, 13218'tir. Öğrencilerin 50 kadarını yabancı uyruklu öğrenciler oluşturmaktadır.

Aynı zamanda üniversite bünyesinde Rektörlüğe bağlı olan ve ilgili alanlarda ders veren, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Enformatik Bölümü, Güzel Sanatlar Bölümü, Türk Dili Bölümü, ve Yabancı Diller Bölümü bulunmaktadır (C.Ü. 1998-1999 Katalogu, Sivas).

2- Örnekleme işlemi

Evreni teşkil eden öğrenci sayısının çokluğu nedeniyle örnekleme* işlemine gidilmiştir. Örnekleme işlemine esas olan unsurlar göz önüne alındığında, araştırmanın uygulama aşamasında sistematik tesadüfi örneklem modeli kullanılarak, oranlı katmanlı örnekleme** işlemi yapılmıştır. Bu işleme dayanarak üniversitemizi oluşturan ve eğitim-öğretim süresi dört yıl olan Tıp fakültesi, Fen-Edebiyat fakültesi, İktisadi İdari Bilimler fakültesi, Mühendislik fakültesi, Eğitim fakültesi, İlahiyat fakültesi ve Diş Hekimliği fakültesi örnekleme işlemine dahil edilmiştir (Yüksek okullar ve Enstitüler örnekleme alınmamıştır).

Bu belirlemeler sonrasında, araştırmamızın örnekleme giren (uygulama alanını oluşturan) öğrenci sayısı 210 adet olarak ortaya çıkmıştır.

Bu sayının, yani örnekleminizi oluşturan öğrenci sayılarının fakültele göre dağılımı (ikinci öğretim öğrencileri dahil), tablo 1 de gösterilmektedir.

Tablo 1 : Örneklemin fakültele göre cinsiyet açısından dağılımı(**)

Fakülteler	Erkek öğrenci		Kız öğrenci		Toplam	
	n	%	n	%	N	%
Tıp Fakültesi	9	45	11	55	20	9.6*
Fen-Edebiyat Fak.	42	64	24	36	66	31.5*
Mühendislik Fak.	20	52.6	18	47.4	38	18*
İkt. İda. Bil. Fak.	40	64.5	22	35.5	62	29.5*
İlahiyat Fakültesi	4	40	6	60	10	4.7*
Diş Hekimliği Fak	2	100	-	-	2	0.9*
Eğitim Fakültesi	6	50	6	50	12	5.8*
Toplam	129	61.4	81	38.6	210	100

* Kolon yüzdesi, diğerleri satır yüzdesidir.

(**) ikinci öğretim öğrencileri, toplama dahil edilmiş, ayrıca gösterilmemiştir.

3- Anketin uygulanması

Anket Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü'nden alınan izin ve onaydan sonra 20-28 Mayıs tarihleri arasında belirlenen örnekleme uygulanmıştır. Örnekleme giren öğrenci sayısı 210'dur.

Anketin uygulanması için ilgili fakülteledeki yetkililerle görüşülmüş, daha önce fakültele göre tasnif edilen anketler bu yetkililerin yardımıyla uygulanmıştır. Uygulama sırasında önce, anket

* En genel anlamıyla örnekleme, bir bütünü kendi içinden seçilmiş bir parçasıyla temsil edilmesidir. Örnekleme işlemi her şeyden önce sağladığı pratik yararlar bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Bu işlem, araştırmayı geniş ve gereksiz bilgi yükünden kurtararak zaman, para, eleman ve gereç artırımını sağlamaktadır. Bu nedenle örnekleme işlemi, çoğu kez isteğe bağlı bir işlem değil, seçilmesi zorunlu bir tekniktir (Sencer ve İrmak 1984:374)

** Sistemantik tesadüfi (katmanlı) örnekleme çoğunluk temsil yeteneği sağlamanın en etkin yolu sayılır. Bu tekniğin temeli, örnek seçmeden önce evreni kimi alt katman ya da kümelere ayırmak, sonra da örnekleri bu katman ya da kümelere almaktır. Her katmanın evren içindeki oranıyla orantılı olarak örnek alınır. Bu örneklemin kullanılabilmesi için, evrenin katmanlara ayrılabilir yapıda olması gerekir (Sencer ve İrmak 1984:389, Gökçe 1992:139, Aziz 1990:47). Araştırmamızda öğrencilerin bağlı oldukları fakültele açısından bir tabakalanma söz konusu olmuştur.

ve amacı hakkında açıklayıcı bilgi verilmiş, anketle ilgili ortaya çıkabilecek tereddütler giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca ankette yer alan tüm soruların cevaplandırılmasına önem gösterilmiştir.

Anket uygulamasına iki araştırma görevlisi, biri Sosyoloji, biri Kamu Yönetimi bölümünden olmak üzere iki öğrenci ve araştırmacının kendisi katılmıştır. Anket uygulamasına katılan kişilerin bu konuda formasyon sahibi olması karşılaşılabilecek güçlükleri azaltmıştır. Ancak yine de bir takım güçlükler yaşanmıştır.

Uygulama sırasında yapılan onca açıklamaya karşın, araştırmanın konusu nedeniyle öğrencilerin bazılarının anketi doldurmaya temkinli yaklaştıkları görülmüştür. Bu öğrencilere gereken açıklamalar tekrar yapılmış, kimlikleriyle ilgili bir bilginin kesinlikle istenmediği özellikle belirtilmiştir. Bunun yanında uygulama sırasında çoğu öğrenci ankete olabildiğince ilgi göstermiş, öğrencilerin genelinde anketleri doldurmaya yönelik istek gözlemlenmiştir. Bu durumda anket uygulanması sırasında genel anlamda bir sıkıntı yaşanmamıştır. Hatta öğrencilerin geneli gençliğin bu yönü ile ilgilenilmesinden hoşnut bile olmuş, bunu anket sonunda dile getirmiştir.

D- ARAŞTIRMADA KULLANILAN İSTATİSTİKSEL TEKNİKLER

Verilerin analizi sırasında (varsayımların sınanması) düz tablo, çapraz tablo, chi kare (X^2) ve Pearson Olağanlık Katsayısı (Coefficient of Contingency) istatistik teknikleri kullanılmıştır.

Belirli basit veriler (yaş,cinsiyet gibi) düz tablo açılımında verilmiştir. Düz tablo çoğunlukla iki sütundan oluşan tek boyutlu (tek değişkenli) bir dağılım alanıdır. Burada ilk sütun incelenen değişkenin çeşitli seçeneklerine, öteki sütun da bu seçeneklerin nitel değerlerine (sıklığa) ayrılmaktadır.

Çapraz çizelge gözlemlerin birden çok değişkenin seçeneklerine göre birlikte dağılımını veren bir çizelgedir. Aynı birimler üzerinde ayrı değişkenlerin seçeneklerine ilişkin gözlemlerden oluşmuş diziler çapraz çizelge içinde dile getirilmektedir. Her değişken için ayrı bir boyut ayrıldığından, bu çizelgeler çok boyutludur (Sencer ve Irmak 1984:483).

Chi kare (x^2) örnekleme yer alan değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığı ile ilgilidir. X^2 'nin özellikle sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılmasının nedeni, ölçümlerin elde edildiği ölçeğin nominal olması halinde bile güvenli bir sınamanın yapılabilmesine olanak sağlamasıdır (Çelebi 1990:39)

Öte yandan örnekleme yer alan değişkenler arasında bir ilişkinin var olup olmadığını öğrenmek kadar, eğer var ise, bu ilişkinin derecesini ve gücünü, bu ilişkinin evrende de geçerli olup olmadığını öğrenmek isteyebiliriz. Zira (en az) iki değişken grubu arasında ilişki vardır demek başkadır, varolan

bu ilişki güçlü bir ilişkidir demek başkadır. İşte bunun için, Pearson'ın Contingency Coefficient'i (olağanlık katsayısı) kullanılır (Çelebi 1990:39). Anlaşılacağı üzere olağanlık katsayısı (C) χ^2 ile ilgili bir istatistiktir. χ^2 testi sonrasında elde edilen veriler kullanılır.

BÖLÜM 4: ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLAR

Bu bölümde alan araştırmamızdan elde ettiğimiz veriler tablolar halinde sunulmakta, tablolara birlikte, tabloların analizi ve verilere ilişkin yorumlar da yer almaktadır. Bulgularımız üç grup halinde ortaya konulmuştur. Birinci grup bulgular; üniversite öğrencilerinin siyasal yönelim ve siyasal davranışlarının şekillenmesinde etkili olan yaş, cinsiyet, okul, geldikleri coğrafi bölge, yerleşim yerleri, aile yapısı, gelir seviyesi, üniversite ortamı, siyasal ortam gibi toplumsal - ekonomik etkenleri içermektedir. İkinci grup bulgular; üniversite öğrencilerinin siyasal ortam içerisindeki yerlerini, siyasal yönelim ve siyasal davranışlarıyla ilgili düşünce, inanç ve eylemlerini, kendilerinin bu düzen içerisindeki yerlerini belirleme ve rollerini oynama şekillerini, siyasal ilişkilerini içermektedir. Üçüncü grup bulgular ise; Üniversite öğrencilerinin siyasal yönelim ve siyasal davranışlarında beliren siyasal başkaldırı, siyasal tahammülsüzlük ve siyasal şiddet gibi olumsuzlukların nedenlerini kapsamaktadır.

A- ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL-EKONOMİK NİTELİKLERİ

Cumhuriyet Üniversitesi öğrencilerinin sosyo-ekonomik özellikleri ve bu özelliklerin siyasal yönelim ve davranışlara etkileri, kuramsal açımda da ele alındığı gibi, bütünsel bir özellik göstermektedir. Yaş ve cinsiyet gibi biyo-fiziksel etmenler de sosyo-ekonomik etmenler kapsamında ele alınmıştır.

Tablo 2: Örneklemeye giren öğrencilerin cinsiyet açısından dağılımı

Cinsiyet	Öğrenci Sayısı	%
Erkek	129	61.4
Kız	81	38.6
Toplam	210	100

Öğrencilerin cinsiyet açısından dağılımına bakıldığında, %61.4'nün erkek, %38.6'sının kız olduğu görülmektedir. Deneklerin tamamen tesadüfi örneklem tekniğine göre seçilmesi, aradaki sayı farkını açıklamaktadır. Bunun yanında örneklem verilerimizin çalışma evreni verileriyle karşılaştırıldığında, oranların birebir olmasa da benzerlik gösterdiği görülmüştür.

Tablo 3: Öğrencilerin yaş değişkeni açısından dağılımı

Yaş	Sayı	%
18-19	29	13.8
20-21	86	41
22-23	66	31.4
24-24	22	10.5
26-27	7	3.3
Toplam	210	100

Tablo 4: Öğrencilerin doğum yerlerine göre dağılımı

Doğum Yeri	Öğrenci sayısı	%
Köy	52	24.8
Kasaba veya ilçe	38	18.1
Kent	120	57.1
Toplam	210	100

Öğrencilerin doğum yerleri açısından dağılımı bir anlamda, kırsal-kentsel ayrımının olağan göstergelerini ya da genel ifadeyle, kentleşme sürecinin akışını ve yönünü göz önüne sermektedir. Öğrencilerin %57.1' kent doğumlu iken, %24.8'i köy, %18.1'i kasaba ya da ilçe doğumludurlar. Buna göre %42.9 olarak ele alabileceğimiz bir kırsal yaşam söz konusudur ki, bu özellikle son dönem kır ve kent yaşamı oranlarını da geneller niteliktedir. Bu veriler öğrencilerin geldikleri coğrafi bölgeler ve yaşamlarının en uzun dönemini geçirdikleri yerleşim yerleri ile karşılaştırıldığında daha anlamlı veriler ortaya çıkmaktadır.

Öğrencilere sorulan “Üniversite öğrencisi olmadan önceki yaşamınızın en uzun dönemini nerede geçirdiniz?” şeklindeki soruya %37.6'sı köy, kasaba veya ilçe, %44.8'i kent, %17.6'sıda büyük kent cevabını vermişlerdir. Bu noktada, Cumhuriyet Üniversitesi öğrencilerinin çoğunun kentsel kesimden geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak kentleşme ya da kent yaşamına özgü olma olgularının gençler üzerinde ne derece etkili olduğu ise tartışma konusudur. Zira, özellikle iç Anadolu ve Doğu Anadolu kentlerinin tam anlamıyla kent kimliği taşımadığını, göçler yoluyla gerçekleşen kırsal yaşama ait kültür aktarımının kentlerde hakim olduğunu söyleyebiliriz. Zaten Türkiye'de kentleşme sürecinin özünde toplumsal- ekonomik etmenlerden kaynaklanan farklı bir durum söz konusudur. “Köylüleşen şehirler”, “gecekondu kentleri” gibi kavramlar da bu farklılaşmanın doğurduğu kavramlardır.

Tablo 5: Öğrencilerin geldikleri coğrafi bölgelere göre dağılımları

Coğrafi bölge	Öğrenci sayısı	%
Akdeniz	36	17.1
Ege	15	7.1
Marmara	16	7.6
Karadeniz	31	14.8
İç Anadolu	86	41
Doğu Anadolu	20	9.5
G.D.Anadolu	6	2.9
Toplam	210	100

Görüldüğü üzere genel açılım içerisinde öğrencilerin büyük bir kısmı %41'i İç Anadolu bölgesinden gelmektedir. Bunu sırasıyla Akdeniz %17.1 ve Karadeniz %14.8 bölgeleri izlemektedir. İç Anadolu bölgesindeki yoğunlaşma Cumhuriyet Üniversitesinin coğrafi konumundan kaynaklan-

maktadır. Öğrencilerin üniversite seçiminde, yaşadıkları yerleşim bölgelerine yakın üniversiteleri tercih etmeleri ve toplumsal-kültürel açıdan bölgenin benzer özellikler göstermesi buna neden olarak öne sürülebilir. Ayrıca, bölgelere göre dağılımın zamanla farklılıklar gösterdiği de görülmektedir. 1987 yılında yapılan bir araştırmada (Kocacık 1987:3-36), bu verilerin tamamen değiştiğini ve mod değerlerin Ege ve Akdeniz bölgeleri olarak belirlediğini görüyoruz. Zamanla ortaya çıkan eğitim ve üniversite olanaklarındaki artışın ve Cumhuriyet Üniversitesinin bulunduğu il olan Sivas için oluşan olumsuz yargıların tercihlere yansımalarının, bu değişimi körüklediğini söyleyebiliriz. Görünen o ki, özellikle batıda yaşayan öğrenciler daha çok büyük kent üniversitelerini ya da tıpkı Cumhuriyet üniversitesinde olduğu gibi kendi bölgelerindeki üniversiteleri tercih etmektedirler.

Bölgelere göre dağılım açısından bir başka önemli nokta Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden gelen öğrencilerin oransal olarak en alt sırayı oluşturmasıdır. Yapılan diğer araştırmalarda da (Kocacık 1987, Güldiken ve Eser 1997) gözlemlendiği gibi bu durum bölgeler arasındaki gelişme farklılığını dolayısıyla, okuma oranının düşüklüğünü en iyi şekilde açıklamaktadır.

Çeşitli bölgelerden gelen öğrencilerin mezun oldukları okul açısından dağılımı ise, şu şekildedir.

Tablo 6: Öğrencilerin mezun oldukları okullara göre dağılımı

Bitirilen lise	Öğrenci sayısı	%
Resmi lise	156	74.2
Meslek lisesi	31	14.8
İmam hatip lisesi	23	11
Toplam	210	100

Üniversiteye gelen öğrencilerin büyük bir kısmını (%74.2) resmi lise çıkışlı öğrenciler oluşturmaktadır. Meslek lisesi çıkışlılar (%14.8) ve İmam-hatip lisesi çıkışlılar (%11) ise, örneklemeimize giren öğrencilerin toplamda %25.8'ini oluşturmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin siyasal yönelim ve davranışlarını belirleyen sosyo-ekonomik etmenler içerisinde en önemlilerden biri de öğrencilerin aile yapısıdır. Aile yapısı içerisinde aile biçiminin yanı sıra, bağlantılı olarak ana-babanın öğrenim durumu, ana-babanın mesleği, aile tutumları ve aile içi ilişkiler gibi değişkenler de girmektedir. Hemen her toplumsal araştırmada görüldüğü gibi aile yapısı önemli bir değişkendir. Sosyalleşme sürecinin önemli bir kısmı aile içerisinde gerçekleşmektedir. Bu nedenle, bireylerin siyasal yönelim kazanımlarında aile yapısının biçimlendirici etkisi göz ardı edilmemelidir.

Tablo 7: Öğrencilerin aile biçimleri

Aile biçimi	Öğrenci sayısı	%
Çekirdek aile	160	76.2
Geniş aile	50	23.8
Toplam	210	100

Sosyolojik anlamda aile biçiminin çekirdek, geniş ya da parçalanmış olması çok şey ifade etmektedir. Örneğin; aile içi ilişkilerin çekirdek ailelerde daha demokrat olduğu, geleneksel ilişkilerin yerini modern ilişkilere bıraktığı vs. kuramsal olarak kabul edilir. Ayrıca çekirdek aile kentsel aile tipidir. Fakat yapılan birçok araştırma^{*} da ortaya çıktığı gibi, Türkiye özelinde bu durumun diğer sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı farklılıklar gösterdiği de bir gerçektir. Çekirdek aile, ana, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan sayısal bir birliktelik olarak tanımlanmasının yanında, içerisinde belirli özellikleri de barındırması gerekmektedir. Yoksa konuya sadece niceliksel boyutuyla bakmak yanlış olacaktır. Araştırmamız açısından da bu durum göz önüne alınmıştır.

Tablo 8: Baba ve annenin öğrenim durumları

Öğrenim durumu	Baba		Anne	
	Sayı	%	Sayı	%
Okur-yazar	17	8.1	32	15.2
İlkokul	82	39	95	45.2
Orta okul	28	13.3	15	7.1
Lise	43	20.5	12	5.7
Fakülte/yüksek okul	35	16.7	9	4.3
Lisans üstü	2	1	-	-
Okur-yazar değil	3	1.4	47	22.4
Toplam	210	100	210	100

Ailede ana ve babanın öğrenim durumlarıyla aile içi ilişkiler dolayısıyla, sosyalleşme süreci arasında doğru bir orantı söz konusudur. Araştırmamızın verilerine bakıldığında öğrencilerin ana ve babalarının çoğunun ilkokul mezunu olduğunu görülmüştür. Üniversite mezunlarının oranı babada %16.7 iken annede bu oran %4.3'lere kadar düşmektedir. Babanın öğrenim durumunun anneninkinden yüksek oranlar göstermesi, kız çocuklarını okutulmaması gerektiği anlayışının bir sonucudur.

Tablo 9: Anne-Babanın meslekleri

Baba Mesleği	Sayı	%	Anne Mesleği	Sayı	%
Memur	75	35.7	Ev hanımı	190	90.5
İşçi	37	17.6	Memur	10	4.8
Çiftçi	33	15.7	Çiftçi	3	1.4
Serbest Meslek	21	10	Serbest Meslek	3	1.4
Esnaf	13	6.2	Esnaf	-	-
Emekli	22	10.5	Emekli	4	1.9
Başka	9	4.3	Başka	-	-
Toplam	210	100	Toplam	210	100

* Bu konu bir çok araştırmada ele alınmıştır. Bkz. (Onat 1993, Çelebi 1993, Kocacık 1998, Erkul 1994, Timur 1982)

Meslek dağılımı açısından dikkati çeken nokta, baba ve annenin genelde az gelirli meslekleri icra etmeleridir. Görüldüğü gibi, annelerin %90.5'i ev hanımıdır. Belirli bir iş yerinde gelir getirici bir meslekte çalışan annelerin oranı ise, yalnızca %9.5'tir. Baba mesleği olarak en yüksek oranda (%35.7) memurluk göze çarpmaktadır. Memurluğu işçilik ve çiftçilik %17.6 ve %15.7 oranlarıyla izlemektedir. Tüccar, Sanayici gibi yüksek gelir getiren meslekler ise yok denecek kadar azdır.

Meslekle gelir seviyesi arasındaki doğru orantı araştırmamız verilerinde de ortaya çıkmıştır. Meslek dağılımları bu şekilde olunca, ailelerin ortalama aylık geliri de tablo 10' da görüleceği gibi düşük denilebilecek oranlardadır.

Tablo 10: Öğrencilerin ailelerinin aylık gelirlerinin dağılımı (Milyon TL.)

Aylık gelir	Sayı	%
68-100	62	29.5
101-200	105	50
201-300	25	11.9
300'den çok	18	8.6
Toplam	210	100

En alt gelir seviyesi olarak asgari ücret tutarını aldığımız dağılıma bakıldığında, ailelerin %79.5'inin aylık gelirinin 200 milyonun altında olduğu görülmektedir. Ekonomik şartlar göz önüne alındığında yaşam standartları açısından bu miktarın oldukça düşük olduğu bilinmektedir. Ekonomik durum kuramsal açımda da değiştiği gibi, gerek toplumsal, gerekse siyasal yaşamın şekillenmesinde en önemli etkenlerden biridir. Bir çok bakımdan ekonomik şartları iyi olan bireyler, ekonomik şartları kötü olan bireylere göre ekonomik, toplumsal ve siyasal yaşam içerisinde daha etkindir. Hal böyle olunca, bireylerin ihtiyaçların karşılayabilme imkanlarıyla, toplumsal-siyasal kimlikleri arasında da bir ilişki meydana çıkmaktadır. Bu ilişkilere ileriki bölümlerde değinilecektir.

Aile yapısını analiz etmeye yönelik olarak ele aldığımız bir başka konu, aile içi kararlarda en çok kimin ya da kimlerin etkili olduğu konusudur. Bu konu iki açıdan önemli görülmüştür. Bunlardan birincisi; özellikle sosyalleşme sürecinde önem arz eden ailedeki otorite sembolleri, diğeri ise; bu durumun gençlik ile yetişkinler arasında ortaya çıkan kuşaklar arası tutum farklarına ne derece etki ettiği sorunu olmuştur.

Tablo 11: Aile içi kararlarda en çok etkili olanlar

Etkili olanlar	Sayı	%
Babam	95	45.2
Annem	18	8.6
Aile Üyeleri Birlikte	97	46.2
Toplam	210	100

Aile içi kararlarda %45.2 oranıyla baba etkilidir. Annenin etkili olma oranı ise, %8.6'dır. Genel olarak babanın aile içi kararlarda diğer bireylere nazaran etkin olması geleneksel aile yapısının göstergelerinden biridir. Çekirdek aile biçiminin %76.2 oranında olduğu hatırlanırsa (Tablo 7) buradaki verilerin aile biçimiyle kuramsal açıdan uyuşmadığı görülecektir. Zira, çekirdek ailelerin yapısı demokrat tutumlar üzerine kurulmuştur. Ancak toplumsal-ekonomik koşullar dikkate almak ve bu koşullarca biçimlenmiş, biçimsel olarak çekirdek aile görünümünde olan, fakat niteliksel olarak ataerkil geniş aile ya da geleneksel otoriter aile özelliklerini gösteren ailelerin varlığını da unutmamak gerekmektedir. Birçok aile tanımlaması benzer nedenlerden dolayı ortaya çıkmıştır. Gecekondu ailesi buna en güzel örnektir.

Bunun yanı sıra aile içi kararları aile üyelerinin birlikte alma oranı %46.2'dir. Geleneksel aile tutumlarının yanında, aile içi kararlarda aile üyelerinin birlikte hareket etmesi çekirdek ailelerin niteliksel olarak da dönüştüğünün bir ifadesidir. Tıpkı geleneksel aile niteliği gösteren çekirdek ailelerde olduğu gibi, bu dönüşüm de yine toplumsal-ekonomik etkenlerden kaynaklanmaktadır.

Aile yapısı açısından bir başka değişken aile bireylerinin gence karşı tutumlarında ortaya çıkmaktadır. Aile tutumlarına ilişkin bir soruya gençlerin 74.3'ü ailem bana her konuda güvenir derken, %21.9'u ailem bazı konularda benim yetersiz olabileceğimi düşünür, %3.8'i ailem beni hala çocuk gibi görüyor cevaplarını vermişlerdir.

Aile yapısından başka gençlerin siyasal yönelim ve davranışlarını etkileyen diğer bir değişken gençlerin içinde buldukları toplumsal siyasal ortamdır. Bu değişkene ilişkin verileri de birbirleriyle ilişkili olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Tablo 12: Üniversite öğrencilerinin barındıkları yerlere göre dağılımı

Barınılan yer	Öğrenci sayısı	%
Evde (Arkadaşlarıyla)	90	42.9
Ailemin yanında	51	24.3
KYK'na bağlı yurtlarda	51	24.3
Özel Yurtta	12	5.7
Akrabalarımın yanında	6	2.9
Toplam	210	100

Cumhuriyet üniversitesi öğrencilerinin oluşturulan örnekleme göre, büyük bir kısmı (%42.9) kendi imkanlarıyla tuttuğu kiralık evlerde kalmaktadır. Yaptığımız gözlem ve mülakatlarda, barınma problemini birkaç arkadaşıyla birleşip ev tutarak gidermeye çalışan gençler için evde oturuyor olmanın sorunları çözmediği, aksine çoğalttığı görülmüştür. Bunun yanında öğrencilerin ev arkadaşı seçerken ideolojik anlamda kendine yakın arkadaşlarını seçtiği, bir başka deyişle ev arkadaşları arasında siyasal anlamda çok fazla karşıtlık olmadığı gözlemlenmiştir. Bu duruma bağlı bir başka önemli nokta öğrencilerin siyasal anlamda en çok ev arkadaşlarından etkilendiğini belirtmiş olmalarıdır. Aileleri ile beraber oturanların oranı %24.3'tür. Ailesiyle oturan öğrencilerin büyük bir

kısmı Sivaslıdır. KYK'na bağlı yurtlarda kalan öğrencilerin oranının %24.3 olması yurt olanaklarının sınırlı olduğu çıkarımını doğrulamaktadır.

Tablo 13: Gençlerin yüksek öğretim yapma amaçları

Yüksek Öğretim yapma amacı	Öğrenci sayısı	%
Bir meslek sahibi olmak	98	46.7
Diploma almak	6	2.9
Daha çok para kazanmak	5	2.4
Toplumsal statü kazanmak	37	17.6
Topluma faydalı olmak	64	30.5
Toplam	210	100

Gelecek kaygısını yoğun bir şekilde yaşayan gençlerin temel amacı, ne şekilde olursa olsun üniversiteyi bitirip bir meslek sahibi olmak ve geleceklerini garanti altına almaktır. Tablo 14'de de açıkça görüldüğü gibi diploma almak ya da daha çok para kazanmak öncelikli amaçlar olarak görünmektedir. Topluma faydalı olma düşüncesi %30.5'le öncelikli amaçlar arasında ikinci sırayı almaktadır. Toplumsal statü kazanmak ise %17.6 oranındadır. Buna karşın, gençlerin çoğu amaçlarına ulaşmak için bir çıkış kapısı olan üniversiteyi, olanaklar açısından yetersiz bulmaktadır (Tablo 14).

Tablo 14: Üniversitenin sunmuş olduğu olanakların yeterlilik durumu

Üniversite olanakları	Öğrenci sayısı	%
Oldukça yeterli	4	1.9
Yeterli	12	5.7
Kısmen yeterli	85	40.5
Yetersiz	58	27.6
Oldukça yetersiz	51	24.3
Toplam	210	100

Üniversite olanaklarını toplamda %7.6 oranında öğrenci yeterli bulmaktadır. Bunun yanında olanakların kısmen yeterli olduğunu söyleyen öğrenci oranı %40.5'tir. %51.9'luk bir kısım ise üniversite olanaklarını yetersiz bulmaktadır. Diğer araştırma tekniklerinden aldığımız verilere göre, üniversite olanaklarını kısmen ya da tamamen yetersiz bulan öğrenciler sırasıyla, sosyal ve kültürel faaliyetlerin, eğitim ve barınma koşullarının yetersizliğini dile getirmişlerdir.

Tablo 15: Üniversite gencinin en önemli problemi nedir sorusuna verilen cevaplar

Sorunlar	Öğrenci sayısı	%
Meslek edinme güçlükleri	62	29.5
İşsizlik	33	15.7
Toplumsal Baskılar	10	4.8
Sosyal faaliyetlerin yetersizliği	28	13.3
Psikolojik sorunlar	28	13.3
Ekonomik sorunlar	34	16.2
Başka	15	7.1
Toplam	210	100

Öğrencilerin yüksek öğretim yapma amacı %46.7 gibi yüksek bir oranla bir meslek sahibi olmak olarak ortaya çıkmasına karşın, üniversite gencinin en önemli probleminin meslek edinme güçlüğü %29.5 ve işsizlik %15.7 olduğunu görüyoruz. Özellikle son yıllarda üniversite mezunlarının artmasına karşılık, istihdam olanaklarının sınırlı olması, böyle bir problemin varlığını haklı çıkarmaktadır. Ekonomik sorunların etkisini de büyük ölçüde yaşayan gençlerin (%16.2) gelecekle ilgili kaygılar taşımaları değişik başka sorunlara da yol açabilmektedir.

Tablo 16: Kendi gelecekleri ile ülkenin geleceği hakkındaki düşünceleri

Düşünceler	Kendi gelecekleri hakkında		Ülkenin geleceği hakkında	
	sayı	&	Sayı	%
Çok Umutluyum	28	13.3	12	5.7
Umutluyum	135	64.3	92	43.8
İlgisizim	14	6.7	15	7.2
Umutsuzum	26	12.4	66	31.4
Çok Umutsuzum	7	3.3	25	11.9
Toplam	210	100	210	100

Üniversiteli gençlerin Üniversite de yaşadıkları sorunlara karşın gelecekleri hakkında umutlu oldukları görünüyor. Gelecekleri hakkında çok umutlu ve umutlu olanların oranı %77.6 oranındadır. Ancak diğer araştırma tekniklerinden anladığımız kadarıyla, bu oranının önemli bir kısmının ya başka mesleklerde çalışmayı ya da öğretmenlik sertifikası programına başvurarak öğretmenlik yapmayı planladıkları ortaya çıkmıştır. Kendi gelecekleri konusunda ilgisiz ve umutsuz olanların oranlar toplamı ise, %22.4 oranındadır.

Toplumsal-ekonomik-siyasal yaşam olumsuzluklarının yansımalarının ve yine oluşan gelecek kaygılarının sonucu olarak, gençlerin ülkenin geleceği konusunda büyük bir kısmının (%49.5) ilgisiz ve umutsuz olduğu görülmüştür. Ülkenin geleceği hakkında umutlu ve çok umutlu olanların oranı ise, %50.5'tir. İleride de değinileceği gibi, gençlerin ülkenin geleceği hakkındaki düşünceleri, diğer değişkenlere de açık olarak siyasal yönelimlere etki etmektedir.

Tablo 17: Üniversite gençlerinin boş zamanlarını değerlendirme biçimi (*)

Boş zamanları değerlendirme biçimi	Öğrenci sayısı	%
Kitap, gazete, dergi okurum	123	25.6
Ders çalışırım	61	12.7
Kahveye giderim	14	2.9
Arkadaşlarımı ziyaret ederim	75	15.6
Radyo Dinlerim	69	14.4
T.V izlerim	42	8.8
Sinema ya da tiyatroya giderim	51	10.6
Sanatsal,kültürel faaliyetlerde bulunurum	16	3.3
Başka	29	6.1
Toplam	480	100

(*) Öğrenciler birden fazla seçenek işaretlediği için öğrenci sayısı toplam sayıdan farklıdır.

Üniversite gençlerinin boş zamanlarını değerlendirme biçimi olarak “kitap, gazete, dergi okurum” cevabı %25.6 ile ilk sırada yer almaktadır. %15.6’lık bir oranla öğrencilerin arkadaşlarını ziyaret ettiği, %14.4 oranında ise radyo dinledikleri görülmüştür. Sivas’ın öğrenciler açısından sosyal faaliyetler bakımından kısıtlı oluşu öğrencileri arkadaş ziyaretleri yaparak zaman geçirmeye yöneltmiştir. Evde kalan öğrencilerin yoğun olması da buna imkan sağlamaktadır. Bunun dışında gerek evde kalan öğrenciler, gerekse öğrenci yurtlarında kalan öğrenciler son yıllarda özel radyolarında çoğalmasıyla radyo dinlemeyi bir boş zaman değerlendirme biçimi olarak görmeye başlamışlardır. Kitap gazete dergi okurum cevabının genel toplama göre düşük olarak ortaya çıkması, gençlerin okuma ve yayın takip etme alışkanlıklarının az olduğunu göstermektedir.

Tablo 18: Üniversite öğrencilerinin yayın takip etme alışkanlıkları (Gazete)

İzlenen yayınlar (Gazete)	Sayı	%
Gazete okuma alışkanlığım yoktur	72	34.3
Sabah, Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet, Radikal...	54	25.7
Gözcü, Takvim, Posta, Akşam...	30	14.3
Zaman, Yeni Şafak, Akit...	54	25.7
Toplam	210	100

Tablo 19: Üniversite öğrencilerinin yayın takip etme alışkanlıkları (Dergi)

İzlenen yayınlar (Dergi)	sayı	%
Takip ettiğim bir dergi yoktur	123	58.6
Aktüel, Tempo...	9	4.3
Bilim Teknik...	19	9
Sızıntı	14	6.7
Aksiyon	15	7.1
Bilimsel Dergiler	8	3.8
Diğer (Gezi, Meslek, Bilgisayar v.b)	22	10.5
Toplam	210	100

Gazete ve dergi okuma alışkanlıklarına bakıldığında gençlerin %34.3’ünün gazete okumadığını, %58.6’sının da hiç dergi, süreli yayın takip etmediğini görüyoruz. Özellikle üniversite gençleri açısından ele alındığında bu durum oldukça düşündürücüdür. Gazete okuyanlar arasında Sabah, Hürriyet, Milliyet gibi büyük gazeteleri okuyanların oranı %25.7’dir. Gözcü, Takvim, Posta gibi magazin ağırlıklı gazeteleri okuyanların oranı ise, %14.3 oranındadır. Belirli bir siyasi çizgiyi takip eden gazeteleri okuma oranı %25.7 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada gençlerin gazete okuma alışkanlıklarıyla, siyasi yönelimleri arasında bir bağlantı olduğu ortaya çıkmaktadır.

İzlenen yayınlar içerisinde dergi takip etme alışkanlığının düşük olmasını (%58.6) bir başka açıdan değerlendirebiliriz. “Genel olarak her ülkede dergi okuyucuları düşük oranlardadır. Ancak dergi okuyucularının genellikle siyasi bakımdan daha aktif, hareketli ve çevrelerindeki kişilerin düşüncelerini etkileyebilen, düşünce lideri durumunda kişiler oldukları görülmektedir. Düşünce liderlerinin çevrelerindeki kimselerden daha çok okuyan kimseler olduğu konusu doğrudur: ortalama bir düşünce liderinin gazete okuma ve radyo dinleme bakımından çevrelerindeki insanlardan iki kat

daha aktif olduğu, buna karşın dergi okuma bakımından bu farkın üç katına çıktığı görülmüştür (Ozankaya 1966:33-34). Kendi verilerimiz açısından da böyle bir çıkarım yapabiliriz. Dergi okuma alışkanlığının oldukça düşük olmasına karşın, dergi okuyanların siyasal dergilerde %6.7 ve %7.1 oranlarında yoğunlaştığını görüyoruz. Bunun yanı sıra Aktüel, Tempo gibi dergileri okuyanların oranı %4.3'tür. Sol içerikli dergileri takip edenlerin oranı ise yok denebilecek niteliktedir. Bunu sol siyasal yönelimli öğrencilerin oransal olarak azlığına bağlayabiliriz.

B- ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİYASAL YÖNELİMLERİ, SİYASAL DAVRANIŞLARIYLA İLGİLİ DÜŞÜNCE İNANÇ VE EYLEMLERİ

Üniversite öğrencilerinin siyasal düşünce, inanç ve eylemleri, kendilerinin siyasal sistem içerisinde yerlerini tanımlama ve rollerini oynama biçimleri, halihazırda bu yönelimlere ilişkin olarak ortaya çıkan siyasal davranışları konunun analizi bakımından önem taşımaktadır. Bu nedenle, siyasal yönelim ve davranışlarla, diğer değişkenlerin ilişkisine geçmeden önce, bu konuyla ilgili veriler tanımlanacaktır.

Tablo20: Gençliğin siyasetle ilgilenip ilgilenmemesi hakkındaki düşünceler

Düşünceler	Öğrenci sayısı	%
İlgilenmelidir	152	72.4
İlgilenmemelidir	58	27.6
Toplam	210	100

Öğrencilere sorulan “sizce gençlik siyasetle ilgilenmeli midir?” şeklindeki soruya gençlerin %72.4 gibi büyük bir oranı “evet ilgilenmelidir” cevabını vermiştir. Gençlerin siyasetle ilgilenmemesi gerektiğini, bunun için daha çok erken olduğunu söyleyenlerin oranı %27.6'dır. Bu verilerden de anlaşılacağı gibi gençliğin büyük bir çoğunluğu siyasetle ilgilenmek, siyasal konularda söz sahibi olmak istemektedir. Hatta günlük yaşamının büyük bir bölümünü siyasal konuları, siyasal sorunları konuşarak geçirmektedirler (Tablo21). Ancak bu konuşulanlar arkadaşlar arasında gerçekleşen sohbetlerden öte gidememektedir (Tablo 25). Çünkü onları dinleyen, onlara güvenen yetişkinlerin oranı, en azından onlar için oldukça azdır. Bu nedenle, yetişkinlerin gençlere karşı tutumlarından hoşnut olmadıkları çok açıktır (Tablo 24).

Tablo 21: Günlük hayatta siyasal sorunları konuşma durumu

Cevaplar	Öğrenci sayısı	%
Evet	137	65.2
Hayır	73	34.8
Toplam	210	100

Öğrencilerin çoğunun (%65.2) günlük hayatta siyasal konularla ve siyasal sorunlarla iç içe olduğu görülmektedir. Siyasal yönelimi ne olursa olsun gençler ülkesi hakkında, geleceği hakkında varolan uygulamalar hakkında tartışmaktadırlar. Bağlı buldukları siyasal gruba ait fikirlerin bu konuşmalar sırasında öne çıkması ise, gençlerin siyasal yönelimlerdeki belirgin çizgilerin günlük yaşamlarından, bakış açılarına kadar yansımalarının bir sonucudur.

Tablo 22: Üniversite öğrencilerinin en çok konuştukları siyasal sorunlar

En çok konuşulan sorunlar	Öğrenci sayısı	%
Terör	15	7.1
Türban	18	8.6
Eğitim	23	11
Siyasetçiler	38	18.1
Ekonomi sorunu	23	11
İstikrarsızlık	26	12.4
Siyasal Baskılar, İnsan hakları vb.	22	10.5
Cevap vermeyenler	45	21.4
Toplam	210	100

Açık uçlu olan bu soruya verilen cevaplara bakıldığında, siyasal sorunlarla ilgili konuşulan konuların oransal dağılımında çok fazla bir fark olmamakla beraber, gençlerin siyasetçiler hakkında %18.1 ve siyasal istikrarsızlık hakkında %12.4 oranında diğer konulardan daha çok konuştuğunu görüyoruz. Bunları sırasıyla, eğitim, ekonomi, siyasal baskılar, türban ve terör sorunu izlemektedirler. Bu soruya cevap vermeyenlerin oranı ise, %21.4'tür. Yapılan görüşmelerden ve gözlemlerimizden elde ettiğimiz verilere bakıldığında gençler, siyasal sorunların neredeyse tümünün siyasetçilerden kaynaklandığını düşünmektedirler. Bu durumun en iyi göstergesi, gençlere sorulan "politikacılar hakkındaki değer yargınız nedir?" şeklindeki soruya çoğunun olumsuz yargı bildirmesidir.

Tablo 23: Gençlerin Politikacılar hakkındaki değer yargıları

Politikacılar hakkındaki düşünceler	sayı	%
Başkalarından ne iyi, ne kötü kimseler	31	14.8
Genel olarak iyi niyetli fakat duruma göre hareket eden kimseler	22	10.5
Çıkarları doğrultusunda hareket eden saygıya layık olmayan kimseler	102	48.6
Vicdan sahibi halkı düşünen saygı değer kimseler	3	1.4
Gerekli fakat ahlaklı olmayan bir kesim	19	9
Güvensizlik veren işe yaramaz bir kesim	33	15.7
Toplam	210	100

Gençlerin %48.6'sı siyasetçileri çıkarları doğrultusunda hareket eden, saygıya layık olmayan kimseler olarak nitelendirmektedir. %15.7'lik bir kesim ise, siyasetçilerin güvensizlik veren, işe yaramaz bir kesim olduğunu düşünmektedir. Siyasetçileri vicdan sahibi, halkı düşünen saygıya layık kimseler olarak düşünenlerin oranı yalnızca %1.4'tür. Bu verilerden gençlerin siyasetçilere olan olumsuz tavırları ve güvensizlikleri çok açık olarak anlaşılmaktadır. Bununla birlikte siyasetçileri

diğer yetişkinlerden ayırmadan, başkalarından ne iyi, ne de kötü kimseler olarak niteleyenler %14.8' lik bir dilimi oluşturmaktadır. Verilerden anlaşılacağı gibi gençler yetişkinleri varolan sorunları oluşturdukları için sorumlu görmemekte, onlara güvenmemektedirler. Buna karşın yetişkinlerin de gençlere güvenmediğini düşünmektedirler.

Tablo 24: Yetişkinler (toplum) gençlere yeterince güveniyor mu?

Güven durumu	Öğrenci sayısı	%
Evet yeterince güveniyor	11	5.2
Güveniyor ama gençliğin önü açılmıyor	180	85.7
Hiçbir konuda gençliğe güvenilmiyor	19	9
Toplam	210	100

Gençlik, yetişkinlerin kendilerine karşı tutumlarının kısıtlayıcı olduğu konusunda birleşmektedir. Gençliğe güvenilmediği konusunda belirgin noktalarda aynı görüşü öne sürmektedirler. Yetişkinler gençliğe yeterince güveniyor diyenlerin oranının yalnızca %5.2 olması bunu en iyi şekilde açıklamaktadır. Verilerimiz aslında bir gerçeği ortaya çıkarmaktadır. Bu gerçek ise, yetişkinlerin gençlere karşı güven konusunda başarısız olduklarıdır. Gençlerin büyük bir oranı (%85.7) yetişkinler gençliğe güveniyor ama gençliğin önü açılmıyor demektir. Bu gençler açısından yetişkinleri yargılamaya yetmektedir.

Yetişkinlerin gençlere güvenmemesi, onları karar ve etki süreçlerinde yetki ve sorumlulukların dışında tutması gençlerin en çok rahatsız oldukları konuların başında geliyor. Aileden, okula, çevrelerindeki yetişkinlerden, siyasetçilere kadar, gençlerle, yetişkinler arasında belirgin çizgiler dikkati çekiyor. Bu nedenle gençler kendi kurdukları dünyada, kendilerine özgü düşünceler ve eylemler içerisinde bulunuyorlar. Örneğin, belki onların yararına olabilecek bir sınıf geçme sistemine, sırf yetişkinlere olan güvensizliklerinden dolayı şiddetle karşı çıkıyorlar. Tıpkı aile içi çatışmalarda olduğu gibi. Gençlerin, yetişkinlere karşı güvensizlik durumu, onları kendi çerçeveleri içerisinde çekiyor. Siyasal sorunları da en çok kendi gibi olan gençlerle ya da arkadaşlarıyla konuşuyorlar.

Tablo 25: Siyasal konuların en çok konuşulduğu kişiler

Konuşulan kişiler	Sayı	%
Ailemi oluşturan kişilerle	28	13.4
Yakın arkadaşlarımla	125	59.5
Tanıdıkları	20	9.5
Çevremde bulunan herkesle	37	17.6
Toplam	210	100

Görüldüğü gibi, gençlerin %59.5 gibi bir kesimi söylenenleri doğruluyor. Tablo 25 ile ilgili ilginç olan bir başka nokta, gençlerin siyasal düşüncelerinin şekillenmesinde ailelerinin etkilerinin oldukça büyük olmasına karşın, gençlerin siyasal konuları ailelerini oluşturan kişilerle konuşma oranının %9.5 olarak çıkmasıdır.

Tablo 26: Gençlerin siyasal konularda en çok etkilendikleri kimseler

Etkilendikleri kişiler	Sayı	%
Ailemden	68	32.4
Arkadaşımdan	44	21
Okuduğum okullardan	36	17.1
Kendim, Kitaplar, Önder bir büyükten	62	29.5
Toplam	210	100

Gençlerin siyasal düşüncelerinin şekillenmesinde büyük bir pay (%32.4) doğal olarak ailelerine aittir. Sosyalleşme süreci bunun en güzel açıklamasını vermektedir. Bununla birlikte, gençlerin siyasal düşüncelerinin şekillenmesinde arkadaşların ve okunulan okulların oranı da azım sanamayacak niteliktedir. Okulların siyasal düşünce aşılması oldukça ilginçtir. Siyasal düşüncesini kendi birikimlerinden, okuduğu kitaplardan, önder olarak nitelediği büyüklerden ve gözlemlerinden aldığını belirten gençlerin oranı da %29.5'tir.

Tablo 27: Ailenin siyasal konularla ilgilenme durumu

Siyasetle ilgilenme durumu	Öğrenci sayısı	%
Yakından ilgilenir.	86	41
Yalnızca seçim dönemi oy kullanır	115	54.8
Hiç ilgileri yoktur	9	4.2
Toplam	210	100

Öğrenciler siyasal düşüncelerinin şekillenmesinde en çok ailelerinden etkilendiklerini belirtmişlerdir. Ailesi siyasetle ilgili olan gençlerin siyaset konusunda daha aktif olduğu bilinmektedir. Ailesi siyasal konularla pek ilgilenmeyip, ancak seçimler dönemlerinde siyasetle ilgilenen gençlerde, siyasetle ilgilenen ailenin gençlerine oranla, siyasetle ilgilenmenin doğru olmadığı anlayışı daha yaygındır. Siyasal düşüncenin en çok aile içi sosyalleşme sürecinde kazanıldığı ve arkadaşların siyasal yönelimlerin belirginleşmesinde etkili olduğu çıkarımı da bu verilere dayanarak açıklanabilir. Ancak, üniversite gençliğinin değişkenlerden etkilenme açısından, diğer gençlik kesimlerine oranla daha farklı olduğu da unutulmamalıdır. Bunun en güzel göstergesi, kuşaklar arası tutum farklarıdır. Ailesinden siyasal kültür kazanan gençler, bu kültürü kendi koşullarına göre biçimlendirmekte, siyasal yönelimlerini daha farklı yönlere çekebilmektedirler. Örneğin ailesi merkez sağ partilere eğilimli olan bir genç, kendisi içinde bulunduğu şartlardan ötürü milliyetçi muhafazakar bir aşırı sağ partiye ya da sosyalist bir partiye yönelebilmektedir.

Tablo 28: Ailenin siyasal görüşleriyle gencin siyasal görüşlerinin uyma durumu

Görüşlerin uyma durumu	Öğrenci sayısı	%
Tamamıyla uyar	36	17.1
Kısmen uyar	157	74.8
Hiç uymaz	17	8.1
Toplam	210	100

Yukarıda açıkladığımız gibi öğrencilerin büyük bir kısmı, siyasal düşüncelerini aileden almakla birlikte, ailesinin görüşleriyle gencin görüşleri birebir uyum göstermemektedir. Tablo 28’de görüleceği gibi ailesiyle siyasal konularda tamamıyla hemfikir olan gençlerin oranı sadece %17.1 olmasına karşın, görüşlerin kısmen uyduğunu söyleyen söyleyenlerin oranı %74.8’dir. Görüşleri hiçbir şekilde uymayanların oranı ise %8.1’dir.

Gençlerin siyasetle ilgilenme durumlarını, aileleriyle siyasal konularda uyuma durumlarını ele aldıktan sonra, üniversite gençlerinin siyasal yönelimleri, bu yönelimlere ilişkin davranışlarını, bilgi düzeylerini, tutarlılıklarını, yönelimlerine ilişkin siyasal düşüncelerinin siyasal yönelimleriyle ne derece uyduğunu da, ileriki analizlere ışık tutacak biçimde tanımlama gereği vardır. Bunun en öncelikli yolu, siyasal yönelimleri somutlaştıran, siyasal parti tercihlerinin, kendilerini siyasal ortam içerisinde hangi grupta gördüklerini açıklayan verilerin ve nihayetinde bazı siyasal konulardaki düşüncelerinin bilinmesidir. Böylelikle, gençlerin siyasal yönelimleriyle, bu yönelimleri biçimlendiren etkenler arasındaki bağıntı ya da ilişkiler daha net ve daha anlamlı bir şekilde çözümlenebilecektir.

Öncelikli olarak gençlerin siyasal parti tercihleri üzerinde durmak gerekmektedir. Çünkü siyasal parti tercihleri, siyasal yönelimlerin belirlenmesi açısından en somut verileri oluşturmaktadır.

Tablo 29: Üniversite öğrencilerinin siyasal parti tercihleri^(*)

Siyasi parti	Öğrenci sayısı	%
Hiç birine sempati duymuyorum	70	33.3
DYP	11	5.2
ANAP	11	5.2
FP	15	7.1
CHP	10	4.8
DSP	13	6.2
MHP	45	21.4
BBP	35	16.7
Toplam	210	100

Öğrencilerin %33.3’lük bir oranı varolan siyasi partilerin hiçbirisine sempati duymadığını söylemişlerdir. Böyle bir oranın çıkması doğaldır. Daha önceki verilerimizde de değinildiği gibi, üniversite öğrencilerinin büyük bir kısmı gerek toplumsal gerekse siyasal sorunların çoğunun siyasetçilerden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Böyle bir bakış açısı gençleri siyasetçilere, dolayısıyla siyasal partilere karşı bir güvensizliğe götürmüştür. Bu açıklamaya ek olarak depolitize olmuş bir gençlik kesiminden de söz etmek mümkündür. Gençlerin siyasal parti tercihleri konusunda ilginç olan nokta, merkez partiler olarak tanımlanan partileri daha az tercih etmeleridir. Parti tercihleri konusunda Milliyetçi aşırı sağ olarak tanımlanan MHP’yi tercih edenlerin oranı %21.4’le ilk sırayı almaktadır.

(*) Öğrencilerin tercih ettikleri siyasal partilerin dağılımı, bundan sonraki bölümlerde istatistiksel işlemler nedeniyle gruplandırılarak verilecektir.

Milliyetçi kanadın İslamcı özellik gösteren ve aşırı sağ olarak tanımlanan bir başka parti olan BBP'yi tercih edenlerin oranı %16.7 ile ikinci sırada yer almaktadır. İslamcı muhafazakar parti olarak nitelendirilen parti ise %7.1 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Ayrıca aşırı sol ya da sosyalist partilere Türkiye genelinde aldıkları oy oranı açısından bakıldığında, bu oran içerisinde de en çok gençlerin yer aldığı görülmektedir. Bütün bu oranlar gençlerin yetişkinlere göre, aşırı ya da uç olarak bilinen partilere daha çok eğilimli olduklarını göstermektedir.

Tablo 30 : Sempati duyulan partinin en önemli özelliği

Sempati duyulan partinin özelliği	Öğrenci sayısı	%
Milliyetçi, Muhafazakar olduğu için	44	21
Atatürkçü olduğu için	7	3.3
Sosyalist olduğu için	5	2.4
İslamcı olduğu için	17	8.1
Yenilikçi ve kararlı olduğu için	40	19
Demokrat olduğu için	19	9
Bilmiyorum	78	37.1
Toplam	210	100

Tablo 31: Öğrencilerin kendilerini temsil ettiğine inandıkları siyasal gruplar

Siyasal grup	Öğrenci sayısı	%
Milliyetçi gençlik	47	22.4
İslamcı gençlik	31	14.7
Solcu gençlik	24	11.4
Kemalist gençlik	13	6.2
Liberal gençlik	7	3.3
Uyumlu gençlik	88	41.9
Toplam	210	100

"İçtenlikle belirtmeniz gerekirse kendinizi hangi gençlik grubuna daha yakın görüyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar neredeyse gençlerin parti tercihleriyle doğru orantılı olarak çıkmıştır. Kendisini uyumlu gençlik grubuna dahil edenlerin siyasal ilgi ve bilgiler konusunda diğer gençlik gruplarına oranla daha pasif olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte milliyetçi gençlik grubu %22.4 oranıyla, tıpkı siyasal parti tercihlerinde olduğu gibi ilk sıradadır. Bunu yine %14.7 oranıyla İslamcı gençlik izlemektedir. Solcu gençlik oranının %11.4 olarak belirmesinin nedeni, özünde sosyalist olan partilere yönelim gösteren gençlerin yanında, merkez sol partilere eğilimli olan gençlerin de kendilerin bu gençlik grubuna ait görmesidir. Bütün bu gençlik kesimleri içerisinde kendilerini Kemalist gençlik grubunda görenlerin oranı yalnızca %6.2 oranındadır.

Tablo 32: Cumhurbaşkanını kim seçer sorusuna verilen cevaplar

Cevaplar	Öğrenci sayısı	%
TBMM (Doğru)	174	82.9
Diğer cevaplar (Yanlış)	36	17.1
Toplam	210	100

Tablo 33: Cumhurbaşkanı kaç yıl süre ile seçilmektedir sorusuna verilen cevaplar

Cevaplar	Öğrenci sayısı	%
7 Yıl (Doğru)	151	71.9
Diğer cevaplar (Yanlış)	59	28.1
Toplam	210	100

Bir siyasal düzenin istikrarı ve iyi işlemesi, o düzen içerisinde yaşayan bireylerin siyasal kurumların ve bireylerin siyasal kurumlar ve bunların görev ve işleyişi konularında doğru bilgilere sahip olmalarını da gerektirir (Ozankaya 1966:58). Bu bakımdan araştırmamızda da üniversite gençlerinin siyasal ilgilerinin ve bilgilerinin ölçülmesi için bilgi sorularına yer verilmiştir

Öğrencilerin siyasal düzen ile ilgilerini ve bilgilerini ölçmek için sorulan siyasal bilgi soruları, Cumhurbaşkanının kim tarafından ve kaç yıl süreyle seçildiği şeklindedir. Özellikle her üniversite öğrencisinin bilmesi gerektiğini düşündüğümüz ya da bilme olasılığının en yüksek olduğu sorular olarak niteleyebileceğimiz sorulara verilen cevaplar normal dağılım göstermektedir. Cumhurbaşkanının kim tarafından seçildiği sorusuna %82.9 oranında doğru cevaplar verilmiştir. Yanlış cevap verenlerin oranı ise, %17.1'dir. Yanlış cevaplar içerisinde Cumhurbaşkanı halk seçer, Bakanlar Kurulu seçer şeklinde cevaplar yaygındır. Cumhurbaşkanı kaç yıl süreyle seçilmektedir? sorusuna verilen cevapların %71.9 oranıyla önceki soruya verilen doğru cevap oranından daha düşük olduğu dikkat çekmektedir. Bu soruya yanlış cevap verenlerin oranı %28.1'dir. Yanlış cevaplar içerisinde 4 yıl ve 5 yıl cevapları yoğunluk kazanmaktadır. Araştırma esnasında karşılaşılan ve önemli gördüğümüz bir konu, bu sorulara yanlış cevap verenlerin içerisinde kamu yönetimi öğrencilerinin de azımsanamayacak oranlarda bulunmasıdır. Buradan öğrencilerin siyasal ilgiler ve bilgiler açısından yeterince verimli olmadığı sonucuna gidilebilir. Zira diğer veriler de bunu doğrulamaktadır.

Üniversiteli gençlerin siyasal ilgi, bilgi ve inançlar hakkındaki genel görünümleri ele alındığında, özellikle siyasal yönelimleri ile ilgili düşünceler önem kazanmaktadır. Bu konuyla ilgili öğrencilere belirli siyasal görüşler sunulmuş, kendi görüşlerine uygunluk derecesi ölçülmeye çalışılmıştır. Bu görüşlerin bazıları ve öğrencilerin bu görüşlere katılma durumları aşağıda verilmiştir.

Tablo 34: “Toplumun modernleşmesi için sosyal yapımızda, düşüncelerimizde ve yaşayış tarzımızda radikal bir değişme gerekir” ifadesine katılma durumu

Görüşe uygunluk durumu	Öğrenci sayısı	%
Görüşüme çok uygun	71	33.8
Görüşüme biraz uygun	74	35.2
Kararsızım	31	14.8
Görüşüme aykırı	25	11.9
Görüşüme çok aykırı	9	4.3
Toplam	210	100

Siyasal parti tercihlerinde milliyetçi-muhafazakar ve İslamcı özellikler gösteren ve aşırı sağ olarak tanımlanan partilerin oransal olarak daha yüksek oranlar göstermesine karşın, modernleşme ve radikal değişimi zorunlu gören siyaset düşünceye katılma oranının toplamda %69 olarak belirmesi enteresan bir durum sergilemektedir. Bu fikre karşı olanların oranı ise, %16.2 oranındadır.

Tablo 35: Esas olan zihniyet değişikliğidir. Bizi Çağ dışına iten gelenekleri bırakıp her şeyiyle modern bir hayat kurmalıyız görüşüne katılma durumu

Görüşe uygunluk durumu	Öğrenci sayısı	%
Görüşüme çok uygun	62	29.5
Görüşüme biraz uygun	56	26.7
Kararsızım	20	9.5
Görüşüme aykırı	49	23.3
Görüşüme çok aykırı	23	11
Toplam	210	100

Benzer özellikler gösteren bir başka soruya verilen cevaplar da önceki sorudan farklı nitelikler göstermemektedir. Siyaset kuramı açısından değişim ve yenileşme daha çok sol siyaset fikirlerin temele koyduğu bir anlayışı ifade etmektedir. Ancak tablo 35’te de görüldüğü gibi, öğrencilerin büyük bir kısmı, muhafazakarlığı reddederek değişime açık olduklarını, hatta geleneklerin toplumu çağ dışına ittiğini belirten görüşe katılmışlardır.

Tablo 36: Eski ile bağlarını koparan bir millet yıkılmaya mahkum bir millettir ve buna izin vermemek gerekir görüşüne katılma durumu

Görüşe uygunluk durumu	Öğrenci sayısı	%
Görüşüme çok uygun	122	58.1
Görüşüme biraz uygun	65	31
Kararsızım	5	2.4
Görüşüme aykırı	16	7.6
Görüşüme çok aykırı	2	1
Toplam	210	100

Belli anlamlarda yukarıdaki soruların aksi yönde bir düşünceyi ifade eden, “eski ile bağlarını koparan bir millet yıkılmaya mahkum bir millettir ve buna izin vermemek gerekir” düşüncesine katılma durumu, önceki cevaplarla çelişen, muhafazakar nitelikte bir görünümü öne çıkarmaktadır. Bu görüşe katılma durumu toplamda %89 oranındadır. Aslında siyasal yönelimlere uygun olan düşünce, bu soruyla anlam kazanmıştır. Önceki iki soruya ve bu soruya verilen cevaplara bakıldığında, temelde bir tutarsızlık açıkça belli olmaktadır. Bu tutarsızlığın tek açıklaması, öğrencilerin siyasal ilgi ve siyasal bilgi düzeylerinin düşük olmasıdır. Gençler belirli partilere eğilim göstermekte buna karşın, eğilim gösterdiği partinin temel görüşlerine aykırı düşünceleri onaylayabilmektedir. Bununla birlikte gençlerin ne kadar muhafazakar görünüşlü olurlarsa olsunlar, değişimi de içlerinde yaşattıkları bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak geleneksel kimliklerin düşünceler üzerindeki biçimlendirici etkilerini de göz ardı etmemek gerekmektedir.

Tablo 37: Tam ve olgun bir dünya görüşüne sahip olabilmek için dini inanç zorunludur görüşüne katılma durumu

Görüşe uygunluk durumu	Öğrenci sayısı	%
Görüşüme çok uygun	100	47.6
Görüşüme biraz uygun	59	28.1
Kararsızım	13	6.2
Görüşüme aykırı	26	12.4
Görüşüme çok aykırı	12	5.7
Toplam	210	100

Öğrencilere sorulan diğer bir soru “Tam ve olgun bir dünya görüşüne sahip olabilmek için dini inanç zorunludur” ifadesine katılıyor musunuz? şeklindedir. Bu sorudan alınan cevapların oransal dağılımına bakıldığında, toplamda %75.7 oranıyla tam ve olgun bir dünya görüşüne sahip olabilmenin koşullarından biri dini inanç olarak belirlemektedir. Burada akla, gelen siyasal fikirlerin temeline din olgusunu koymanın hangi ölçülerde ve ne şekilde bir siyasal yönelimi ortaya çıkarttığı sorusudur ki, bu soruya verilebilecek cevaplar temelde ülke siyaseti açısından sorunlu olan bir durumu da dile getirmektedir. Gençlerin din olgusuyla bütünleştirilmeleri ve siyasal yönelimlerini de dinsel değerler üzerine kurmaları bir çok etkenle açıklanabilir. Ancak burada önemli olan nokta, gençler için ve daha önemlisi ülkenin geleceği için elde bulunan bu verilerin ne derece önemli olduğudur. Özetle gençlerin çoğunun siyasal düşüncelerinin temeline din olgusunu oturtmaları, uzun vadede düşündürücüdür. Kanımızca gençlerin böyle bir bakış açısı sahibi olmalarının tek nedeni yine yetişkinlerdir. Din olgusunun kendi işlevi dışında, yaşamın her alanında hakim görülmesi ve bunun özellikle siyasete alet edilmesi siyasal ve toplumsal istikrar bakımından oldukça sakıncalıdır. Buna nedenle, ülkenin geleceği için teminat olan gençlerin böyle bir tutum sergilemesinin tüm gerekçeleri açığa çıkartılıp, gençlerin din konusunda sömürülmesinin önüne geçilmelidir.

Tablo 38: Bu toplumda dini inanç ve ibadet özgürlüğümüz sınırlanmaktadır sorusuna verilen cevaplar

Görüşe uygunluk durumu	Öğrenci sayısı	%
Görüşüme çok uygun	123	58.6
Görüşüme biraz uygun	44	21
Kararsızım	14	6.7
Görüşüme aykırı	20	9.5
Görüşüme çok aykırı	9	4.3
Toplam	210	100

Benzer nitelikteki soruya verilen cevapların oranı da benzerlik göstermektedir. “Bu toplumda dini inanç ve ibadet özgürlüğü sınırlanmaktadır” düşüncesine katılanların oranı yine %79.5’le en yüksek orandadır. Genel anlamda her kesin kabul edebileceği gibi, bu toplumda dini inanç ve ibadet özgürlüğü sınırlanmış değildir. Aksine anayasamızda da belirtildiği gibi, herkesin istediği dine istediği biçimde inanma ve ibadet etme özgürlüğü vardır. Kanımızca gençlerde beliren bu tutumun temel nedeni, son zamanlarda siyasal islamın belli oranlarda öne çıkması ve türban konusudur. Siyasal bir sembol haline getirilen türban (başörtüsü) özellikle üniversiteler açısından sorun olmuştur. Türbana siyasal bir görünüm kazandırılmasının olumsuz yansımalarının en çok üniversitelerde hissedilmesi, öğrencilerde bu toplumda dini inanç ve ibadet özgürlüğümüz sınırlanmaktadır görüşünü yaygın kılmıştır. Bu ve buna benzer durumların gençleri siyasal düzene karşı bir tutuma da götürdüğü söylenebilir.

Tablo 39: Gençlerin Kemalizm Türkiye’nin bugünkü sorunlarına cevap verebilecek yeterli bir yoldur görüşüne katılma durumu

Görüşe uygunluk durumu	Öğrenci sayısı	%
Görüşüme çok uygun	36	17.1
Görüşüme biraz uygun	58	27.6
Kararsızım	51	24.3
Görüşüme aykırı	47	22.4
Görüşüme çok aykırı	18	8.6
Toplam	210	100

Gençlerin “Kemalizm Türkiye’nin bugünkü sorunlarına cevap verebilecek yeterli bir yoldur” düşüncesine katılma durumu %44.8 oranındadır. Bu konuda kararsız olanların oranı %24.3 iken, bu görüşe katılmayanların oranı %31’dir. Burada ele alınması gereken nokta, kararsızların tutumudur. Cumhuriyet ideolojisi ile Cumhuriyet gençliği arasında bir tutarsızlığın oluştuğunun görülmesi, önceki veriler göz önüne alındığında kolaylıkla açıklanabilmektedir. Ancak şu da bir gerçektir ki, Kemalizm karşıtlığı daha çok uç ideoloji olarak nitelendirilen aşırı sağ ya da sol ideolojilerde yoğunlaşmaktadır. Genel anlamda bunun nedeni ise, bu ideoloji ve/veya örgütlerin varolan siyasal rejimi, dolayısıyla Kemalizm’i kendi varlıkları için bir tehlike olarak görmeleridir. Ama ne yazık ki, Kemalizm’e ya da siyasal rejime karşı yürütülen politikalar en çok gençler üzerinde etkili olmaktadır.

Tablo 40: Bu ülkenin en önemli tehlikesi Komünizm tehlikesidir. Ancak bu millet ne pahasına olursa olsun komünistlerle savaşacaktır görüşüne katılma durumu

Görüşe uygunluk durumu	Öğrenci sayısı	%
Görüşüme çok uygun	81	38.6
Görüşüme biraz uygun	39	18.6
Kararsızım	39	18.6
Görüşüme aykırı	28	13.2
Görüşüme çok aykırı	23	11
Toplam	210	100

Öğrencilere sorulan bir başka soru komünizmin onlar için ne ifade ettiğini anlama amacına yönelik olarak sorulan sorudur. Ülkenin geleceği için Komünizmi bir tehlike olarak niteleyenlerin oranı %57.1'dir. Bu konuda kararsız olanlar %18.6 iken, Komünizmin bir tehlike olduğuna inanmayanların oranı %24.2'dir. Bu veriler aslında başından beri açıklamaya çalıştığımız bir konuyu tekrar önümüze sermektedir. Bu konu öğrencilerin siyasal yönelimlerinde tutarlı olmadığı, siyasal bilgi ve ilgilerinin yetersiz olduğu çıkarımıdır. 1990'lı yılların başından itibaren siyasal değişme gelişmeler komünizmi bir tehlike olmaktan çıkarmıştır. Komünist ya da sosyalist bloklar çözülmüş, siyasal kimliklerini tamamen değiştirmişlerdir. Bütün bunlara rağmen komünizmi bir tehlike olarak adetmenin birbiriyle bağlantılı iki nedeni vardır. Bunlardan birincisi; daha öncede vurguladığımız gibi, gençlerin siyasal bilgiler ve ilgiler konusundaki yetersizliğidir; ikincisi ise, bu yetersizliklere bağlı olarak ortaya çıkmış olan ve siyasal hükümlere, yakın olduğu ideolojik örgütlere körü körüne bağlılığı getiren siyasal bakış açılarıdır. Bu tür bakış açılarının ön yargı taşıdıkları ve özellikle duygusal bağlarla savunuldukları araştırmamızın diğer tekniklerinden aldığımız verilerce de doğrulanmıştır.

Üniversite öğrencileri ile ilgili verilere bütünsel bir açıdan baktığımızda da benzer çıkarımları yapabilmek olanaklıdır. Siyasal ilgiler ve bilgiler konusunda yetersiz olmak, bunun yanında siyasal yönelimlerinde ve davranışlarında tutarsızlıklar sergilemek, körü körüne itaat etmek, aslında yanlış olduğunu bildiği halde siyasal eğiliminin doğru bulduğu fikirler üzerinde ısrar etmek genellenebilecek çıkarımlardır. Bu çıkarımlar ise gençliği, gelecek ve siyasal düzenin istikrarı için bir teminat olmaktan öte, bir kaygı kaynağı olarak görmemize yetmektedir.

C- ÜNİVERSİTE GENÇLERİNİN SİYASAL YÖNELİM VE DAVRANIŞLARINI BELİRLEYEN ETMENLER

Üniversite öğrencilerinin siyasal yönelimlerini belirleyen etmenler toplumsal ekonomik, biyo-fiziksel, psikolojik ve siyasal olmak üzere belirli kategorilerde ele alınmaktadır. Kuramsal olarak bu etkenlerin gençlik üzerinde ne derece etkili olduğunu daha önceki bölümlerde görmüştük. Özellikle toplumsal-ekonomik etkenler gençlerin siyasal yönelimlerinin belirginleşmesinde önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan üniversite gençlerinin toplumsal-ekonomik özelliklerini tanımladıktan sonra, bunların siyasal yönelim ve davranışlara etkilerini verilerimiz çerçevesinde

çözümlemekte yarar vardır. Toplumsal-ekonomik değişkenler içerisinde yaş, cinsiyet gibi biyo-fiziksel etkenler de alınmıştır. Çünkü, bu etkenlerin toplumsal şartlar anlamında ele alınması çalışmamız ve konunun bütünselliği açısından daha yararlı görülmüştür.

1. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİYASAL YÖNELİMLERİNİ BELİRLEYEN TOPLUMSAL-EKONOMİK ETKENLER

a. Cinsiyet Farklılığının Siyasal Yönelim Ve Davranışlarla İlişkisi

Cinsiyet insanların daha doğuştan başlayarak, hemen bütün hayat deneyimlerinde farklı roller benimsemelerinin, farklı şekillerde muamele görmelerinin bir kaynağıdır. Erkek çocuklarla kız çocuklarının statüleri, rolleri ve ilgileri, böylece daha ilk çocukluktan başlayarak farklılaşmaktadır. Bu fark siyasal yönelimler anlamında da görülmektedir (Ozankaya 1966). Araştırmanın kuramsal bölümünde de değinildiği gibi, kadın ve erkek arasındaki farkın siyasal yönelimlere yansımaları, özellikle kadının erkeğe oranla daha edilgen olmasıyla sonuçlanabilmektedir. Bu konuda yapılan birçok araştırmanın sonuçları da bunu göstermektedir (Onat 1993, Kışlalı 1996, Arat 1998, Kandiyoti 1998). Kadın erkeğe oranla siyasetle daha az ilgilenmekte, siyasal konuları daha az konuşmakta kısacası, daha az siyasal davranışlar göstermektedir. Bu durumun bir çok sebebi vardır. Ancak en önemli sebebinin toplumun kadına yüklediği değerler ve roller olduğunu söyleyebiliriz. Bu çerçevede kadının toplumsal yaşam içindeki belirginleşmiş yeri, onu siyasal yönelimler konusunda erkeklere oranla daha ilgisiz kılmıştır.

Tablo 41: Cinsiyet ve siyasal faaliyetlere katılma durumu arasındaki ilişki

		Siyasal Faaliyetler					
Cinsiyet		Gösteri Yürüyüşü	Miting	Seçim toplantıları	Bir siyasi partide faaliyet	hiçbirisi	TOPLAM
Erkek	Sayı	10	21	6	10	82	129
	%	7.8	16.3	4.7	7.8	63.6	100
Kız	Sayı	2	7	10	3	59	81
	%	2.5	8.6	12.3	3.7	72.8	100
TOPLAM	Sayı	12	28	16	13	141	210

$$X^2= 10.427$$

S.d. 4

P< 0.05

C= .21

Tablomuz verilerinden cinsiyet ile siyasal faaliyetlere katılma durumu arasında ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Kızların erkeklere oranla, gösteri yürüyüşü, siyasal bir partide faaliyette bulunma gibi daha çok aktivite gerektiren siyasal etkinliklerde daha az yer aldıkları görülmektedir. Erkekler ise, mitinglere katılmak, gösteri yürüyüşlerine katılmak gibi faaliyetlerle, diğer siyasal etkinliklerde daha aktiftirler. Genel açımda ele alındığında hiçbir siyasal faaliyete katılmayan öğrencilerin kızlarda %72.8 oranıyla erkeklere nazaran daha pasif olduğu da ortaya çıkmaktadır. Örneklemdaki erkek oranının kızlardan fazla olması dikkate alındığında bu çıkarım açıklık kazanmaktadır. Cinsiyet ayrımı, siyasal tercihler bağlamında daha çok öne çıkmaktadır (Tablo 41).

Tablo 42: Cinsiyet farklılığı ve siyasal tercih ilişkisi

Cinsiyet		Siyasal Tercihler					TOPLAM
		Hiçbirine sempatisi yok	Merkez sağ (DYP-ANAP)	Dinci sağ (FP)	Merkez sol (DSP-CHP)	Milliyetçi Sağ (MHP-BBP)	
Erkek	Sayı	42	12	10	7	58	129
	%	32.6	9.3	7.8	5.3	45.0	100
Kız	Sayı	28	10	5	15	23	81
	%	34.6	12.3	6.2	18.5	28.4	100
TOPLAM	Sayı	70	22	15	22	81	210

$X^2= 12.355$

S.d. 5

$P < 0.05$

$C= .23$

Cinsiyet ve siyasal tercih dağılımı arasında da, görüldüğü üzere anlamlı bir ilişki söz konusudur. Kızlar genelde Merkez Sağ ve Merkez Sol partileri tercih etmektedirler. Bununla beraber dinci sağ ve milliyetçi sağ olarak nitelendirilen partilere yönelim kızlarda daha düşüktür. Bu partileri erkeklerin kızlara oranla daha çok tercih ettikleri görülmektedir. Bu noktada merkez dışında kalan partilerin erkek egemen parti olma imajı (Güldiken 1996:62) ve diğerlerine göre daha radikal olmaları kızların bu partilere eğilimini azaltmıştır diyebiliriz.

b. Kır Ya Da Kent Kökenli Oluşun Siyasal Yönelim Ve Davranışlara Etkileri

Kırsal kesimden ya da kentsel yaşamdan gelmek, kırsal kesimden gelenler için kıra özgü kültürü, yaşam tarzını dolayısıyla bakış açısını taşıyor olmak, kentten gelen içinde kente özgü tutum ve davranışları taşıyor olmak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, kentten ya da kırdan geliyor olmak, siyasal yönelim ve davranışların belirginleşmesinde de ayırıcı bir anlam ifade etmektedir. Bu aynen, kentle köy arasındaki ayrıma benzemektedir. İki farklı toplumsal yapı biçiminin, birbirinden ayrılan bir çok yönü vardır. Bu ayrım insanların yaşam biçimlerinde, statülerinde, rollerini oynama biçimlerinde açıkça görülür. Siyasal anlamda bu ayrımdan yola çıkılarak, kentsel alandaki insanların kırsal alana göre siyasal davranışlarında daha bağımsız ve bilinçli olduğu varsayılmaktadır. Buna karşın kırsal alandaki siyasal davranışların çoğunlukla bağımlı olduğu ileri sürülmektedir. Bu bağımlılık kırsal alanda yaygın olan geleneksel ilişkiler ve birincil davranış örüntüleri kapsamında açıklanmaktadır. Kentteki bağımsızlığın temel nedeni ise, modernlik ve ikincil ilişkilerin yaygınlığıdır. Ancak toplumumuz açısından özellikle kır ya da kent ayrımını kesin çizgilerle ayırmak ne derece doğrudur tartışma konusudur. Zira, kıra özgü olarak tanımlanan temel biçimlenmeleri kentlerimizde de yoğun olarak görmekteyiz daha öncede değinildiği gibi, bu tür değerlendirmeler yapılırken, kentleşme sürecimiz ve nitelikleri göz önünde tutulmalıdır.

Tablo 43: Doğum yeri ve siyasal konularla ilgili konuşma ilişkisi

Siyasal konularla ilgili konuşma durumu			
Doğum yeri	Evet konuşurum	Hayır konuşmam	Toplam
Köy	41	11	52
Kasaba veya ilçe	27	11	38
Kent	69	51	120
Toplam	137	73	210

$X^2 = 7.98$

S.d. 2

P < 0.05

C = .19

Kentsel ve kırsal kesim doğumluların günlük yaşamda siyasal konularla ilgili konuşma durumları tablo 43'de verilmiştir. Bu verilere göre kır ya da kent kökenli olmakla, siyasal konuları konuşma arasında ilişki olduğu görülmektedir. Kent doğumlular köy doğumlulara oranla, siyasal konularla daha yakından ilgilidirler. Köy ile kent arası yerleşim yeri olarak niteleyebileceğimiz kasaba veya ilçe kökenli gençlerin, siyasal konuları konuşma oranı hem köy doğumlularınkinden hem de kent doğumlularınkinden düşüktür. Bununla birlikte kent kökenlilerinde siyasal konuları konuşmama konusundaki oranının yüksekliği ilginçlik taşımaktadır.

Tablo 43: Toplumsal köken ve siyasal düşüncenin şekillenmesinde etkilenen kişiler ilişkisi

Siyasal düşüncenin şekillenmesinde etkilenen kişiler						
Toplumsal Köken		Aile	Arkadaş	Okullar	Diğer	TOPLAM
Kır kökenli	Sayı	23	16	25	26	90
	%	25.6	17.8	27.8	28.9	100
Kent kökenli	Sayı	45	28	11	36	120
	%	37.5	23.3	9.2	30.0	100
TOPLAM		68	44	36	62	210

$X^2 = 13.436$

S.d. 3

P < 0.01

C = .24

Siyasal düşüncenin şekillenmesinde en çok kimlerden etkilendiniz sorusuna kır kökenliler, daha çok okul ve arkadaşlar cevabını verirken, kent kökenlilerde cevaplar aile üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca diğer etkenler seçeneğine giren, okuduğum kitaplardan, önder bir büyüğün yönlendirmesinden gibi değişkenlerinde kır kökenli gençler üzerinde etkili olduğunu görmekteyiz. Verilerimiz doğum yeri ve siyasal düşüncelerin şekillenmesinde etkili olan kişiler dağılımında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak siyasal sosyalleşme süreci etkenlerinin kentlerde daha yoğun olması aile değişkenine yoğunlaşan cevaplar üzerine düşünmemizi gerektirmektedir. Bununla birlikte kırsal kesim kökenli gençlerin özellikle üniversitede siyasal düşüncelerinin belirginleştiğini çikarsayabiliriz. Kırsal kökenli gençlerin siyasal düşüncelerinin şekillenmesinde etkilendikleri kişiler olarak arkadaşlarını ve okudukları okulları göstermesi bunun en güzel ispatıdır.

Tablo 44: Kırsal ya da kent kökenli oluşla, siyasal tercih ilişkisi

Toplumsal köken		Siyasal Tercihler					TOPLAM
		Hiçbirine sempatisi yok	Merkez sağ (DYP-ANAP)	Dinci sağ (FP)	Merkez sol (DSP-CHP)	Milliyetçi Sağ (MHP-BBP)	
Kır kökenli	Sayı	34	8	10	5	33	90
	%	37.8	8.9	11.1	5.6	36.7	100
Kent kökenli	Sayı	36	14	5	17	48	120
	%	30	11.7	4.2	14.2	40.0	100
TOPLAM		70	22	15	22	81	210

$X^2 = 8.572$

S.d. 4

P > 0.05

C = .19

Kır ya da kent kökenli oluşla, siyasal tercihler arasında araştırmamız açısından bir ilişki ortaya çıkmamıştır. Ancak burada kentleşme sürecinin yönünü ve yapısını göz önünde tutmak gerekmektedir. Parti tercihleri açısından bakıldığında, Merkez sağ ve merkez sol partilere kent kökenli gençlerin daha çok yöneldiği görülmektedir. Bununla birlikte dinci sağ eğilimler özellikle kır kökenli öğrencilerde yoğunudur. Kırsal kesim gençlerin aynı zamanda milliyetçi partilere yönelme eğilimi de fazladır. Bu nokta da, kentlilerin daha çok merkez partilere yönelmesine karşın, kırsal kesim kökenlilerin merkez dışı partilere yöneldiği çıkarımı araştırmamız açısından da doğrulanmıştır.

c. Gelir durumunun siyasal yönelim ve davranışlara etkisi

Gelir durumu ya da başka bir ifadeyle ekonomik durum bireylerin sosyo-ekonomik statüsünü belirleyen en önemli etkidir. Sosyal tabakalaşma olgusu da öncelikle ekonomik gelir ekseninde belirginleşmektedir. Bireyler ancak gelirlerince, toplumda yer bulabilmekte, söz sahibi olabilmektedir.

Siyasal yönelim ve davranışların, siyasal tüm faaliyetlerin de en önemli belirleyicilerinden biri yine ekonomik durumdur, yani gelir seviyesidir. Yapılan birçok araştırmada da bu çıkarım doğrulanmaktadır (Ozankaya 1966, Kışlalı 1974, Çavdar 1985, Güldiken 1996).

Gelir seviyesi ve siyasal yönelimler açısından şu ana belirleme yapılmaktadır (Ozankaya 1966:142): Aşağı toplumsal-ekonomik düzeyden gelen öğrenciler siyasal sürece daha az katılmakta, ekonomik düzey yükseldikçe katılma da artmaktadır. Orta ekonomik düzey içerisinde bulunanların siyasal sürece katılma eğilimi daha fazladır.

Bütün bunlar göz önüne alındığında, siyasal yönelim ve gelir durumu ilişkisi gençlik açısından şu şekilde değerlendirilebilir:

Gençlerin ekonomik düzeyleri düştükçe, siyasal ilgileri ve siyasal davranışları sorunlar ekseninde şekil bulmaktadır. Zira ekonomik sorunlar, hızla gelişen toplumsal yapının tüketim tutkusunu kamçılmasıyla daha büyük boyutlar kazanmakta, psikolojik boyuttan tutun, arkadaş ilişkilerine kadar yansımaktadır. Gençlerin ihtiyaçlarını yeterince karşılayamaması, onları içine

kapank ya da isyankar hale getirmekte, genel amaçlarını iyi bir ekonomik gelir için her yolu geçerli sayma anlayışına kadar vardırırmaktadır. Bu ise onları toplumun olumlu görmeyeceği davranışlara itebilmektedir.

Bununla beraber, siyasal yönelimler için ekonomik durumun belirleyiciliği gençlerin üniversite ortamına girmesiyle farklı yönler alabilmektedir. Aynı ekonomik düzeylerdeki gençlerin bütünleşme konusunda benzer nitelikler sergilemesi ve yine siyasal yönelimlerini ifade ediş biçimleri paralellik gösterebilmektedir.

Tablo 46: Ailenin gelir durumu ve siyasal tercih ilişkisi

Siyasal Tercihler							
Cinsiyet		Hiçbirine sempatisi yok	Merkez sağ (DYP-ANAP)	Dinci sağ (FP)	Merkez sol (DSP-CHP)	Milliyetçi Sağ (MHP-BBP)	TOPLAM
		68-100	Sayı	22	7	7	2
	%	35.5	11.3	11.3	3.2	38.7	100
101-200	Sayı	35	13	5	10	42	105
	%	33.3	12.4	4.8	9.5	40.0	100
201-300 ve yukarısı	Sayı	13	2	3	10	15	43
	%	30.2	4.7	7.0	23.3	34.9	100
TOPLAM	Sayı	70	22	15	22	81	210

$$X^2= 15.646$$

S.d. 8

P< 0.05

C .24

Araştırmamızın bulgular kısmının başında ifade edildiği gibi, Cumhuriyet Üniversitesi'ne gelen öğrencilerin büyük bir kısmı ekonomik düzey bakımından düşük sayılabilecek gelirlere sahiptirler (Tablo 10). Genelde düşük gelirli öğrencilerden alınan veriler normal dağılım göstermektedir. Ekonomik düzeyi düşük öğrencilerin hiçbir partiye sempati duymuyorum cevabında yoğunlaşmaları, ekonomik düzeyi düşük bireylerin siyasal sürece daha az katılmaktadır ifadesini doğrulamaktadır.

Ailenin gelir durumuyla siyasal tercihler arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Merkez solda ve sağda normal bir dağılım göze çarparken, uç olarak nitelendirilen dinci sağ ve milliyetçi partilerde daha çok ekonomik düzeyi düşük olan öğrenciler yoğunlaşmaktadır. Aynı zamanda merkez sağ partileri de beklenenin aksine, ailesinin geliri 150 milyonun altında olan öğrenciler tercih etmektedir.

d. Aile yapısının siyasal yönelim ve davranışlara etkisi

Bireylerin siyasal yönelimleri öğrenme süreci, daha doğrusu siyasal sosyalleşme süreci açısından en temel belirleyicinin aile olduğu birçok araştırmada ortaya konulmuştur (Ozankaya 1966, Kışlalı 1974, Ekşi 1985, Erol 1994, Kocacık 1998). Üniversite öğrencilerinin halihazırda bir toplumsal ekonomik statüsü olmadığı düşünülürse, ailelerinin bulunduğu toplumsal-ekonomik düzeyin onlar

üzerindeki etkisi daha anlaşılır olacaktır. İşlevsel açıdan aile yapısı, gelir durumu gibi etkenlerin karşılıklı etkileşimlerinde olduğu gibi, aile yapısını oluşturan tüm etkenlerin de bireylerin siyasal yönelim ve davranışlarını belirleme konusunda etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 47: Aile biçimi ile siyasal tercih ilişkisi

Aile biçimi		Siyasal Tercihler					TOPLAM
		Hiçbirine sempatisi yok	Merkez sağ (DYP-ANAP)	Dinci sağ (FP)	Merkez sol (DSP-CHP)	Milliyetçi Sağ (MHP-BBP)	
Çekirdek aile	Sayı	48	16	9	16	71	160
	%	30.0	10.0	5.6	10.0	44.4	100
Geniş aile	Sayı	22	6	6	6	10	50
	%	44.0	12.0	12.0	12.0	20.0	100
TOPLAM		70	22	15	22	81	210

$$X^2= 10.566$$

S.d. 4

$$P<0.05$$

C.21

Aile biçimiyle siyasal tercihler arasında araştırmamız açısından anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Kuramsal olarak, geniş aileler geleneksel yapıya, dolayısıyla muhafazakar eğilimlere sahiptir. Ancak muhafazakar ya da aşırı olarak nitelendirilen partilere aile biçimi çekirdek olan gençlerin daha çok yöneldikleri görülmektedir. Elbette ki çekirdek aile tipinin oransal yoğunluğu göz ardı edilmemelidir. Fakat asıl önemli olan, daha önceki çıkarımlarda değinildiği gibi, çekirdek ya da kentsel aile nitelendirmesine neden olan etmenlerin nesnel şartlardaki görünümüdür. Bu nedenle sadece niceliksel boyutta tanımlama yaparak siyasal analiz yapmak doğru olmayacaktır. Aile biçiminden çok aile içi ilişkilerin önemi bu noktada anlam kazanmaktadır.

Tablo 48: Aile içi kararlarda etkili olanlar ve siyasal düşüncenin şekillenmesi

Siyasal düşüncenin şekillenmesinde etkilenilen kişiler						
Toplumsal Köken		Aile	Arkadaş	Okullar	Diğer	TOPLAM
Baba	Sayı	24	29	15	27	95
	%	25.3	30.5	15.8	28.4	100
Anne	Sayı	4	3	4	7	18
	%	22.2	16.7	22.2	38.9	100
Aile Üyeleri birlikte	Sayı	40	12	17	28	97
	%	41.2	12.4	17.5	28.9	100
TOPLAM		68	44	36	62	210

$$X^2= 13.101$$

S.d. 6

$$P<0.05$$

C=.24

Görüldüğü gibi aile içi kararlarda etkili olma durumuyla, siyasal düşüncüyü şekillendiren etkenler arasında anlamlı bir ilişki vardır. Tek yanlı, baskıcı, dolayısıyla geleneksel karar verme şeklinin hakim olduğu ailenin gençlerinde aileden çok arkadaşlardan etkilenme oranı daha yüksektir. Demokrat görünüm sergileyen ailelerin çocukları siyasal düşüncelerinde ailelerine yaklaşmaktadırlar.

Aile yapısı ile ilgili bir başka değişken aile içi ilişkilerde ailenin gence karşı tutumudur. Aile tutumları demokrat, otoriter, koruyucu olabildiği gibi ilgisizlikte söz konusu olabilmektedir. Ailenin gence karşı geliştirdiği tutum direk olarak siyasal sosyalleşme sürecine etki edebilmektedir.

e. Eğitim durumunun siyasal yönelim ve davranışlara etkisi

Özellikle üniversite öğrencileri açısından, üniversiteye gelmeden önceki mezun oldukları okulların siyasal yönelim ve davranışlara etki ettiği bilinmektedir. Bu etki okulların kendine özgü özelliklerinden kaynaklandığı gibi, okulların siyasallaşmasından da kaynaklanmaktadır. Sosyalleşme sürecinde aile kurumundan sonra önemlilik ve etkililik bakımından ikinci sırada yer alan okullar taşıdıkları özellikler ve öğrencilere kazandırdıkları açısından düşünülmelidir.

Tablo 49: Mezun olunan okul ve siyasal tercih ilişkisi

Aile biçimi		Siyasal Tercihler					TOPLAM
		Hiçbirine sempatisi yok	Merkez sağ (DYP-ANAP)	Dinci sağ (FP)	Merkez sol (DSP-CHP)	Milliyetçi Sağ (MHP-BBP)	
Resmi (düz) lise	Sayı	61	16	4	19	56	156
	%	39.1	10.3	2.6	12.2	35.9	100
Diğer... (Meslek ve İ.H.L lisesi)	Sayı	9	6	11	3	25	54
	%	16.7	11.1	20.4	5.6	46.3	100
TOPLAM		70	22	15	22	81	210

$$X^2= 26.696$$

$$S.d. 4$$

$$P<0.01$$

$$C= .33$$

Mezun olunan okul ile siyasal tercihler arasında oldukça yüksek ilişki vardır. Bu ilişki çerçevesinde gençlerin, okudukları okullardan siyasal yönelimler kazandığı söylenebilir.

Resmi lise çıkışlıların oranı en yüksek orandır. Bunun nedeni, Türkiye genelinde öğrencilerin büyük bir kısmının düz lise ya da resmi lise diye tanımlanan okulları tercih etmeleridir. Düşük gelirli aileler geleceğe yatırım yapmak için genellikle meslek liselerini tercih etmektedirler. İmam-Hatip liselerinin asıl kuruluş amacının din adamı yetiştirmek olmasına karşın, bu amacın dışında işlevler üstlenmiştir. Zamanla siyasal bir araç olan imam-hatip liseleri, oy kaygısı uğruna gereğinden çok arttırılmıştır. Bu nedenle doğal olarak asıl amacından çok, bir anlamda resmi lise konumunda sayılmıştır. Ancak burada dikkati çeken nokta, imam-hatip liselerinin üzerinde taşıdığı siyasal kimliktir.

Tablo (49) da görüldüğü gibi resmi lise çıkışlı gençlerin büyük bir kısmı, siyasal tercihler konusunda merkez partilerde yoğunlaşmaktadır. Aynı zamanda hiçbir partiye sempati duymayanların oranı da resmi lise çıkışlı öğrencilerde yükselmektedir. Bunun yanında çözümleme açısından kolaylık amacıyla birleştirdiğimiz verilere göre, imam-hatip lisesi çıkışlılar daha çok sırasıyla, dinci sağ olarak nitelendirilen partileri ve aşırı milliyetçi ve islamcı kimlikle öne çıkan

partileri tercih etmektedirler. Aynı zamanda meslek lisesi çıkışlılar da milliyetçi sağ tabanlı partilere daha yüksek oranlarda yönelmektedirler.

Tablo 50: Mezun olunan okul ile siyasi bilgi ilişkisi

Okul	Cumhurbaşkanı kim seçer			Cumhurbaşkanı kaç yıl için seçilir		
	Doğru	Yanlış	Toplam	Doğru	Yanlış	Toplam
Resmi lise	122	34	156	104	52	156
Meslek L.	31	-	31	28	3	31
İmam H. L	21	2	23	19	4	23
Toplam	174	36	210	151	59	210

$$X^2=9.946$$

S.d.2

$$P<0.05$$

$$X^2=8.628$$

s.d.2

$$P<0.05$$

Öğrencilere siyasi ilgi ve bilgi düzeylerin ölçmek için sorulan iki soruya verdikleri doğru ve yanlış cevaplarla, mezun oldukları okullar arasında anlamlı ilişkiler gözlemlenmiştir. Resmi lise mezunlarının diğer lise mezunlarından sayıca daha çok olmalarına rağmen, siyasi ilgi ve bilgi sorularını yanıtlamada diğer liselilere oranla daha zayıf kaldıkları görülmüştür. Esasen bu, resmi lise çıkışlı öğrencilerin siyasi ilgi ve bilgilerinin düşük olduğu anlamına gelmektedir. Bir başka açıdan böyle bir görünüm, resmi lise çıkışlıların tam tersine, imam-hatip liselilerin ve meslek lisesi çıkışlıların siyasi anlamda daha aktif olduklarını, en azından siyasete ilgilerinin yoğun olduğunu göstermektedir.

2. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİYASAL YÖNELİM VE DAVRANIŞLARINI BELİRLEYEN ÇEVRESEL KOŞULLAR VE SORUNLAR

a. Okuma ve Yayın Takip Etme Alışkanlığının Siyasi Yönelimlere Etkisi

Okumak en büyük erdemlerden biridir. İnsanoğlu durmadan öğrenmek, kendini geliştirmek zorunluluğu duymuş, bunun içinde önüne çıkan tüm fırsatları değerlendirmiştir. Çağımıza bilgi çağı denilmesi, böyle bir çabanın ürünüdür. Bu süreçte üzerine düşen görevleri en iyi şekilde gerçekleştiren toplumlar, en iyi ve en önde olmayı başarmışlar, arkada kalan toplumlarda az gelişmiş olarak nitelendirilmişlerdir. Bugün bile hala, toplumların gelişebilmesinin ön koşulu, iyi eğitilmiş gençler olarak tanımlanmaktadır.

Öğrenme eylemi sınırsızdır. Ancak önemli olan, bireylerin bu bilinci kazanmasıdır. Bu bilinci kazanmanın öncelikli şartlarından biri, belki de en önemlisi okuma alışkanlığının kazanılmasıdır. İnsan okudukça yeni şeyler öğrenmekte, öğrendikçe de, aslında ne kadar öğrenmesi gereken şey olduğunun farkına varmaktadır. Bununla birlikte okumayan insanlar için böyle bir sorun yoktur. Çünkü neleri bilmediğinin farkında değildir. Bilmediklerinin farkında olmayan insanın da, öğrenme çabası zayıftır.

Toplumumuz okuma alışkanlığı bakımından ne yazık ki, oldukça alt sıralardadır. Kendini geliştirme çabası içinde olmak bir yana günlük gazetelerin bile satış oranları oldukça düşüktür. Toplumsal geleceğimiz için büyük önem taşıyan gençlerimizde de görünüm farklı değildir. Okullar, hocalar ve ezberci eğitim sistemi bu durumun başlıca sorumlularındırlar. Yapılan mülakatlarda bir çok genç derslerin çoğunun ezbere dayandığını, ders geçme sisteminin oldukça ağır olduğunu bu nedenle de ders dışı faaliyetlerde bulunamadıklarını, dolayısıyla, okuyamadıklarını dile getirmişlerdir. Aslında doğruluk payı olmasına karşın, bu gerekçelerin geçerli olmadığı herkesçe bilinmektedir. Sorunun asıl kaynağı, gençlere bütün öğrenim süreleri boyunca, böyle bir alışkanlığın kazandırılmamış olmasıdır. Üniversitede bile hiçbir kitap okumadan mezun olan gençler vardır. Düşündürücü ve gelecek için kaygı verici bu durum, özünde birçok sorunun sebebidir. Gençlerde yoğun bir şekilde görülen kayıtsızlık, siyasal süreç konusundaki bilgi ve ilgi eksikliği, dolayısıyla tutarsızlık bu durumun sonuçları arasındadır.

Araştırmamız açısından gençlerin gazete okuma alışkanlığı ile siyasal yönelimler arasındaki ilişki ele alınmıştır. Çünkü, siyasal yönelim ve davranışları etkilediği düşünülen bir başka etken kitle iletişim araçlarıdır. Öğrenciler arasında kitap okuma alışkanlığının düşük olduğu gibi (Tablo 17), gazete okuma ve yayın takip etme alışkanlığı da oldukça düşüktür (Tablo 18-19).

Tablo 51: Gençlerin gazete okuma alışkanlığı ve siyasal tercih karşılaştırması

Gazeteler	Hiçbirine sempatisi yok	Merkez sağ DYP-ANAP	Dinci Sağ FP	Merkez Sol CHP-DSP	Milliyetçi Sağ MHP-BBP	TOPLAM
Gazete okumam...	30	7	1	8	26	72
Sabah, Hürriyet ...	25	9	1	13	6	54
Gözcü, Takvim...	7	4	2	1	16	30
Zaman, Akit...	8	2	11	-	33	54
Toplam	70	22	15	22	81	210

Çapraz tablo biçiminde sunduğumuz verilerimize göre, Merkez sağ ve merkez sol tercihlilerin daha çok yüksek tirajlı gazeteler olarak tanımlanan Sabah, Milliyet, Radikal, Cumhuriyet, gibi gazeteleri okudukları göze çapmaktadır. Bu gazeteleri dinci sağ ve milliyetçi sağ partileri tercih eden gençlerin okuma oranı oldukça düşüktür. Gazete okumayanların oranı, milliyetçi sağ partileri tercih edenlerde daha yüksektir. Bunun yanında, dinci sağ ve milliyetçi sağ parti eğilimliler, daha çok Zaman, Akit, Yeni Şafak gibi kendi siyasal düşüncelerini temsil eden gazeteleri okumaktadırlar. Gazete okuma alışkanlığı olmayanların, hiçbir partiye sempati duymayanlarda yoğunlaşması ilginçlik taşımaktadır. Zira gazete okumak en azından güncel siyasal gelişmelerden haberdar olmak anlamına gelmektedir.

Gazete okuma alışkanlığı açısından gözlemlerimiz sonucu elde ettiğimiz bir başka veri, gazetelerin siyasal sembol olarak kullanılmasıdır. Bu durum daha çok aşırı sağ, aşırı sol ve dinci sağ eğilimli gençlerde görülmektedir.

b. Yetişkinler ile gençler arasındaki güven durumunun siyasal yönelimlere etkisi

Gençlerin en çok yakındıkları konuların başında yetişkinlerin tutumları gelmektedir. Gençlere göre yetişkinler gençlere güvenmemekte, hatta bir çok konuda engelleyici olmaktadır. Gençlerin büyük bir kısmı varolan sorunların kaynağı olarak yetişkinleri göstermektedir. Onlara söz hakkı verilmemesi, karar ve etki süreçlerinde yetki ve sorumlulukların dışında tutulması, gençlerin isyankar tavırlar takınmalarına neden olmaktadır. Hatta oluşan karşılıklı güvensizlik durumu, gençler ve yetişkinler arasında belirli anlamlarda sınırlar bile çizmektedir.

Tablo 52: Yetişkinlere karşı güvensizlik durumuyla siyasetle ilgilenme konusundaki ilişki

Gençliğin siyasetle ilgilenme konusunda düşünceleri			
Güven durumu	İlgilenmelidir	İlgilenmemelidir	TOPLAM
Gençlere güveniyorlar	4	7	11
Güveniliyor ama gençliğin önü açılmıyor	132	48	180
Hiçbir konuda gençliğe güvenilmiyor	16	3	19
TOPLAM	152	58	210

$$X^2=8.549$$

S.d. 2

$$P < 0.05$$

$$C = .19$$

Gençlerin çok az bir kısmı yetişkinlerin gençlere güvendiğini söylemektedir. Bunun yanında oldukça yüksek bir oranda gençler, yetişkinlerin gençlere güvendiğini fakat onlara imkan verilmediğini, önlerinin açılmadığını, dolayısıyla bu durumun güvenmemekten hiçbir farkı olmadığını dile getirmektedir. Gençlere güvenilmediğini söyleyen grup, daha çok siyasetle ilgilenme isteği duymaktadır. Karar ve etki süreçlerinde yetki alma isteklerini dile getirirken, yetişkinlere karşı da tepkili oldukları da dikkati çekmektedir. Yetişkinlerin özellikle siyasal süreçte gençleri devre dışı bırakması, gençlerin, kendilerine açık, onlara söz hakkı veren siyasal örgütlenmelere yönelmelerini kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda, yetişkinlerin gençlere karşı tutumları, gençlerin şiddet eğilimlerine yönelmelerinde belirleyici de olabilmektedir.

3. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ VE ŞİDDET

Üniversite öğrencilerinin siyasal yönelim ve davranışları içerisinde ele almamız gereken diğer bir nokta, yine siyasal yönelim ve davranışlarını belirleyen etmenlere bağlı olarak ortaya çıkan siyasal kutuplaşma, tahammülsüzlük siyasal başkaldırı ve nihayetinde siyasal şiddettir. Aslında siyasal şiddet, yaşanan sorunların bütünsel toplamının davranışlara yansımalarıdır.

Ekonomik sorunlar yaşayan, beklentileri ve kaygıları giderilmeyen, karar ve etki süreçlerinin dışında bırakılan, yetki ve sorumluluk verilmeyen gençlerin bütün bunları ifade ediş tarzı genelde şiddet içeren eylemler biçiminde ortaya çıkmaktadır. Canı yanan ama bunu ifade edemeyen gençlerin, isyankar niteliğe bürünmesi doğal karşılanmalıdır. Gençleri şiddete ya da şiddete eğilimli olmaya iten

nedenleri artık hemen herkes bilmektedir. Ve yine, hiç kimsenin kendiliğinden saldırgan tutumlar içine girmedigi, bu tutumları bir çok etkenin oluşturduğu da bilinmektedir.

Öğrencilere şiddete taraftarlık durumlarının ölçülmesi için sorulan “bir düşünceyi başkalarına kabul ettirmek için şiddete başvurulmalı mıdır?” şeklindeki soruya öğrencilerin çok büyük bir oranı kesinlikle hayır cevabını vermiştir (Tablo 53). Bu durum aslında, gençlerin şiddete taraftar olmadığını çok açık bir göstergesidir.

Tablo 53: Bir düşünceyi başkalarına kabul ettirmek için şiddete başvurulmalı mıdır? sorusuna verilen cevaplar

Şiddet konusunda düşünceler	Öğrenci sayısı	%
Gerekliyorsa evet	19	9
Evet başvurulmalıdır	1	0.5
Hayır başvurulmamalıdır	92	43.8
Kesinlikle başvurulmamalıdır	98	46.7
Toplam	210	100

Görüldüğü gibi gençlerin çoğu, şiddete taraftar değildirler. Ancak şiddetin gerekli olduğu durumlar, ya da onlara rahatsızlık veren konular söz konusu olduğu zaman gençliğin şiddet eğilimleri gün yüzüne çıkabilmektedir. Buradaki şiddetin gerekli olduğu durumlar ya da onları rahatsız eden konular kapsamına, temelde gençleri isyankar niteliğe taşıyan etkenlerle, onları tahammülsüz yapan bir takım oluşumlar girmektedir. Bu oluşumların bir çoğu siyasal süreç ve ayrımlarla ilgisi olan durumlardır. Siyasal kültür ediniminde etkili olan etkenlerin gençlerdeki olumsuz etkileri, tıpkı siyasal ilgisizliğin ve bilgisizliğin tutarsızlığa neden olmasındaki gibi, etkileşimli olarak sınırları kesin çizgilerle belirlenmiş siyasal kutuplaşmaları, tahammülsüzlüğü dolayısıyla şiddet eğilimlerini doğurmaktadır.

Tablo 54: Şiddetin gerekli olduğu durumlar

Şiddetin gerekli olduğu durumlar	Öğrenci	%
İdeolojimize saldıranlara	42	10.4
Vatana ihanet edenlere	133	33.1
Faşistlere	29	7.2
Sapıklara	63	15.7
Komünistlere	32	8
Dinsizlere	19	4.7
Şerefimizle oynayanlara	65	16.2
Başka	19	4.7
Toplam	402*	100

* Birden çok seçenek işaretlendiği için toplam sayı örneklem sayısından fazladır.

Öğrencilerin büyük bir oranının şiddeti onaylamamasına karşın, kendileri açısından, kanımızca açıkladığımız sebeplere bağlı olarak şiddetin gerekli olduğu durumlar söz konusu olunca, yine hemen hemen tüm öğrencilerin şiddet yönünde görüş bildirdiğini görmekteyiz. Verilen bu cevaplar öğrencilerde varolan şiddet eğilimlerinin en açık göstergeleridir. Şiddetin gerekli olduğu

durumlar içerisinde vatana ihanet %33.1 oranıyla ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla şerefimizle oynayanlara %16.2, Sapıklara %15.7 ve ideolojimize saldıranlara %10.4 seçenekleri takip etmektedir.

a. Üniversite gençliği, Tahammülsüzlük Ve Kutuplaşma

Üniversite öğrencileri arasında siyasal kültür ve siyasal sosyalleşme sürecine bağlı olarak siyasal anlamda kesin çizgilerle ayrımı ifade eden siyasal kutuplaşmalar görülmektedir. Bu gözlemlerimizce doğrulandığı gibi, öğrenciler tarafından da kabul edilmektedir.

Tablo 55: Üniversite öğrencileri arasında kutuplaşma durumu

Kutuplaşma durumu	Öğrenci sayısı	%
Kutuplaşma Olmaktadır	181	86.2
Kutuplaşma yoktur	10	4.8
Fikrim yok	19	9
Toplam	210	100

Öğrenciler arasında ortaya çıkan sınırları belirlenmiş siyasal kutuplaşmalar, gençlerin birbirine karşı tahammülsüz olmalarına da neden olmaktadır. Üniversite öğrencileri arasındaki tahammülsüzlük durumu, tıpkı kutuplaşmada olduğu gibi yüksek oranlardadır.

Tablo 56: Üniversite öğrencilerinin birbirlerine karşı tahammül durumu

Öğrencilerin birbirlerine karşı tahammül durumu	Öğrenci sayısı	%
Birbirlerine karşı tahammülleri hiç yok	64	30.5
Bazı konularda zorlada olsa tahammül gösteriyorlar	101	48.1
Tahammül gösterecekler ama bağlı oldukları grupları buna izin vermiyor	35	16.7
Tahammül konusunda oldukça iyiler	10	4.8
Toplam	210	100

Öğrencilerin birbirlerine hiç tahammülleri yok diyen öğrenciler %30.5 oranındadır. bununla birlikte, %48.1 gibi yüksek bir oranı öğrencilerin birbirine zorla tahammül ettiklerini ifade etmiştir. %16.7'lik bir oran ise, öğrencilerin birbirlerine karşı tahammüllerinin olduğunu fakat, bağlı oldukları siyasal grupların buna izin vermediğini dile getirmişlerdir. Tahammül konusunda oldukça iyidir görüşünü bildirenlerin oranı ise yalnızca %4.8'dir. Burada üzerinde durmamız gereken nokta, üniversite öğrencilerinin birbirlerine karşı tahammül göstermelerini engelleyen unsurlar olmalıdır. Siyasal anlamda bağlı bulunulan siyasal örgütlerin gençler üzerine ne derece etki ettiğini buradan anlamak kolaydır. Bu aynı zamanda gençlerin bireysel bilinçleriyle değil de, bağlı oldukları siyasal örgütlere, yani kolektif tasarımlara göre, davranışlar sergilediklerinin göstergesidir. Kutuplaşmayı doğuran nedenler, tahammülsüzlüğü de doğurmaktadır.

Siyasal ve ideolojik ayrımlar her toplumda ve her zaman olmuştur. Ancak bu ayrımların karşıtlar ve düşmanlar oluşturması toplumsal ve siyasal istikrar için oldukça sakıncalıdır. Özellikle gençlerin toplumsal-ekonomik ve siyasal konuları böyle durumlara çok açıktır. Siyasal bilgi ve ilgiler azaldıkça, gençler kendilerini yetiştirip, düşünen, sorgulayan, çözümler üreten bireyler

olamadıkça, siyasal süreçte buna benzer sorunlar yaşanacaktır. Sorunun çözümü de yine bu noktada yatmaktadır. Gençler kendi ayakları üzerine basıp, belirli birtakım gerekçelerle kolektif kimliklere dayanma ihtiyacı duymadıkları sürece, bu etkenlerin olumsuz etkilerinden kurtulacak, bireysel bilinçleriyle hareket eden yetkin kişiler olacaklardır. Eleştiriye ve tartışmalara açık, tahammül ve hoşgörü konusunda oldukça iyi bir gençlik de bu şekilde oluşacaktır. Zaten demokrasinin de temelinde bu felsefe yatmaktadır. Bütün bunlar gençlerin şiddet eğilimleri için de geçerlidir. Araştırmamız bulgularından da ortaya çıktığı gibi, gençler aslında bunların sebepleri konusunda ip uçları vermektedirler.

b. Siyasal Şiddetin Görünümleri

Tablo 57: Öğrenciler arasında şiddete neden olan genel etmen dağılımı

Şiddete neden olan genel etmenler	Sayı	%
Öğrencilerin içinde bulunduğu sosyo-psikolojik durumlar	51	24.3
Öğrencilerin bağlı oldukları grupların birbirine karşı tahammülsüzlüğü	77	36.7
Gençlerin kendilerini başka türlü ifade edememesi, Onları dinleyen yok.	36	17.1
Toplumumuzun tam anlamıyla şiddet eğilimli bir toplum olması	26	12.4
Çeşitli siyasal örgütlerin gençler üzerine oynadıkları oyunlar. Kısıktıcı tutumlar	14	6.7
Bu konuda bir fikrim yok	6	2.9
Toplam	210	100

Şiddetin genel nedenlerine bakınca, öğrencilerin şiddetin genel nedeni olarak en yüksek oranda (%36.7), siyasal grupların birbirlerine karşı tahammülsüzlüğü dile getirilmiştir. İçinde buldukları olumsuz sosyo-psikolojik durumlarda %24.3 oranıyla şiddete neden olabilmektedir. Bunlara ilave olarak %17.1 oranında gençlerin kendilerini ifade etme güçlüğünün şiddete yol açtığı söylenmektedir. Toplum şiddet eğilimli bir toplum olarak niteleyenlerin ve gençlerdeki şiddet eğilimlerini de buna bağlayanların oranı, %12.4'tür. Konuya daha açık bir hedef göstererek, gençlerin şiddet eğilimlerinin genel nedenini çeşitli siyasal örgütlerin gençler üzerindeki oynadıkları oyunlara ve bu örgütlerin kısıktıcı tutumlarına bağlayanların oranı ise, %6.7'dir. Bu oranlar aslında şiddete neden olan etmenlerin gençler üzerinde ne derece etkili olduğunu belirli açılardan açıklamaktadır. Bu durumun bir başka yönü, yani kişisel bakış açısı ya da öznel yönü ile şiddete neden olan etmenler incelendiğinde, hiçbir söze gerek kalmadan konu esaslı bir biçimde aydınlanmaktadır.

Tablo 58: Şiddete neden olan etmen hakkında kişisel görüşler

Şiddete neden olan etmen hakkında kişisel görüş	Sayı	%
Karşı grup devamlı bizim değerlerimize, inançlarımıza saldırıyor. Bu da şiddeti körükliyor.	51	24.3
Etrafımızda ülkeyi bölmek isteyen vatan haini dolu. Bunlarla başka türlü başa çıkılmaz	33	15.7
Dinsel ve dinsel olmayan değerlerin karşı kaşıya getirilmesi dini bütün gençleri çileden çıkarıyor.	14	6.7
Solcular öcü gibi gösteriliyor, ideolojileri zaten şiddete yaslanmış kişiler, solcularla çatışmayı şeref sayıyorlar.	21	10
Bir ideoloji veya gruba dahilsen, gereken tüm eylemlere katılmak zorundasın, aksi halde dışlanırsın	27	12.9
Bütün bunların sebebi cehaletten başka bir şey değil.	55	26.2
Bu konuda bir fikrim yok.	9	4.3
Toplam	210	10

BÖLÜM 5: SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

A. ARAŞTIRMA BULGULARININ VARSAYIMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI VE BULGULARIN ÖZETİ

Gençlik ve siyaset ilişkisini çözümlenmeye yönelik olarak yaptığımız bu araştırma, temelde üç noktadan hareket etmiştir. Daha doğrusu üç soru üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu sorulardan ilki ve en önemlisi; üniversite öğrencilerinin siyasal yönelim ve davranışlarını belirleyen etmenler nelerdir? sorusudur. İkinci olarak ele alınan konu gençliğin kendine özgü olduğundan doğan belli birtakım özelliklerin siyasal süreçte hangi ölçülerde etkili olduğudur. Üçüncü ve son olarak ele alınan konu ise, gençlerin sahip olduğu siyasal bilgilerin, siyasal ilgilerin, düşünce ve inançların, buna bağlı olarak siyasal tercihlerin, siyasal davranışlarla olan ilişkisidir.

Araştırma öğrenci gençlik kesiminin önemli bir bölümünü oluşturan üniversite gençliği üzerine yapılmıştır. Bunun birçok gerekçesi vardır. Fakat en önemlisi, üniversite kurumunun ve üniversiteyi dolduran gençlerin toplumsal-siyasal konumudur.

Araştırmamıza konu olan gençlik ve siyaset ilişkisi, birçok değişken göz önünde bulundurularak ele alınmış, değişkenlerin etkileri yapısal-işlevselci yaklaşımla çözümlenmeye çalışılmıştır. Konunun belirlenmesinden sonra hazırlık aşaması sonucunda oluşturduğumuz varsayımlarımız, araştırma boyunca çözümlenmelerde ana unsur olmuştur.

Araştırmamızın çalışma evrenini Cumhuriyet Üniversitesi oluşturmaktadır. Örneklemimize giren öğrenci sayısı 210'dur. Oransal dağılım açısından bakıldığında öğrencilerin %61.4'ünü erkek, %38.6'sını kız öğrenciler oluşturmaktadır. Bu oranların evreni oluşturan üniversitenin genel oranlarına yaklaşık olduğu görülmüştür. Öğrencilerin yaş dağılımları ise, 18-23 arasındadır.

Öğrencilerinin genelinde kent kökenli olmasına karşın, anne ve babanın öğrenim durumları, dolayısıyla mesleki görünümleri alt seviyelerdedir. Doğal olarak bu durum ailelerin gelir seviyesine de yansımıştır. Ailelerin gelir seviyesi çok yüksek bir oranda iki yüz milyonun altındadır.

Aile yapısı itibarıyla, gençlerin aile biçimleri genelde çekirdek aile olarak nitelendirilebilir. Bunun yanında aile içi ilişkilerde geleneksel tavırların gözlemlendiğini de söyleyebiliriz.

Üniversite öğrencilerinin temel amacı, geleceklerini garanti altına alabilecekleri bir meslek sahibi olmak olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, bunu sağlayacak olan üniversitenin olanaklarını ve daha önemlisi ülke şartların yetersiz bulmaktadırlar. Bu nedenle en önemli sorun olarak meslek edinme güçlüklerini ve işsizliği dile getirmişlerdir.

Yetişkinlere karşı bir güvensizlik havasının hakim olduğunu verilerimize dayanarak söyleyebiliriz. Güvensizlik gençlerle yetişkinler arasında belirgin bir çizgi oluşturmuştur. Elbette ki, bu durum gençlerin siyasal yönelim ve davranışlarına yansımaktadır. Yetişkinlerin gençlere güvenmediğini düşünmelerinin yanında, tüm olumsuzlukların kaynağının da yetişkinler olduğunu dile getirmektedirler.

Siyasetle ilgilenmenin zorunluluğu konusunda hemfikirlik söz konusudur. Günlük yaşamın her alanında siyasetle iç içe olduklarını söylemek de yanlış olmayacaktır. Ancak siyasal ilgiler ve tercihler konusunda tutarlı olmadıkları da bir gerçek durumundadır. Varsayımlarımıza ilişkin çıkarımlarımız bunu doğrulamıştır.

Siyasal yönelim ve davranışların biçimlenmesinde ailenin etkisi oldukça büyüktür. Aileden sonra ikinci sırayı arkadaş grupları almaktadır. Ailesi siyasetle yakından ilgili olan gençlerinde siyasetle yakından ilgili olduğu bulgularımızca doğrulanmıştır. Ancak, aile ile gencin siyasal görüşlerinin birbirine kısmen uyduğu, aile görüşüne dayalı olarak gencin görüşlerinde farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Tabi bu farklılığı yaratan okul çevresi, arkadaş grupları ve gençlerin spesifik konularıdır.

Siyasal tercihlerde gençlerin merkez partilerinden çok, merkez dışı partilerde yoğunlaştıkları görülmüştür. Bunun farklı nedenleri olmasına karşılık, gençlerin yetişkinlere oranla daha tepkisel olması genel neden olarak düşünülebilir.

Gençlerin siyasal süreçle ilgili bilgi ve ilgi eksiklikleri, onları siyasal anlamda tutarsızlıklara götürmektedir. Bu tutarsızlıklar, gençlik ve siyaset ilişkisinde ortaya çıkan sorunların başlıca kaynaklarından biridir. Bunun yanında, gençlerin kendilerini geliştirmek, yenileştirmek uğrunda çabaları yok denecek kadar azdır. Böyle çabalarındaki eksiklikler de aslında gençlerin yaşadıkları sorunlarla doğru orantı göstermektedir.

Siyasal ilgi ve bilgi düzeylerini ölçmek için gençlere sorduğumuz tutum , görüş ve davranış sorularına verilen cevaplar, gençliğin modernlikten, gelenekselliğe doğru bir tutum gösterdiklerini ortaya çıkartmıştır. Gençler üzerinde din olgusunun etkisi oldukça yüksektir. Ancak modernlikten, gelenekselliğe doğru tutum gösteren gençlerin değişimi de içlerinde yaşattıkları bir gerçektir. Tezat teşkil eden bu durum, gençlerin aslında kendi düşüncelerinden çok, bağlı buldukları grubun düşüncelerini dile getirmeye çabalarından kaynaklanmaktadır.

Araştırmamız varsayımlarının büyük bir bölümü doğrulanmıştır.

Varsayımlarımızın ilk bölümü gençlerin siyasal yönelim ve davranışlarıyla, toplumsal-ekonomik etmenler arasındaki ilişkileri araştırdığından sırasıyla cinsiyet, kır ya da kent kökenli oluş,

gelir durumu, aile yapısı ve eğitim durumu değişkenlerinin, siyasal yönelim ve davranışlar üzerine etkileri test edilmiştir.

Cinsiyet farklılığı ile siyasal yönelimler arasında etkiler anlamında bir ilişki olduğu Tablo 40 ve Tablo 42 verileriyle ortaya çıkmıştır. Bu verilere göre erkeklerin kızlara oranla daha uç partilere yöneldikleri, kızların ise, merkez sağ ve merkez sol partileri daha yoğun tercih ettikleri görülmüştür. Siyasal faaliyetlere katılma biçiminde de bu bağlamda bir ilişki söz konusudur. Gösteri yürüyüşü, miting gibi aktif eylemlere erkekler kızlara oranla daha çok katılmaktadır. Kızların bu tür faaliyetlerde seçim toplantılarına katılmak gibi, olağan siyasal faaliyetleri tercih ettikleri gözlenmiştir. Bu verilerden yola çıkılarak, üniversite gençlerinin cinsiyet farklılığı, siyasal yönelimlerini etkilemektedir denilebilir.

Gençlerin kır ya da kent kökenli oluşuyla, siyasal yönelim ve davranışları arasında pozitif ilişki vardır (Tablo 43, 44, 45). Siyasal düşüncenin şekillenmesinde kırsal alan doğumlular arkadaş etkisini öne çıkarırken, kentsel alan doğumlular, ailelerini öne çıkarmaktadırlar. Kentsel alan doğumluların aile cevabını vermeleri, kentsel yapı anlamında ilk planda düşündürücüdür. Çünkü kentlerde yaşayan insanlar, kırsal kesime göre siyasal davranışlarında daha modern ve daha bağımsızdırlar. Bağımsızlığın nedeni ise, kentlerde ikincil ilişkilerin yaygın olmasıdır. Ancak kentlerin öznel niteliklerinin değişebilirliği, belirli sorulara cevap vermektedir.

Kent kökenli gençlerin somut anlamda, merkez partilerde yoğunlaştıkları görülmüştür. Bunun yanında kır kökenli gençler, merkez dışı partilere yönelmektedir.

Gelir durumunun bireyler açısından sosyo-ekonomik ve siyasal tüm alanlarda önemli bir etken olduğu bilinmektedir. Araştırmamız verilerince de gelir durumuyla, siyasal yönelim ve davranışlar arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo 46).

Bir başka varsayım aile yapısıyla, siyasal yönelim ve davranışlar arasında ilişkinin olduğuna yöneliktir. Aile yapısı, ailenin biçimi, aile içi ilişkilerinde aile bireylerinin tutumları gibi değişkenleri içermektedir. Aile biçimi ile siyasal tercihler arasında bir ilişki ortaya çıkmamasına karşın, ailede etkili olan kişiler ve aile içi ilişkilerle, siyasal yönelim ve davranışlar arasında anlamlı ilişkilerin olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo 47, 48).

Gençlerin mezun oldukları okul ile, siyasal yönelimleri arasında ilişki vardır (Tablo 49, 50). Resmi lise mezunlarının siyasal tercihlerde merkez partilere yönelmelerine karşın, meslek lisesi mezunları ile imam-hatip çıkışlıların merkez dışı partilere yöneldikleri görülmüştür. Ayrıca siyasal ilgi ve bilgi açısından resmi lise mezunlarının diğer liselilere oranla daha yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır.

Gençlerin okuma ve yayın takip etme alışkanlıkları oldukça zayıftır. Gençlerin okuma ve yayın takip etme alışkanlıkları ile siyasal yönelim ve davranışlar arasında ilişki olduğu varsayımı

doğrulanmıştır (Tablo 51). Hiç gazete okumayanlarla, belirli bir siyasi çizgisi olan (bu çizgilerin yönü islamcılık, milliyetçilik ve sosyalist yönelimlere doğrudur) gazeteleri okuyanlar, merkez dışı partileri tercih edenlerde yoğunlaşmaktadırlar. Sabah, Milliyet, Radikal, Hürriyet gibi merkez partilere daha yakın olan gazeteleri okuyanların ise doğal olarak merkez partileri tercih ettikleri görülmüştür. Aynı zamanda gazeteler, gelişmelerden haberdar olma yanında, kişilerin siyasal ideolojilerini netleştiren ve siyasal kimliklerini ortaya seren bir siyasal sembol olarak da kullanılmaktadır.

Gençlerin çoğunda siyasal sosyalleşme süreçlerine bağlı olarak, modernlikten gelenekselliğe doğru bir kayış söz konusudur şeklindeki varsayımımız, modernlik, tutuculuk, geleneksellik, islamcılık, milliyetçilik gibi değerleri içeren bazı sorulara gençlerin verdiği cevaplara bakılarak doğrulanmıştır (Tablo 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40). Üniversite öğrencilerinin siyasal düşüncelerinin temelinde dinsel değerleri koyma anlayışının ve geleneksel tutumlardaki oransal yığılmalar böyle bir çıkarım yapmamıza olanak vermiştir.

Araştırma tekniği olarak kullandığımız diğer tekniklerden (daha çok mülakat ve gözlem) aldığımız verilere göre, gençlerin siyasal konumunu dışa yansıtma zorunluluğu hissettiği ortaya çıkmıştır. Bu sakal ve bıyık biçimiyle, giyim tarzıyla gerçekleştirilmektedir. Böyle tutum sergileyenler ise, daha çok merkez dışı partilere yönelen gençlerden oluşmaktadır.

Bir başka anlamlı ilişki gençlerle, yetişkinler arasında ortaya çıkan güvensizlik durumuyla, siyasal yönelim ve davranışlar arasındaki ilişkidir (Tablo 52). Yetişkinlerin gençlere güvenmediği anlayışı, gençlerin özerk olma isteklerini arttırmıştır. Gençler bütün sorunların kaynağını yetişkinlerde bulmaktadırlar. Onları yetki dışında bırakan, söz sahibi vermeyen örgütlere yakınlık duymamaktadırlar.

Karar ve etki süreçlerinde yetki ve sorumlulukların dışında tutulan gençliğin siyasal yönelimleri, daha çok uç olarak nitelendirilen siyasal örgütlenmelere doğrudur şeklindeki varsayımımız da yukarıdaki çıkarıma bağlı olarak doğrulanmıştır. Gençler yetki sahibi, en azından yetkilere ortak olmak istemektedirler. Bunu onlara sağlayanda ilk planda uç örgütlenmeler olmaktadır.

Araştırma çerçevesinde ele alınan bir başka ve son konu, üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimleri üzerinedir. Üniversite öğrencilerinin birbirlerine tahammülsüzlük içinde oldukları bütün araştırma tekniklerince doğrulanmıştır (Tablo 56). Gençler aynı zamanda sınırları belirlenmiş kutuplaşmalar içerisinde kendilerini tanımlamaktadırlar. Ancak bütün bunlar siyasal yönelim ve davranışları belirleyen diğer etmenlerden, dolayısıyla, siyasal kültürden ayrı düşünülmemelidir. Üniversiteli gençliğin ekonomik, toplumsal ve siyasal olanakların tümünün ya da bir kısmının dışında tutulduğu, onları tahammülsüz yapmakta, dolayısıyla siyasal sosyalleşme süreci etkileriyle de şiddete eğilimli olmalarına neden olmaktadır görüşü bu nokta da önem kazanmaktadır.

Siyasal kültüre bağlı olarak gençler arasında siyasal kutuplaşmalar gözlemlenmektedir.

Siyasal kutuplaşmalara bağlı olarak öğrencilerin büyük bir kısmında tahammülsüzlük, dolayısıyla şiddet eğilimi gözlemlenilmektedir (Tablo 54, 55, 56).

Öğrencilerin içinde buldukları gruplar şiddet eğilimini arttırmaktadır şeklindeki varsayımımız direkt olarak öğrencilerden, şiddete neden olan etmenlere ilişkin soruya verdikleri cevaplardan alınmıştır (Tablo 57, 58).

Şiddete neden olan etmenlerin temeline siyasal kültüre bağlı olarak ortaya çıkan, tahammülsüzlük ve hoşgörü yoksunluğunun yanında, gençlerin içinde bulunduğu sosyo-psikolojik durumları, gençlerin kendilerini ifade etme güçlüğü çekmesini, toplumdaki bazı unsurların şiddete eğilimli olmasını, ve bazı siyasal ideolojilerin gençler üzerine oynadıkları oyunları koyabiliriz.

Öğrencilerin büyük bir kısmının şiddete meyilli olması, en basit tartışmaların çatışmaya dönüşebilmesine olanak vermektedir. Ancak son yıllarda şiddet unsuru taşıyan olayların diğer üniversitelerde (özellikle büyük kent üniversitelerinde) yoğunlukla yaşanmasına karşın, Cumhuriyet Üniversitesinde bu durumun nispeten daha az yaşandığı görülmektedir. Bunun temel nedeni ise, kanımızca üniversitedeki ideolojik ayrımların, dengesiz olmamasıdır. Belli bir grubun üstünlüğü, o grubun hakimiyetini öne çıkararak diğer grupları bir anlamda sessiz kılmaktadır. Ama yine de bunda en önemli unsur öğrenciler üzerindeki denetim mekanizmasıdır.

Her şeye rağmen, üniversitemizde şiddet unsuru taşıyan olayların az yaşanması sevindiricidir. Ancak bilinmelidir ki, öğrencileri şiddet eğilimlerine iten nedenler hala etkisini sürdürmektedir. Şu anki görünüm, bugünün koşullarında etkili olmaktadır. Bu nedenle yapılması gereken asıl şey, öğrencileri olumsuz davranışlara iten nedenleri ortadan kaldırmak, ya da en azından etkilerini azaltmaktır.

B. GENEL SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Gençlik kesimi sosyo-psikolojik konularından dolayı, toplumsal sorunlardan en çok etkilenen kesimi oluşturmaktadır. Bu sorunların boyutları toplumların gelişmişlik ölçütüyle birebir orantılıdır.

Gençlik ve siyaset ilişkisini konu alan araştırmamız, gelişmekte olmanın olumsuzluklarını yaşayan toplumumuzda, gençlerin özellikle, üniversite öğrencilerinin yaşadığı sorunların en önemlilerinden biri olan siyasal sorunları ve çıkış kaynaklarını irdelemiştir.

Gençlerin siyasal yönelim ve davranışları, onların toplumsal-ekonomik koşullarınca belirlenmektedir. Siyasal yönelimleri belirleyen diğer etmenler, biyo-fiziksel, psikolojik ve siyasal etmenlerdir.

Üniversite öğrencileri önemli bir gençlik kesimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Belli özellikleri taşımaları gerektiği, ya da en azından böyle umulduğu için üniversite öğrencilerinden toplumsal gelecek için çok şey beklenmektedir. Ama ne yazık ki, ülkemiz açısından tanımlandığı şekliyle bir üniversite gençliği -özellikle taşra üniversiteleri olarak nitelenen üniversitelerde- yetişmemektedir. Bunun birçok nedeni bulunmaktadır. Ancak gençliğin içinde bulunduğu durum daha çok nedenlerin yanında sorunların gündeme gelmesini sağlamaktadır.

Nedenler üzerinde duracak olursak genel olarak şu noktalar öne çıkmaktadır.

Gençliğin yaşadığı sorunların en önemli nedeni, eğitim olanaklarının sınırlı olması ya da yanlış eğitim politikaları sonucu eğitim kurumunun üstlendiği işlevleri yerine getirememesi, hedeflerine ulaştırılamamasıdır. Bunun en güzel göstergesi artık herkesin hemfikir olduğu ezberci eğitim sistemidir. Ezberci eğitim sistemi yarınlarmız olan gençlere bir şey kazandırmadığı gibi, aksine çok şey kaybettirmektedir. Bilimsel düşünebilen, çevresine geniş açılardan bakabilen, eleştirebilen, çözümler üretebilen gençliğin hayata geçirilebilmesi ancak bu eğitim sistemindeki yanlışlıkları düzeltmek suretiyle olabilecektir.

Gençliğin yaşadığı sorunların diğer nedenini yetişkin tutumları oluşturmaktadır. Çalışma boyunca sık sık dile getirildiği gibi, yetişkinler gençleri karar ve etki süreçlerinin dışında tutmakta, yetki ve söz hakkı vermemektedirler. Gençlere güvenmemekte, onları yargılamaktadırlar. Anne-Babalardan, hocalara, siyasetçilere her yetişkinin bunda sorumluluk payı bulunmaktadır.

Gençlerin en büyük kaygısını gelecekleri konusundaki belirsizlik oluşturmaktadır. Gençler mezun olduktan sonra meslek edinememe, iş bulamama kaygısıyla karamsar ve endişelidirler. Gelecekleri ile ilgili belirsizlikler de birçok soruna kaynaklık etmektedir. Bu nedenle, kaygıların

ortadan kaldırılması için, istihdam ve kalkınma olanaklarıyla doğru orantıda planlar yapılmalı, bu oranlar çerçevesinde öğrenci yetiştirilmelidir.

Üniversite öğrencilerinin yaşadığı sorunların başka bir boyutu psikolojik nedenler üzerine kuruludur. Üniversiteye uyum problemleri, arkadaş edinememe, yalnızlık duygusu gibi problemler yaşanan diğer problemlerle birleşince gençler açısından bir çok olumsuzluk doğurmaktadır. Burada görev yine yetişkinlere düşmektedir. Rehberlik merkezleri yoğunlaştırılmalı, çalışmaları etkin kılınmalıdır.

Sorun ya da problemler ağırlıkları ne olursa olsun çözümsüz değildirler. Ancak ilginin ve imkanların bu sorun ya da problemler üzerine yönlendirilmesi gerekmektedir. Böyle bir durum gelişmekte olan ülkeler açısından kolay olmayacak bir girişim gerektirmektedir. Çünkü bu ülkelerin imkanları kısıtlı, sorunları ise yoğundur. Ülkemiz açısından da böyle bir görünümün hakim olduğu söylenilebilir. Fakat gençlik söz konusu olunca, bir çok imkansızlığın önüne geçmek, hiç değilse elde bulunan olanakların tümünü seferber etmek gerekmektedir.

Şunu unutmamak gerekir ki, geleceğe umutla bakmayan toplumların yarınları olamaz....

KAYNAKÇA

ABRAHAMSON, Mark

1990 **İşlevselcilik**, çev. Nilgün Çelebi, Sebat ofset, Konya

AÇIKALIN, Aytaç

1985 “Gençlik Araştırmalarında Yöntem ve Uygulama Sorunları”, **Uluslar arası Terörizm ve gençlik Sempozyumu Bildirileri**, C.Ü. Yay. Sivas

AKAN, Vildan

1993 “Üniversite Geçliğinin Genel Uyum ve İç gücü” **Dünyada ve Türkiye’de Güncel Sosyolojik Gelişmeler**, I. Ulusal Sosyoloji Kongresi bildiri özetleri, 3-5 Kasım

AKYOL, Taha

1997 **Hayat Yolunda**, Milliyet yay. İstanbul

ALDOĞAN, Yazgülü :

1999 “Gençlik Hastalığı” **Radikal Gazetesi**, 8 ocak

ALKAN, Türker

1979 **Siyasal Toplumsallaşma**, Kültür Bak.Yay. Ankara

ARAT, Yeşim

1998 “Türkiye’de Modernleşme Projesi ve Kadınlar.”, **Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları (Ed. S. Bozdoğan, R. Kasaba), İstanbul

ARIRT, Musa

1979 **Cumhuriyet Döneminde Gençlik**, Türkiye Yay. İzmir

ARMAĞAN, İbrahim

1983 **Yöntembilim 1, Bilimsel yöntem**, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü Yayınları, İzmir

ATABEK, Erdal

(Tarihsiz) **Gençlik Duvarları Yıkıyor**, Altın Kitaplar, İstanbul

AYDIN, Mustafa

1997 **Kurumlar Sosyolojisi**, Vadi yay. Ankara

AZİZ, Aysel

1990 **Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim**, İlad yay. Ankara

BAYHAN, Vehbi

1997 **Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma**, Kültür Bak.yay. Ankara

BEHRAMOĞLU, Namık

1968 **Sınıf Açısından Türk Gençliği**, Aksüt Matb.

BOTTOMORE, T.B

1970 **Siyaset Sosyolojisi** , Teori yay. (Çev. Erol MUTLU), Ankara

BOTTOMORE, T.B ve R. NİSPET

- 1990 **Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi, (İç): "İşlevselcilik" çev. Şirin Tekeli, V Yayınları, Ankara**

CILGA, İbrahim

- 1994 **Gençlik ve Yaşam Niteliği, T.C Başbakanlık Gençlik ve Spor Müdürlüğü. Ankara**

COSER, Lewis ve Diğerleri

- 1983 **Indroduction to sociology, Editör, Robert K. Merton, Hercourt Brace Jovanovich Inc. New York.**

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

- 1999 **Cumhuriyet Üniversitesi Kataloğu, Sivas**

ÇAM, Esat

- 1977 **Siyaset bilimine giriş, İstanbul Ü. Yay. Güryay Matb. İstanbul**

ÇAVDAR, Tevfik:

- 1985 **"Cumhuriyet Döneminde Gençlik" Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 3, İletişim yay.**

ÇELEBİ, Nilgün :

- 1987 **"Genç ve Kültürel Bütünleşme" I. Milletlerarası Gençlik Kongresi, 26-28 Ekim Selçuk Üniversitesi, Konya**
- 1990 **Kadınlarımızın Cinsiyet Rolü ve Tutumları, Sebat Ofset, Konya**

DAY, A. Robert

- 1996 **Bilimsel Bir Makale Nasıl Yazılır ve Yayınlanır? (Çev. Gülay A. Alkar), TÜBİTAK**

DAVER, Bülent

- 1993 **Siyaset Bilimine Giriş, Siyasal Kitabevi, Ankara**

DOĞAN, Ergun

- 1993 **Yöntemi Bulmak, Gerçek yay., İstanbul**

DOĞAN, İsmail

- 1991 **"Gençlik ve Gençlik Sorunları" Türk Aile Ans. Cilt II. T.C.Başbakanlık Aile Araştırmaları Yay.No.72,Ankara**
- 1994 **Bir Alkültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençliği, Kültür Bak. Yay. Ankara**
- 1995 **Sosyoloji, Sistem yayıncılık, Ankara**

DUVERGER, Mourice

- 1982 **Siyaset Sosyolojisi, Varlık yay. İstanbul,çev. Şirin Tekeli**

EKŞİ, Aysel

- 1982 **Gençlik ve Sorunları, İstanbul Üni. Yay.**

ERGİL, Doğu

1979 “Yabancılaşma ve Siyasal Eylem: Siyasal Eylemlerin Toplumsal Nitelikleri” A.Ü. Siyasal Bilimler Fak. Basın ve Yayın Yüksek Okulu, **Yıllık 1977-1978**, Ankara

1980 **Türkiye’de Terör ve Şiddet**, Turhan Kitabevi, Ankara

ERKUL, Ali

1994 “Sivas Merkez Köylerinde Aile Yapısı”, **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 17, s 17-50, Sivas

EROL, Metin

1995 “Kentsel Bütünleşme Üzerinde Köy-Kent Farklılaşması ve Aile Kurumunun Etkileri” **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 17, s 51-76, Sivas

ESGİN, A ve A.HATIPOĞLU

1998 “Siyasal Bir İdeoloji Olarak İslamcılık Ve Toplumsal Kimlik Boyutu”, **75. Yılında Tüm Boyutlarıyla Cumhuriyet Sempozyumu Bildirileri**, C.Ü Yay. Sivas

FROMM, Erich

1982 **Sağlıklı Toplum**, Payel Yay. (Çev. Yurdanur Salman, Zeynep Tanrıseven), İstanbul

1990 **Sevgi ve Şiddetin Kaynağı**, Payel yay.(Çev.Selçuk Budak), İstanbul

GÖKÇE, Birsen ve Diğ.

1984 **Ortaöğretim Gençliğinin Beklentisi ve Sorunları**, Milli Eğitim Bakanlığı Yay. Ankara

GÖKÇE, Birsen

1992 **Toplumsal Bilimlerde Araştırma**, Savaş Yay, Ankara

GÜLDİKEN, Nevzat

1996 **Toplumbilim Boyutlarıyla Siyasal Katılım**, Dilek Ofset, Sivas

GÜLDİKEN, N.,M.ESER

1997 **Üniversite Öğrenimi Sürecindeki Farklı Siyasal Yaşantıların Öğrencilerin Toplumsal ve Siyasal Yaşantılarına Etkileri**, C.Ü. Araştırma fonu sonuç raporu, Sivas

GÜRSES, Fulya ve Hasan

1997 **Dünyada ve Türkiye’de Gençlik**, Toplumsal Dönüşüm yayınları, İstanbul

HEBDİGE, Dick

1988 **Gençlik ve Altkültürleri**, Çev. Esen Tarım, İletişim yay. İstanbul

HOLLINGSHEAD, A.B

1966 **Elmtown’s Youth**, The impact of social classes on Adolescents Science Editions, New York

İÇLİ, Tülin

1986 **Sosyal Bilimlerde İstatistik**, H.Ü. Basımevi, Ankara

İÇMELİ, Celalettin

- 1996 “Üniversite gençliği: Fırat Üniversitesindeki gençlerin psiko-sosyal sorunları”
Fırat Üniversitesi **Sosyal Bilimler Dergisi** Cilt 8, Sayı 22, Elazığ

İNAN, A.Mithat

- 1989 **Toplum, İdeoloji, Gençlik**, Gündoğan yay. Ankara

KABACALI, Alpay

- 1992 **Türkiye’de Gençlik Hareketleri**, Altın Kitaplar, İstanbul

KALAYCIOĞLU, Ersin

- 1983 **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma**, İ.Ü.S.B.F yay. İstanbul

KANDİYOTİ, Deniz

- 1998 “Moderninin Cinsiyeti: Türk Modernleşmesi araştırmalarında eksik boyutlar”,
Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik, Tarih Vakfı Yurt Yayınları (Ed. S.
Bozdoğan, R. Kasaba), İstanbul

KASAPOĞLU, Aytül

- 1991 “Gençlik Sorunlarını Çözümleme Yaklaşımları” **Türk Aile Ansik.** Cilt II.
T.C.Başbakanlık Aile Araştırmaları Yay.No.72,Ankara

KELEŞ, R. ve A. ÜNSAL

- 1982 **Kent ve Siyasal Şiddet**, Ankara Üniversitesi S.B.F yayınları, Ankara

KILBAŞ, Şükran

- 1994 **Gençlik ve Boş Zamanı Değerlendirme**, Çukurova Üniversitesi yay. Adana

KIŞLALI, A.Taner

- 1974 **Öğrenci Ayaklanmaları**, Bilgi yay. Ankara
1994 **Siyaset Bilimi**, İmge Kitabevi, Ankara
1996 “Ulusal Egemenlik ve Siyasette Kadın”, **Türkiye’de Kadın Olmak**, (N.Arat), Say
Yayınları, s 73-78, İstanbul

KIZILÇELİK, S ve Y. ERJEM

- 1994 **Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü**, Atilla Kitabevi, Ankara

KIZILÇELİK, Sezgin

- 1994 “Kırsal Kesimden Kentsel Kesime Gelen Üniversite Öğrencilerinin Kente ve
Üniversiteye Uyum Problemleri”, **Ata Dergisi**, Selçuk Ü. Atatürk İlk. Ve İnk. Tar.
Araş. Merkezi (Ayrı Basım), Sayı 6, Konya 1994
1997 **Türkiye’nin Sağlık Sistemi**, Saray kitabevi, İzmir
1998 “Öğretmen Yetiştirme Düzenimiz” Cumhuriyet Üniversitesi, **Objektif Gazetesi**,
Sayı 8, Sivas

KOCACIK, Faruk

- 1985 “Toplumsal Bir Olgu Olarak Gençlik” **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı.4, Sivas
- 1987 “Üniversite Gençliği: C.Ü. Öğrencilerinin Sorunları Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma”, **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 9, Sivas
- 1998 **Kentsel Aile**, Dilek Matbaası, Sivas

KOCABAŞ, Süleyman

- 1996 **Türkiye’de Politikada Şiddetin Perde Arkası**, Vatan yay.İstanbul

KONGAR, Emre

- 1990 **12 Eylül Kültürü**, Remzi Kitabevi, İstanbul
- 1994 **Türkiye’nin Toplumsal Yapısı I,II**, Remzi Kitabevi, İstanbul

KÖKNEL, Özcan

- 1981 **Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları**, Cem yay. İstanbul

MALINOWSKI, B

- 1992 **Bilimsel Bir Kültür Teorisi**, Kabcacı yay.İstanbul

MARCUSE, Herbert

- 1990 **Tek Boyutlu İnsan**, Çev. A.Yardımlı, İdea Yay.İst

MARDİN, Şerif

- 1992a **İdeoloji**, İletişim yay. İstanbul
- 1992b **Siyasal ve Sosyal Bilimler**, Makaleler 2, İletişim yay. İstanbul
- 1993a **Din ve İdeoloji**, İletişim yay. İstanbul
- 1993b “Türkiye’de Gençlik ve Şiddet” **Türk Modernleşmesi, Makaleler 4**, (Der. M.Türküne,T.Önder), İletişim yay. İstanbul, 1992

MİCHAUD, Yves

- 1991 **Şiddet**, Çev. Cem Muhtaroglu, İletişim yay. Cep Üniv.

ONAT, Ümit

- 1993 **Gecekondu Kadınına Kente Özgü Düşünce Ve Davranış Geliştirme Süreci**, Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları, Ankara

OZANKAYA, Özer

- 1966 **Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri**, Ankara Üni. S.B.F. yayınları No: 209-191, Ankara

ÖZDAL, Hakkı

- 1998 “Gençlik Hareketlerinde Kültürel Farklılıklar” **Evrensel Kültür**, Sayı 83

POLOMO, Margaret

- 1993 **Çağdaş Sosyoloji Kuramları**, Gündoğan Yay. Ankara

SARIBAY, A.Yaşar

- 1992 **Siyasal Sosyoloji**, Gündoğan Yay. Ankara
- 1985 **Türkiye’de Modernleşme Din ve Parti Politikası**, Alan Yay. İstanbul

SAYBAŞILI, Kemali

1985 **Siyaset Biliminde Temel Yaklaşımlar**, Birey-toplum Yay. Ankara,

SENCER, Muzaffer

1974 **Türkiye’de Sınıfsal Yapı ve Siyasal Davranış**, May yayın. İstanbul

SENCER, M, Y. IRMAK

1984 **Toplumbilimlerinde Yöntem**, Say yay. İstanbul

SMITH, Anthony, D

1996 **Toplumsal Değişme Anlayışı**, Gündoğan yay. Çev. Ülgen Oskay, Ankara

TEZCAN, Mahmut

1981 **Kuşaklar Çatışması**, Kadioğlu Matb. Ankara

1991 **Gençlik Sosyoloji Yazıları**, Gündoğan Yay. Ankara

TOLAN, Barlas

1993 **Sosyoloji**, Adım yay. Ankara

TURAN, İlter

1976 **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, Der Yay. İstanbul

TÜRKDOĞAN, Orhan

1985 **Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği**, Mayaş yayınları, Ankara

ÜŞÜR, S.Sancar

1997 **İdeolojinin Serüveni**, İmge Kitabevi, İstanbul

YÖRÜKOĞLU, Atalay

1990 **Gençlik Çağı**, Özgür Yay. İstanbul

YÜCEKÖK, Ahmet

1998 **Dinin Siyasallaşması, Din-Devlet İlişkilerinde Türkiye Deneyimi**, Afaya yayınları, İstanbul

EK-1 : ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİYASAL YÖNELİM VE SİYASAL DAVRANIŞLARINI BELİRLEYEN ETMENLER ANKET FORMU

Öğrenci arkadaşlarımızdan, ankette yer alan soruları cevaplandırırken şu konulara dikkat etmelerini rica ederiz.

- 1- Anket kağıdına kimliğinizi tanımlayacak herhangi bir isim yazılmaması
- 2- Ankette yer alan soruların tam olarak cevaplandırılması
- 3- Ankette yer alan sorular üzerinde fazlaca düşünülmemesi
- 4- Verdiğiniz cevapların amacına ulaşması için sorulan sorulara içtenlikle cevap verilmesi

Bilimsel bir amaçla uyguladığımız bu araştırmamızda anketimizi yanıtlayarak gösterdiğiniz ilgiden ve araştırmaya yaptığınız katkıdan dolayı teşekkür ederiz

1- Cinsiyetiniz?

- 1-Erkek   2-Kız

2- Yaşınız?

- 1-16-17   2-18-19   3-20-21   4-22-23
5-24-25   6-26-27   7-28 ve üstü

3- Bölümünüz? (Lütfen fakültenizi belirtiniz)

- 1- .....

4- Şu anki sınıfınız?

- 1-1.Sınıf   2-2.Sınıf   3-3.Sınıf
4-4.Sınıf   5-5.Sınıf   6-6.Sınıf

5- Doğum yeriniz?

- 1-Köy   2-Kasaba   3-Kent   4-Başka.....

6- Bitirdiğiniz lise veya dengi okulun türü?

- 1-Resmi lise   2-Özel lise   3-Anadolu veya Fen lisesi
4-Özel kolej   5-Meslek lisesi   6-İmamhatip lisesi
7-Başka .....

7- Hangi coğrafi bölgeden geldiniz?

- 1-Akdeniz   2-Ege   3-Marmara   4-Karadeniz
5-İ.Anadolu   6-D.Anadolu   7-G.D.Anadolu

8- Üniversite öğrencisi olmadan önceki yaşamınızın en uzun dönemini nerede geçirdiniz

- 1-Köy veya Kasaba   2-İlçe   3-İl   4- Büyük kent
5-Yurtdışı   6-Başka(Belirtiniz) .....

9- Babanızın ve Annenizin öğrenim durumu nedir?

<u>Baba</u>	<u>Anne</u>
☐ 1-Okur yazar	☐ 1-Okur yazar
☐ 2-İlkokul	☐ 2-İlkokul
☐ 3-Ortaokul	☐ 3-Ortaokul
☐ 4-Lise	☐ 4-Lise
☐ 5-Fakülte-Yüksekokul	☐ 5-Fakülte-Yüksekokul
☐ 6-Lisans Üstü	☐ 6-Lisans Üstü
☐ 7- Okur-yazar değil	☐ 7- Okur-yazar değil

10- Babanızın ve Annenizin mesleği nedir?

<u>Baba</u>	<u>Anne</u>
☐ 1-Memur	☐ 1-Ev hanımı
☐ 2-İşçi	☐ 2-Memur
☐ 3-Çiftçi	☐ 3-Çiftçi
☐ 4-Hizmetli	☐ 4-Hizmetli
☐ 5-Serbest Meslek	☐ 5-Serbest Meslek
☐ 6-Esnaf	☐ 6-Esnaf
☐ 7-Tarım İşçisi	☐ 7-Tarım İşçisi
☐ 8-İşsiz	☐ 8-İşsiz
☐ 9-Tüccar	☐ 9-Tüccar
☐ 10-Seyyar sat.İşportacı	☐ 10-İşçi
☐ 11-Başka,belirtiniz.....	☐ 11-Başka,belirtiniz.....

11- Aileniz kimlerden oluşur?

- 1- Anne-baba, bekar çocuklar
 2- Anne-baba, evli çocuklar, bekar kardeşler, büyükanne, büyükbaba.....
 3- Ölüm ya da boşanma nedeniyle parçalanmış aile
 4- Başka (belirtiniz) .....

12- Ailenizin aylık geliri ortalama ne kadardır? (Milyon TL)

- 1)100'den az   2)101-150   3)151-200
 4)201-250   5)251-300   6)301'den çok

13- Aileniz ile ilgili kararlarda en çok kim etkilidir? (Sadece birini işaretleyiniz)

- 1-Babam   2-Annem   3-Babam ve Annem birlikte
 4- Ailenin yaşlıları   5-Aile üyeleri birlikte
 6-Başka,belirtiniz.....

14- Ailenizin çoğunlukla size karşı genel tutumu nasıldır? (Sadece birini işaretleyiniz)

- 1-Koruyucu   2-Demokratik   3-Otoriter
 4-İlgisiz   5-Başka,belirtiniz.....

15- Aileniz size her konuda yeteri kadar güveniyor mu?

- 1- Evet her konuda bana güvenirlir
 2- Bazı konularda benim yetersiz olabileceğimi düşünüyorlar
 3- Beni hala çocuk gibi görüyorlar
 4- Hayır hiçbir konuda bana güvenmiyorlar
 5- Başka .....

16- Aylık geliriniz ihtiyaçlarınızı karşılamaya yeterli mi?

- 1-Çok iyi (İhtiyacımdan çok param var)
2-İyi (Harcamada güçlük çekmiyorum)
3-Orta (Param ihtiyacımı ancak karşılıyor)
4-Kötü (İhtiyacımı tam karşılamıyor)
5-Çok kötü (Geçinmede ve harcamalarımda güçlük çekiyorum)

17- Şu an nerede kalıyorsunuz?

- 1-Evde (arkadaşlarımla) 2-Ailemin yanında 3-KYK'na bağlı yurttan
4-Özel yurttan 5-Akrabalarım yanında 6-Başka, belirtiniz.....

18- Yüksek öğretim yapma amacınız aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

(Sadece birini işaretleyiniz)

- 1- Bir meslek sahibi olmak
2- Yüksek öğrenim diploması almak
3- Daha çok para kazanma olanakları elde etmek
4- Toplumda iyi bir yer kazanmak
5- Topluma faydalı olmak
6- Başka (belirtiniz).....

19- Üniversitenin sizlere sunmuş olduğu (Eğitim, beslenme, barınma, sosyo-kültürel ve sportif vb.) hizmetleri bütün olarak düşündüğünüzde yeterli görüyor musunuz?

- 1-Oldukça yeterli 2-Yeterli 3- Kısmen yeterli
4- Yetersiz 5- Çok yetersiz

21- Sizce üniversite gençlerinin en önemli sorunu aşağıdakilerden hangisidir?

- 1- Meslek edinme güçlükleri 6- Sosyal faaliyetlerin yetersizliği
2- Ebeveyn baskısı 7- Psikolojik sorunlar
3- İşsizlik 8- Cinsel sorunlar
4- Toplumsal baskılar 9- Ekonomik sorunlar
5- Karşı cinsten arkadaş edinememe 10-Başka (belirtiniz).....

22- Boş zamanlarınızda çoğunlukla neler yapıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- 1-Kitap,gazete,dergi okurum 2-Ders çalışırım 3-Kahveye giderim
4-Arkadaşlarımı ziyaret ederim 5-Radyo dinlerim 6-Spor yaparım
7-Sinema yada tiyatroya giderim 8-Sanatsal kültürel etkinliklerine katılırım
9-Şiir, öykü vb.yazarım 10-Pastane, birahane gibi yerlere giderim
11- T.V İzlerim 12-Başka,belirtiniz.....

23- İzlediğiniz yayınlar hangileridir? İsimlerini belirtiniz.

- 1- (Gazete) .....
2- (Dergi) .....

24- Kendi geleceğiniz konusunda aşağıdakilerden hangisi size en uygundur?

- 1-Çok umutluyum 2-Umutluyum 3-İlgisizim
4-Umitsuzum 5-Çok umutsuzum

25- Ülkenin geleceğini düşündüğünüzde aşağıdakilerden hangisi sizce en uygundur?

- 1-Çok umutluyum   2-Umutluyum   3-İlgisizim
4-Umitsuzum   5-Çok umutsuzum

26- Politikacılar hakkındaki değer yargılarından hangisine katılıyorsunuz?

- 1- Başkalarından ne daha iyi, ne daha kötü kimseler
2- Genel olarak iyi niyetli, fakat duruma göre hareket eden realist kimseler
3- Çıkarları doğrultusunda hareket eden, saygıya layık olmayan kimseler
4- Vicdan sahibi, halkı düşünen saygı değer kimseler
5- Gerekli fakat, ahlaklı olmayan bir grup
6- Güvensizlik veren, işe yaramaz bir kesim

27- Gençlik siyasetle ilgilenmelidir?

- 1- Evet ilgilenmelidir
2- Hayır ilgilenmemelidir, çünkü bunun için daha erken
3- Fikrim yok

28- Sizce yetişkinler (toplum) gençlere yeterince güveniyor mu?

- 1- Evet güveniyor
2- Güveniyor ama gençliğin önü açılmıyor
3- Her şeyin kendi istedikleri gibi olmasını istediklerinden, güvenmeleri bir anlam taşımıyor
4- Hiçbir konuda gençliğe güvenilmiyor
5- Başka (belirtiniz) .....

29- Günlük hayatınızda siyasi ve sosyal konularla ilgili konuşmaktan hoşlanır mısınız?

- 1- Evet   2- Hayır

30- Bu konuları en çok kimlerle konuşursunuz?

- 1- Ailemi oluşturan kişilerle
2- Yakın arkadaşlarımla
3- Tanıdıklarıla
4- Çevremde Bulunan herkesle
5- Başka (belirtiniz).....

31- Üzerende en çok konuştuğunuz siyasal ve sosyal sorunlardan iki tanesini önem sırasına göre aşağıya yazınız.

- 1- .....
2- .....

32- Aileniz siyasal ve sosyal konularla ilgilenir mi?

- 1- Evet yakından ilgilidir
2- Seçim döneminde oy kullanırlar
3- Hayır uzaktan yakından ilgileri yoktur

33- Siyasi ve sosyal konularda aile büyüğünüzün görüşleri ile sizin görüşleriniz birbirine uyar mı?

- 1- Tamamiyle uyar
- 2- Kısmen uyar
- 3- Hiç uymaz

34- Ailenizle siyasi ve sosyal konularda tartışmalar yaşar mısınız?

- 1- Hiç tartışma yaşamayız
- 2- Daha çok aynı görüşte olduğumuz konuları konuşuruz
- 3- Görüşlerimiz farklı olsa bile bu konuları ailemle rahatlıkla konuşabilirim
- 4- Görüşlerimiz farklı olduğundan onlarla bu konularda konuşmam
- 5- Başka (belirtiniz) .....

35- Arkadaşlarınızla siyasal ve sosyal konularda yaptığınız tartışma ve sohbetlere sizin katılma derecenizi, aşağıdakilerden hangisi en iyi şekilde açıklar? (Sadece birisini işaretleyiniz)

- 1- Benim kendi görüşlerim olsa bile, ben genel olarak sadece dinlerim
- 2- En çok dinlerim, fakat arada bir kendi görüşlerimi de söylerim
- 3- Konuşmaya eşit ölçüde katılırım
- 4- Konuşmada sadece kendi görüşlerimi söylemek ve görüşlerime bağlı kalmakla yetinmem; genel olarak haklı olduğuma arkadaşlarımı inandırmaya çalışırım

36- Siyasal düşüncelerinizin şekillenmesinde en çok kimlerden etkilendiniz?

- 1-Ailemden   2-Akrabalarımдан   3-Arkadaşlarımdan
- 4-Okuduğum okullardan   5-Kaldığım yurtlardan   6- Dershanelerden
- Başka, belirtiniz.....

37- Üniversite öğrencileri arasında ideolojik anlamda gruplaşmalar olmakta mıdır?

- 1- Evet olmaktadır
- 2- Hayır olmamaktadır
- 3- Fikrim yok
- 4- Başka (belirtiniz) .....

38- Sizce toplumu hangi değerler bir arada tutmaktadır? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- 1- Müslümanlık
- 2- Gelenekler
- 3- Atatürkçülük
- 4- Yurttaşlık
- 5- Türklük
- 6- Toprak bütünlüğü
- 7- Tarih
- 8- Dil
- 9- Çıkar Birliği
- 10- Başka (belirtiniz).....

Bazı Düşünceler :

Aşağıda yer alan cümleleri (39-48 cümleler) dikkatlice okuyunuz. Sonra cümlede yer alan ifadenin, kendi görüşünüze göre uygunluk ve aykırılık derecesini, ilgili seçeneği bularak işaretleyiniz. Cümlelerin üzerinde fazla düşünmeyip, ilk tepkinizi belirtiniz. Lütfen hepsini cevaplandırınız.

39- “Toplumun modernleşmesi için sosyal yapımızda, düşüncelerimizde ve yaşayış tarzımızda radikal bir değişme gerekir” ifadesi,

- 1- Görüşüme çok uygun 2- Görüşüme biraz uygun
3- Kararsızım 3- Görüşüme aykırı
5- Görüşüme çok aykırı

40- “Eski ile bağlarını koparan bir millet, yıkılmaya mahkum bir millettir ve buna izin vermemek gerekir” ifadesi,

- 1- Görüşüme çok uygun 2- Görüşüme biraz uygun
3- Kararsızım 3- Görüşüme aykırı
5- Görüşüme çok aykırı

41- “Tam ve olgun bir hayat görüşüne sahip olabilmek için dini inancı zorunludur”

- 1- Görüşüme çok uygun 2- Görüşüme biraz uygun
3- Kararsızım 3- Görüşüme aykırı
5- Görüşüme çok aykırı

42- “Esas olan zihniyet değişikliğidir. Bizi çağ dışına iten gelenekleri bırakıp her şeyiyle modern bir hayat kurmalıyız.” ifadesi,

- 1- Görüşüme çok uygun 2- Görüşüme biraz uygun
3- Kararsızım 3- Görüşüme aykırı
5- Görüşüme çok aykırı

43- Kemalizm, Türkiye'nin bugünkü sorunlarına cevap verecek yeterli bir yoldur” ifadesi,

- 1- Görüşüme çok uygun 2- Görüşüme biraz uygun
3- Kararsızım 3- Görüşüme aykırı
5- Görüşüme çok aykırı

44- “Toplumsal sorunları çözmenin en iyi yolu, orta yoldan ayrılmamak ve aşırı görüşlerden kaçınmaktır. Çünkü aşırı görüşler topluma zarar vermektedir” ifadesi,

- 1- Görüşüme çok uygun 2- Görüşüme biraz uygun
3- Kararsızım 3- Görüşüme aykırı
5- Görüşüme çok aykırı

45- “Bu ülkenin en önemli tehlikesi komünizm tehlikesidir. Ancak bu millet ne pahasına olursa olsun komünistlerle savaşacaktır” ifadesi,

- 1- Görüşüme çok uygun 2- Görüşüme biraz uygun
3- Kararsızım 3- Görüşüme aykırı
5- Görüşüme çok aykırı

46- “Türk’üz ama her şeyden önce müslümanız, toplumsal yaşayışımızı buna göre düzenlemeliyiz” ifadesi,

- 1- Görüşüme çok uygun 2- Görüşüme biraz uygun
3- Kararsızım 3- Görüşüme aykırı
5- Görüşüme çok aykırı

47- “Bu milletin hak yoluna girmesi için elden ne geliyorsa yapılmalıdır” ifadesi,

- 1- Görüşüme çok uygun 2- Görüşüme biraz uygun
3- Kararsızım 3- Görüşüme aykırı
5- Görüşüme çok aykırı

48- “Bu toplumda dini inanç ve ibadet özgürlüğünüzün sınırlanmaktadır. Bu sınırlamayı ortadan kaldırmalı ve arzu ettiğimiz yaşam tarzına ulaşmalıyız” ifadesi,

- 1- Görüşüme çok uygun 2- Görüşüme biraz uygun
3- Kararsızım 3- Görüşüme aykırı
5- Görüşüme çok aykırı

49- Sempati duyduğunuz herhangi bir siyasi parti varsa bu, aşağıdakilerden hangisidir?

- 1- DYP 2-ANAP 3-FP 4-CHP 5-DSP 6-MHP
7-BBP 8-HADEP 9-ÖDP 10-DTP 11-İP
12-Başka,belirtiniz.....

50- Sempati duyduğunuz siyasi partinin en önemli özelliklerinden, iki tanesini belirtiniz.

1-.....

2-.....

51- Bugünkü Anayasamıza göre Cumhurbaşkanı'nın kim tarafından seçildiğini belirtiniz.

.....

52- Bugünkü anayasamıza göre Cumhurbaşkanı kaç yıl süre ile seçilmektedir?

.....

53- Üniversite gençliğinin siyasal konularda birbirlerine karşı hoşgörülü olduğunu düşünüyor musunuz?

- 1- Evet 2- Hayır

54- Sizce Üniversite gençliğinin siyasal konularda birbirlerine karşı tahammül durumu nedir?

- 1- Birbirlerine karşı hiç tahammülleri yok
2- Bazı konularda zorla da olsa tahammül gösteriyorlar
3- Tahammül gösterecekler ama bağlı oldukları siyasal grup buna izin vermiyor
4- Tahammül konusunda oldukça iyiler
5- Başka(belirtiniz) .....

55- Şimdiye kadar hangi siyasi faaliyetlerde bulundunuz?

- 1- Gösteri yürüyüşlerine katıldım.
- 2- Mitinglere katıldım.
- 3- Seçim toplantılarına katıldım.
- 4- Bir siyasi partide faaliyette bulundum.
- 5- Kendi siyasi örgütümle ilgili siyasi tartışmalara katıldım
- 6- Başka (Belirtiniz) .....
- 7- Hiç birisi

56- İçtenlikle belirtmeniz gerekirse kendinizi hangi gençlik grubuna daha yakın görüyor sununuz?

- 1- Milliyetçi gençlik
- 2- İslamcı gençlik
- 3- Solcu gençlik
- 4- Kemalist gençlik
- 5- Liberal gençlik
- 6- Uyumlu gençlik

57- “Bir düşünceyi başkalarına kabul ettirmek için şiddete başvurulmalı mıdır?”

- 1- Gerekiyorsa evet
- 2- Evet başvurulmalıdır
- 3- Hayır
- 4- Kesinlikle hayır

58- Sizce şiddete başvurmanın gerekli olduğu durumlar hangileridir?
(Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

- 1- İdeolojimize saldıranlara
- 2- Vatana ihanet
- 3- Faşistlere
- 4- Şeriatçılara
- 5- Sapıklara
- 6- Komünistlere
- 7- Dinsizlere
- 8- Şerefimizle oynayanlara
- 9- Başka (belirtiniz).....

59- Öğrenciler arasında yaşanan şiddet olaylarının genel nedeni sizce nedir?

- 1- Öğrencilerin içinde bulunduğu sosyo-psikolojik durumlar şiddete zemin hazırlıyor
- 2- Öğrencilerin bağlı oldukları grupların ve ideolojilerin birbirlerine karşı tahammülü yok. Bu ise şiddetin temel unsurudur.
- 3- Gençler kendilerini başka türlü ifade edemiyorlar. Başka türlü ifade etseler de onları pek dinleyen yok zaten.
- 4- Toplumumuz tam anlamıyla şiddet eğilimli bir toplum, doğal olarak bu gençleri de etkiliyor
- 5- Bu konuda hiçbir fikrim yok.
- 6- Başka (belirtiniz) .....

60- Konuya kişisel olarak baktığımızda şiddete neden olan temel etmen nedir?

- 1- Karşı grup devamlı olarak bizim değerlerimize, inançlarımıza ve düşüncelerimize saldırıyor. Bu da doğal olarak şiddeti körükliyor
- 2- Etrafımız ülkeyi bölmek, devlete zarar vermek isteyen bir sürü vatan haini ile dolu. Bunlarla başka türlü baş edilmez.
- 3- Dinsel ve dinsel olmayan değerlerin karşı karşıya getirilmesi dini bütün gençleri çileden çıkarıyor.
- 4- Solcular öcü gibi gösteriliyor. İdeolojileri zaten şiddete yaslanmış kişiler devamlı olarak solcularla çatışmayı bir şeref sayıyorlar.
- 5- Bir ideoloji veya gruba dahilsen, gereken tüm eylemlere katılmak zorunda kalıyorsun. Aksi halde dışlanırsın yada kendin şiddete maruz kalırsın.
- 6- Bu konuda hiçbir fikrim yok
- 7- Başka (belirtiniz) .....

61- Lütfen gençliğin siyasetle olan ilişkisinde olumsuz olarak nitelendirdiğiniz ve önemli gördüğünüz bir konuyu, bir cümleyle açıklayınız.

.....

62- Lütfen anket ve anketi uygulayan kişi (anketör) hakkındaki görüşlerinizi kısaca açıklayınız.

.....

Gösterdiğiniz ilgi ve yardımdan ötürü tekrar teşekkür ederiz.

EK-2 : GÖRÜŞME (MÜLAKAT) SORU KAĞIDI ÖRNEĞİ^(*)

1. Cinsiyet E K

2. Yaş.....

3. Bir üniversite genci olarak gençlik hakkında neler söyleyebilirsiniz? Gençliği nasıl tanımlarsınız?

4. Üniversite öğrencisi olmadan önceki yaşamınızla, bugünkü yaşamınız arasındaki farklılıkları değerlendirmeniz gerekirse neler söyleyebilirsiniz?

5. Üniversiteden beklentileriniz nelerdir?

6. Üniversite gençlerinin yaşadığı sorunlar arasında hangisini en önemli görüyorsunuz? Neden?

7. Üniversite yaşamında arkadaş grupları hakkında neler söylenebilir?

8. Sizce toplumumuzda gençliğe her konuda yeterince güveniliyor mu?

9. Üniversite gençliğinin siyasetle ilgilenip ilgilenmemesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

10. Gençliğin siyasetle olan ilişkisinde yaşadığı sorunları açıklamamız gerekirse neler söyleyebilirsiniz?

11. Siyaset ve siyasetçiler sizde neleri çağırıştırıyor?

12. Üniversite gençliğinin siyasetle olan ilişkisinde ortaya çıkan gruplaşma veya kutuplaşmalar hakkında neler düşünüyorsunuz?

13. Gençliğin siyasal konularda birbirlerine karşı tahammülü konusunda ne söyleyebilirsiniz?

14. Gençlerin kendilerini ifade ediş tarzlarıyla, (giyimleri, görünümleri, tavırları) siyasal gruplaşmalar arasındaki bağ var mıdır? Varsa bunu nasıl açıklayabiliriz?

15. Her an gerginliğe ya da şiddete yol açabilecek ortamların kolaylıkla oluşabilmesinin nedenlerini nelere bağlayabiliriz?

Teşekkür ederiz

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

^(*) Araştırmada kullanılan tekniklerden biri olan mülakat tekniğinden daha geniş açılımlı bilgi toplamak ve anketten alınan verileri desteklemek amacıyla yararlanılmıştır. Mülakatta yer alan sorular, ankette yer alan sorulara nazaran daha yüzeyseldir. Ancak Soruların açık uçlu olması, görüşme yapılan kişinin cevaplarının daha geniş boyutlu olmasını sağlamıştır. Bu ise bize, araştırmamız açısından oldukça tatmin edici bilgiler sunmuştur.